



Nulägesanalys- Uppsala läns livsmedelssystem

Eva Eriksson, VD & seniorkonsult

Elin Ransjö Zander, konsult

2023-05-24



Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling. Europa
investerar i landsbygdsområden



Innehållsförteckning

- [Introduktion](#) sida 3-6
 - [Beskrivning av livsmedelssystemet](#) sida 7-10
 - [Primärproduktion – översikt](#) sida 11-16
 - [Primärproduktion – animalier](#) sida 17-30
 - [Primärproduktion – vegetabilier](#) sida 31-39
 - [Frilands- & växthusodling – köksväxter och frukt & bär](#) sida 40-45
 - [Primärproduktion – ekologiskt](#) sida 46-50
 - [Förädling](#) sida 51-57
 - [Marknad – totalkonsumtion & självförsörjning](#) sida 58-69
 - [Intervjuer](#) sida 70-73
 - [Forskning & innovation](#) sida 74-76
 - [Slutsatser – SWOT](#) sida 77-78
-

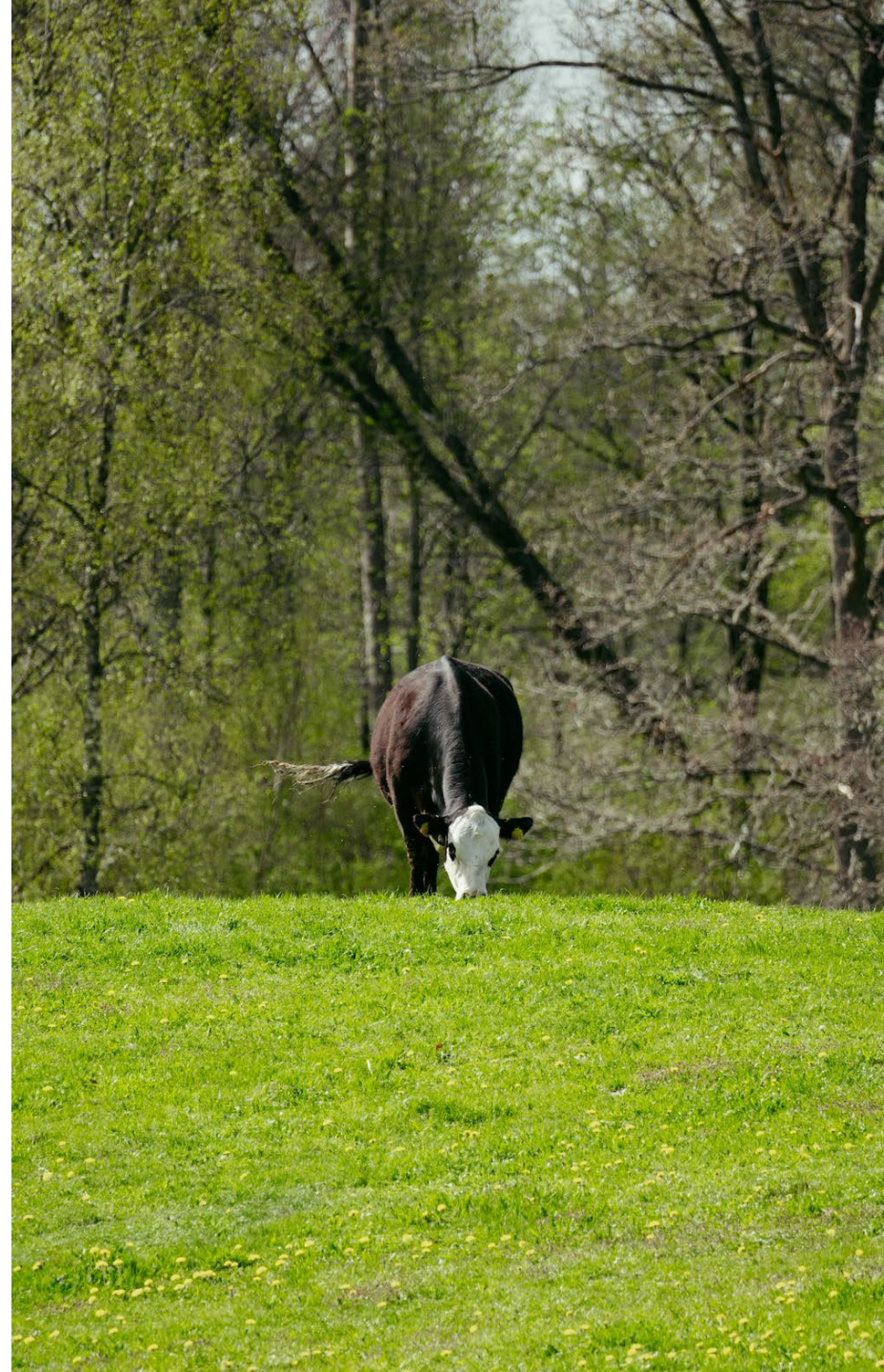


INTRODUKTION

Inledning och bakgrund

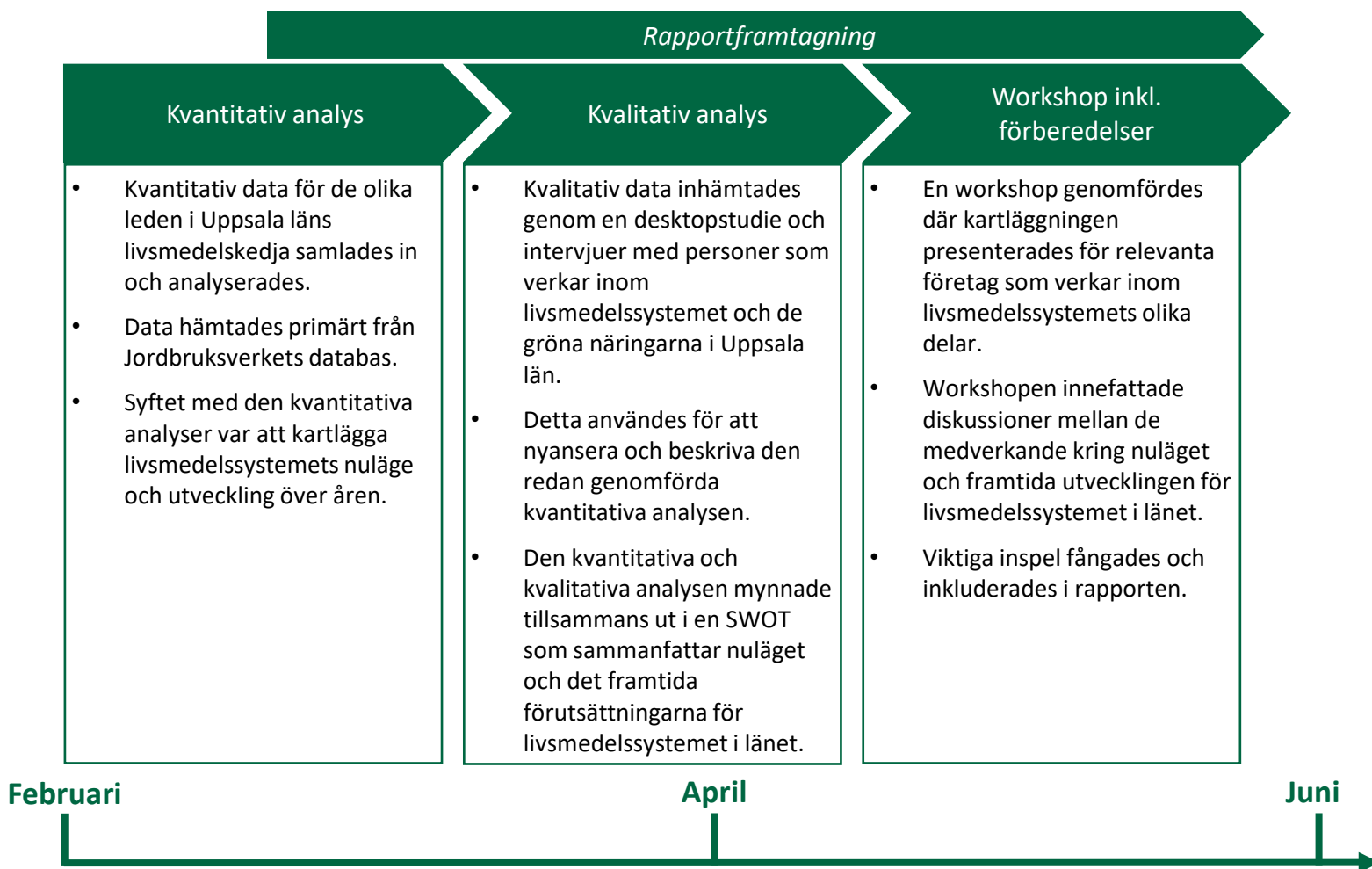
- ÄT UPPsala län är en handlingsplan som syftar till att bidra till en hållbar och konkurrenskraftig livsmedelsproduktion i Uppsala län. Handlingsplanen baseras på målen i den regionala utvecklingsstrategin och den nationella livsmedelsstrategin.
- Länsstyrelsen Uppsala län bedriver flera av projekten inom ramen för ÄT UPPsala län och ett initiativ är en nulägesanalys över Uppsala läns livsmedelssystem. Länsstyrelsen har valt att upphandla externt stöd för genomförandet av analysen, vilket resulterade i att Macklean fick uppdraget.
- Syftet med rapporten är att kartlägga länets produktion och behov vilket förväntas mynna ut i en nulägesbild av länets livsmedelssystem samt en SWOT*-analys som både belyser de interna styrkorna och svagheter i länet samt det externa perspektivet som berör potentiella hot och möjligheter för länets livsmedelssystem.
- Den framtagna nulägesanalysen ska presenteras på en workshop, som modereras av Macklean. Det förväntas även att moderatorn leder diskussioner mellan de medverkande på workshopen för att fånga ytterligare inspel och reflektioner kring nuläget och framtiden för Uppsala läns livsmedelssystem.
- Denna rapport ligger till grund för det kommande steget i projektet för ÄT UPPsala län, som är att undersöka möjligheter för samverkan inom livsmedelssystemet. En ökad samverkan förväntas bidra till uppfyllandet av både den regionala handlingsplanen ÄT UPPsala län och till den nationella livsmedelsstrategin.

* Styrkor-Svagheter-Hot-Möjligheter



Metodik

Följande moment har ingått i arbetet



Källa: Jordbruksverket. Not: *Med mjölk avser denna rapport total invägd mjölk, dvs det som sedan vidareförädlas till konsumtionsmjölk, ost samt andra mejeriprodukter.

Avgränsningar

- Blå mat, dvs fisk och skaldjur samt dricksvatten är inte inkluderade i denna studie.

Antaganden

- Det saknas data på länsnivå kring produktionsvolym för slaktkyckling, ägg och mjölk. Ett antagande har gjorts att varje slaktkyckling, höna och mjölkko i Sverige ger lika stor mängd slaktad kyckling, ägg respektive mjölk* oavsett i vilket län de befinner sig i. Utifrån antagandet har produktionsvolymen i riket för de tre animalierna använts och sedan multiplicerats med andelen av respektive animalier som finns i länet.
- Statistik över potatisskörden i länet efter 2005 saknas. Därför estimerades de efterföljande åren genom att multiplicera antalet hektar potatisodling i länet med den årliga hektarskörden i riket.
- Avräkningspriset motsvarar det pris som jordbrukaren får vid försäljning av animalier och vegetabilier. Det används i denna rapport för att beräkna produktionsvärdet.

Sammanfattning- Uppsala läns livsmedelssystem

- **Uppsala län är en expansiv region** där befolkningstillväxten är dubbelt så stor som i hela Sverige, procentuellt sett. Antalet företag inom jordbruket i länet minskar samtidigt som antalet sysselsatta inom jordbruket ökar, vilket indikerar att trenden går mot färre men större jordbruksföretag. Lantbrukarkåren blir äldre och 2022 var drygt 50 % av samtliga jordbruksföretagare över 60 år vilket indikerar att ett generationsskifte krävs framåt. Däremot har antalet kvinnliga jordbrukare och jordbruksföretagare ökat de senaste åren vilket anses positivt då kvinnor är i minoritet i branschen.
- **Jordbruksmarken** i länet motsvarar en större andel av den totala landarealen än den gör i riket vilket anses positivt för primärproduktionen. Jorden och klimatet i vissa delar av länet lämpar sig särskilt för spannmålsodling, främst i området runt Mälaren, vilket resulterat i att åkermarken består till övervägande del av spannmålsodling– motsvarande 65 %. Däremot är jorden i vissa delar av länet inte anpassad för potatisodling vilket är en av anledningarna till att potatis enbart odlas i begränsad utsträckning i länet.
- **Animalieproduktionen i länet har minskat** för samtliga köttslag under perioden 2016-2021 med undantag för griskött, som ökat med 7 % under samma period. Produktionsvolymen för kyckling har även ökat under samma tidsperiod (+59 %) men då detta värde estimerats kan inga säkra slutsatser dras. Av animalierna var produktionsvärdet 2021 störst för invägd mjölk (337 MSEK) följt av nötkött (133 MSEK) och griskött (73 MSEK). Produktionsvärdet för lammkött och kyckling var däremot mycket lägre – 6 MSEK respektive 3 MSEK 2021. Spannmål hade högst produktionsvärde av vegetabilerna 2021 (767 MSEK) och är även det enda som länet är självförsörjande inom. Produktionsvärdet för resterande vegetabilier och samtliga animalier tillgodoser inte konsumtionen i länet och anses vara relativt lågt i jämförelse med länets storlek och befolkningsandel.
- **Snittkonsumtionen** av animalier och vegetabilier per person finns enbart redovisad på riksnivå men den antas vara applicerbar även på länsnivå. Den var 2021 störst för griskött (29,3 kg per person och år) följt av kyckling (23,1 kg per person och år) och nötkött (22,6 kg per person och år). Det djurslag vars konsumtion ökat mest procentuellt under tidsperioden 2000-2021 är kyckling (81 % ökning) följt av lamm (57 % ökning). Konsumtionen av mjölk har däremot minskat med 43 % under samma tidsperiod medan konsumtionen av nötkött har varit oförändrad. För vegetabilier har konsumtionen av köksväxter ökat under tidsperioden medan konsumtionen av frukt & bär samt spannmål har minskat.
- **Det finns många forskningsinitiativ i länet** tack vare de två universiteterna, Uppsala universitet och SLU, som båda har sitt säte i länet. Universiteterna har även skapat varsitt investeringsbolag som arbetar med att utveckla forskningsresultat till faktiska produkter. I tillägg finns Uppsala Innovation Center, som är en företagsinkubator och accelerator vars syfte är att stötta innovativa start-ups och tillväxtföretag genom att bistå med olika typer av stöd. Flera produkter och tjänster inom de gröna näringarna och livsmedelsindustrin har lanserats på marknaden tack vare dessa bolag och forskningscentrum, exempelvis Havredals produkter.
- **Det finns goda förutsättningar för livsmedelskedjan i Uppsala län**, bl.a. forskning & innovation, många spirande småföretag, rikligt med betesmark och åkermark – alla är faktorer som tillsammans kan skapa en mer konkurrenskraftig livsmedelskedja. **Samtidigt behöver länets svagheter tas i beaktande.** Faktorer som t ex att det finns begränsat antal stora företag i livsmedelskedjan, avsaknad av några branscher i förädlingsledet (mejeri och kvarn), en åldrande jordbrukarkår, förädlingsindustri som är koncentrerad till Uppsala kommun samt en låg produktionsvolym i förhållande till länets storlek påverkar möjligheterna till tillväxt.

BESKRIVNING AV LIVSMEDELSSYSTEMET

Länets nuläge och utveckling

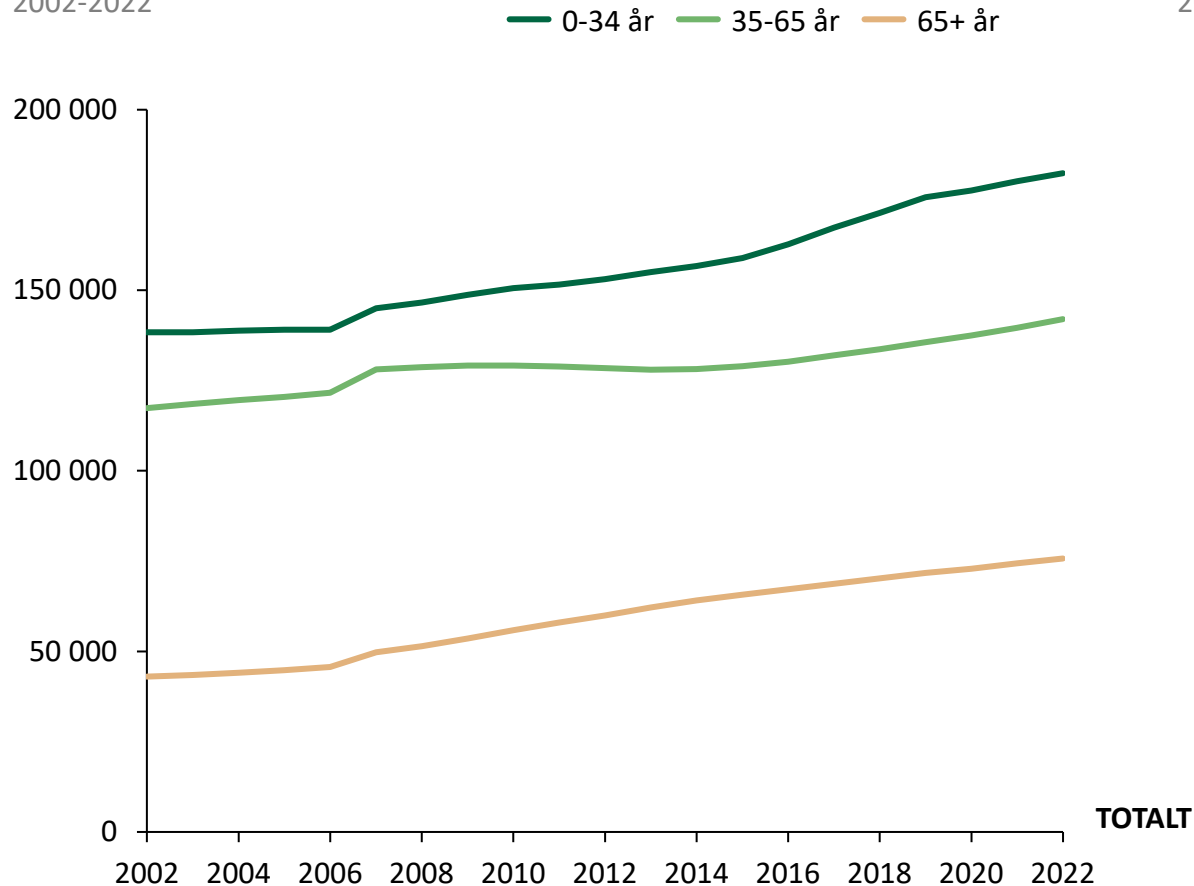
- Uppsala län har en lång historia av livsmedelsproduktion. Länet producerar fantastiska råvaror och det finns stora möjligheter att öka produktionen, förädlingen och konsumtionen av livsmedel.
- Länet har en varierad geografi med större andel skog, betesmark och djurgårdar i nordöstra delarna av länet, medan de sydligare delarna till stor del domineras av vegetabilieproduktion. För många är länet förknippat med slättlandskap och spannmålsproduktion, men den övervägande delen av länets landareal är skogsmark.
- Fördelningen av jordbruksmarken i länet i skiljer sig mycket mellan de åtta kommunerna Älvkarleby, Östhammar, Tierp, Knivsta, Uppsala, Enköping, Heby och Håbo. Störst andel jordbruksmark har Enköpings kommun där hela 45 % av landarealen är jordbruksmark. Lägst andel har Älvkarleby kommun med endast 2 % jordbruksmark.
- Lantbruket i länet har under årens lopp omstrukturerats och specialiserats beroende på en rad olika omständigheter, exempelvis förändringar i jordbrukspolitiken samt lokala och nationella förutsättningar. I de nordligare delarna har åkermark använts som bete medan de i södra delarna har använts för spannmålsproduktion. Det finns även de lantbrukare som differentierat sin verksamhet för vidareförädling på gården med syfte att höja intäkterna genom att kapa bort mellanleden till konsumenterna. Storleksrationaliseringen har varit tydlig i länet och medfört att gårdar har slagits samman till större och mer specialiserade enheter, särskilt i de centrala jordbruksområdena.
- Uppsala län är ett expansivt län där städer och tätorter växer. Det finns en tydlig befolkningstillväxt under perioden 2000-2021 som är dubbelt så kraftig som befolkningstillväxten sett till hela Sverige.
- Aktiva lantbrukare är en förutsättning för en levande landsbygd och som också bidrar till länets utveckling ur många perspektiv – livsmedelsproduktion, stärkt krisberedskap, fler arbetstillfällen i alla led och bidrag till biologisk mångfald och många andra ekosystemtjänster som vi ofta tar för givet.
- Parallellt med denna tillväxt är det tydligt att de gröna näringarna och livsmedelsproducenterna, både i Uppsala län och i riket i stort, står inför stora utmaningar kopplat till bland annat lönsamhet, byråkrati samt en åldrande och minskande lantbrukarkår. Näringens utmaningar har blivit än tydligare med anledning av kriserna de senaste åren – torkan 2018, coronapandemin och skenande kostnadsökningar under 2021 och 2022, som förstärkts av omvärldsläget i Europa och den svaga kronan. Det finns därmed stora utmaningar som behöver hanteras och tas i beaktande för att fortsätta utveckla Uppsala läns livsmedelssystem.



Befolkningstillväxten i Uppsala län har varit dubbelt så stor som rikets tillväxt de senaste 20 åren

Antal invånare i Uppsala län indelat utifrån ålder

2002-2022



Procentuell förändring

2002-2022

UPPSALA

+32 %

+21 %

+76 %

+34 %

I RIKET

+16 %

+10 %

+40 %

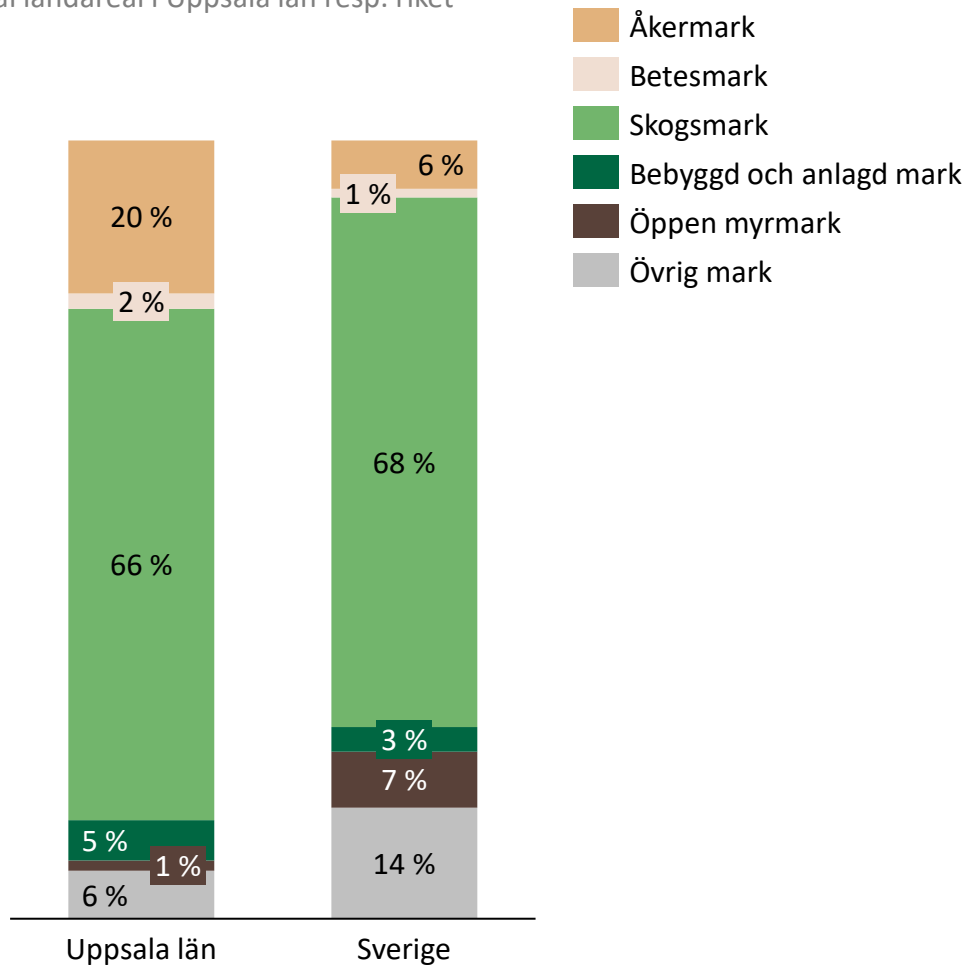
+18 %

- Antal invånare i Uppsala län 2022 var cirka **400 000 st.** Detta kan jämföras med hela Sveriges befolkning som var 10,5 miljoner.
- Därmed står Uppsala län för **4 % av Sveriges totala population.**
- Uppsala läns **befolkningstillväxt** har varit **dubbelt så stor** som rikets tillväxt mellan 2002-2022. Ålderskategorin som vuxit mest är 65+ år.
- **Medelåldern** i länet är aningen **lägre** än i riket. Detta trots att den har **ökat** med **4 %** de senaste 20 åren vilket är mer än rikets medelålderstillväxt som är 2 % under samma tidsperiod.
- Det finns inga indikationer på att unga flyttar från länet efter avklarade studier, då tillväxten i åldersgruppen 0-24 år är lika stor som för 25-65.

Uppsala läns landareal har betydligt högre andel jordbruksmark än riket

Landareal uppdelat på markanvändningsklass (2020)

% av total landareal i Uppsala län resp. riket



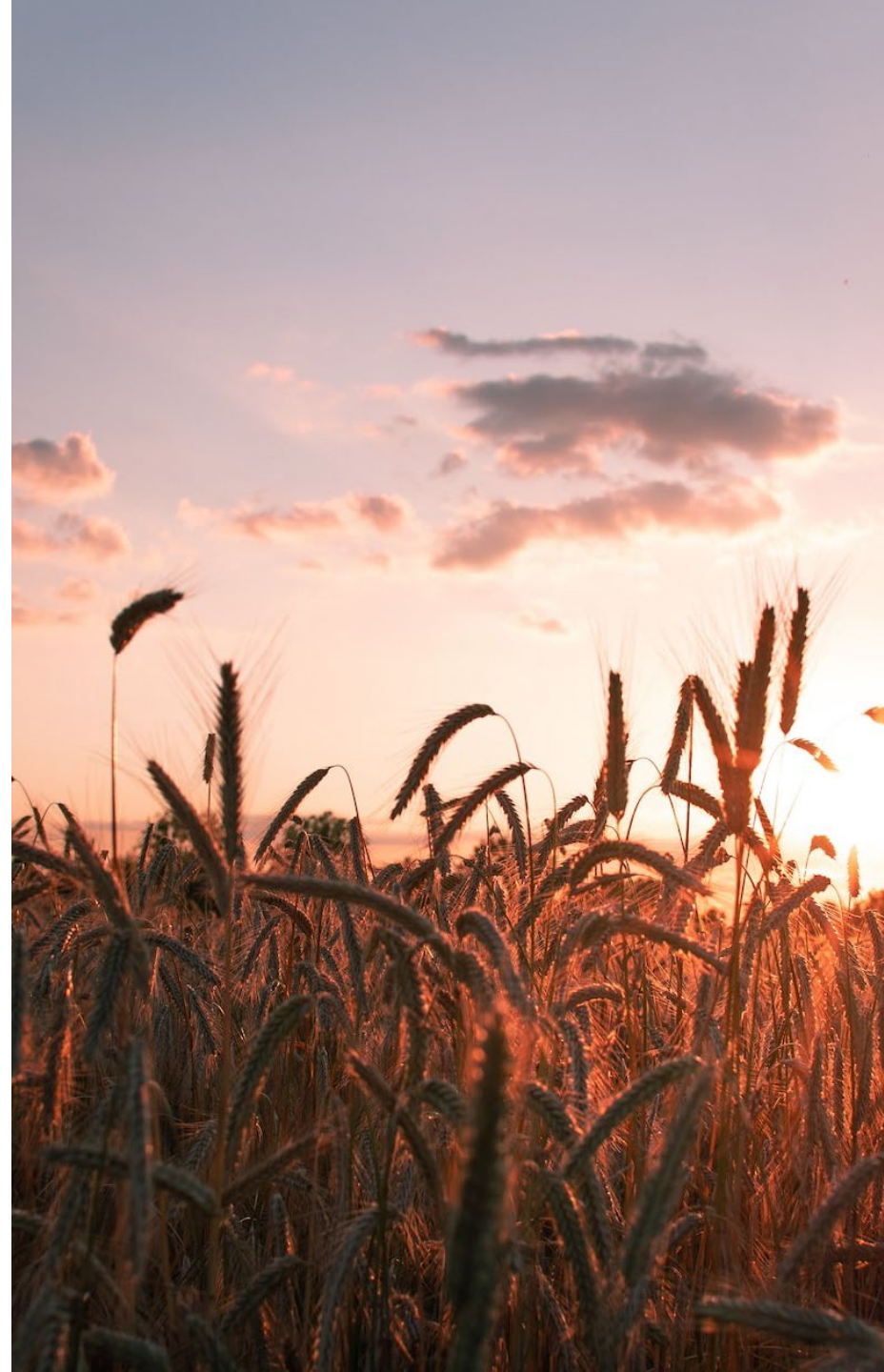
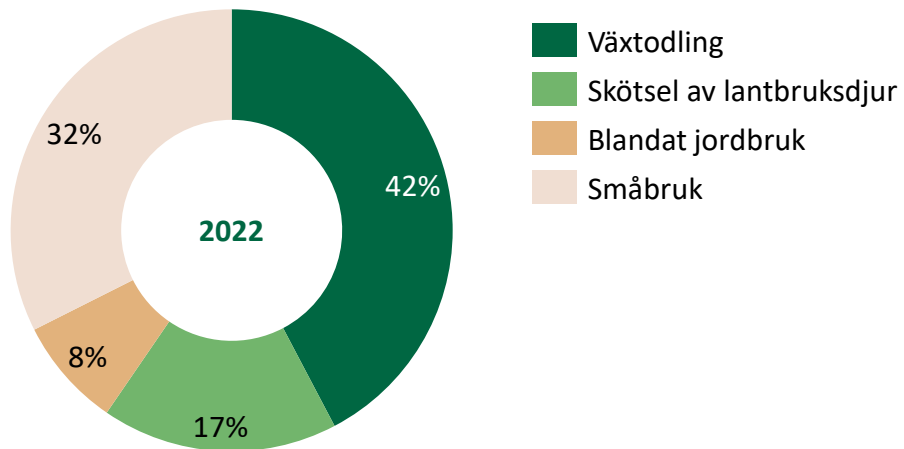
- Uppsala läns landareal är dominerad av **skogsmark** följt av **jordbruksmark** (åkermark och betesmark). Detta skiljer sig från Sverige i stort där **jordbruksmarkens** är **15 procentenheter lägre**.
- Arealen jordbruksmark i Uppsala län har varit stabil de senaste 10 åren medan **improduktiv skogsmark** och **öppen myrmark** har **minskat** med **37 %** respektive **20 %**.
- Arealen för respektive markanvändningsklass i hela Sverige har varit relativt stabil. Den största förändringen har varit en **ökning** av **öppen myrmark** med **13 %** de senaste 10 åren, vilket är raka motsatsen till Uppsala län där myrmarken minskade kraftigt.
- Andelen betesmark är mycket låg, både i länet och i riket. Det skulle sannolikt gynna animalieproduktionen om det blev fler betesmarker och att djuren därmed kan vistas ute i större utsträckning än idag.
- Uppsala läns totala landareal 2020 var **823 097 hektar** vilket motsvarar **2 % av Sveriges totala landareal**.

PRIMÄRPRODUKTION – ÖVERSIKT

Nuläge och förutsättningar för primärproduktionen

- Länets primärproduktion förknippas av många med **slättlandskap** och **spannmålsproduktion** men länet har en bred flora av produktionsinriktningar och produktionstyper - från småskaliga trädgårdsföretag och mindre djurbesättningar med fokus på mervärden och den lokala marknaden till företag med sikte på export av bulkvaror till världsmarknaden.
- Länet hade **2 877 jordbruksföretag** 2022 (juridiska personer inkluderat), vilket motsvarar cirka 5 % av det totala antalet jordbruksföretag i Sverige (58 218 st 2022).
- **Driftsinriktningen** på jordbruksföretagen i länet var 2022 enligt följande: **Växtodling 42 %**, **lantbruksskötsel 17 %**, **blandat jordbruk 8 %** och **småbruk 32 %** (se diagram nedan). Jämfört med 2000 har **lantbruksskötsel minskat** mest (46 % minskning) och **småbruk** har **ökat** mest (15 % ökning).
- **Heby kommun blev en del av Uppsala län 2007** vilket påverkar statistiken då deras arbetskraft och produktionsvolymen tillkommer från 2007. Det finns således en förklaring till en eventuell ökning i statistiken detta år.

Driftsinriktningen på jordbruksföretagen i länet
2022

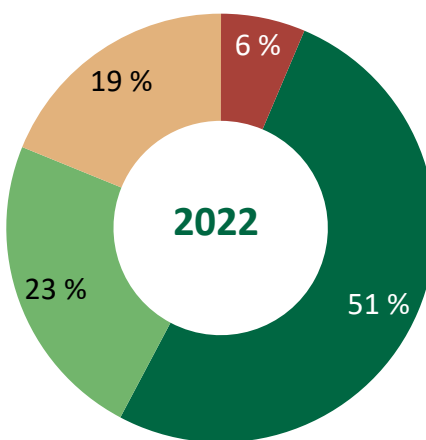
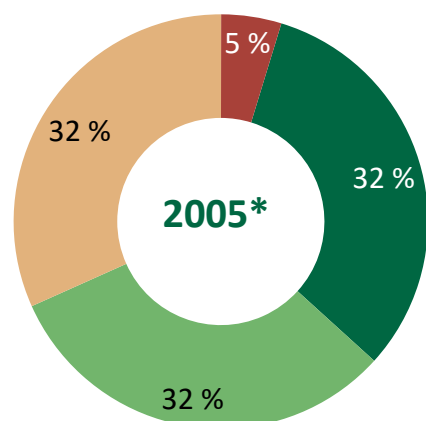


Antalet jordbruksföretag minskar och medelåldern ökar

Jordbruksföretagare indelat efter ålder

%

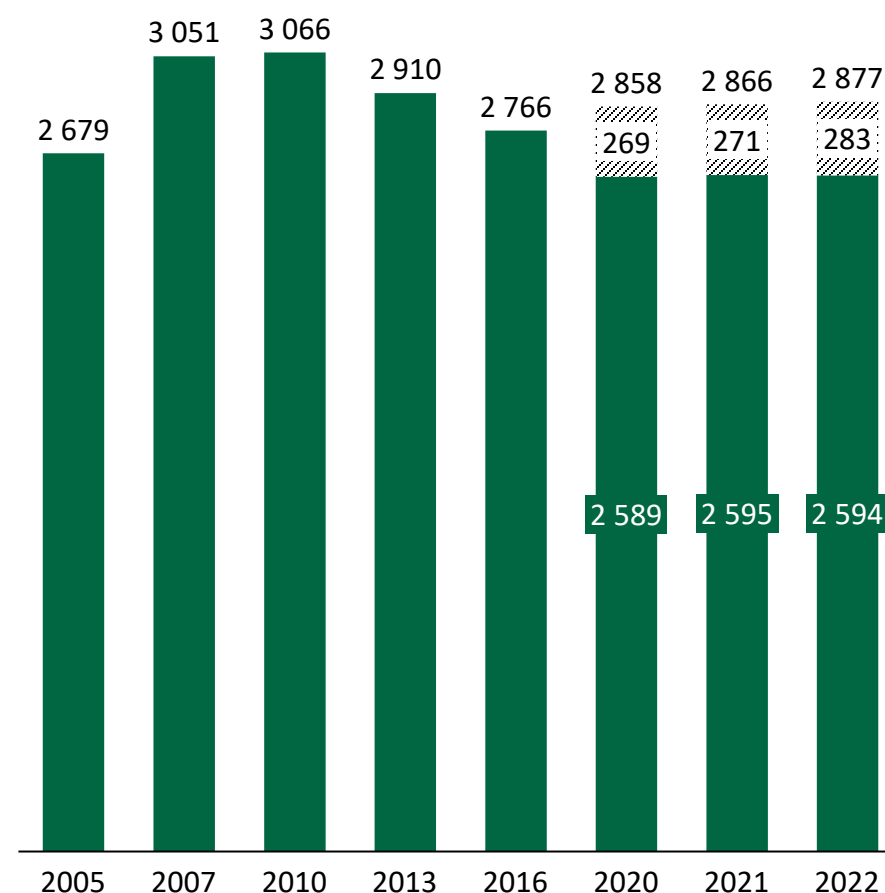
■ -34 år ■ 35-49 år ■ 50-59 år ■ 60+ år



Jordbruksföretagare

Antal (2005-2022)

▨ Juridisk person

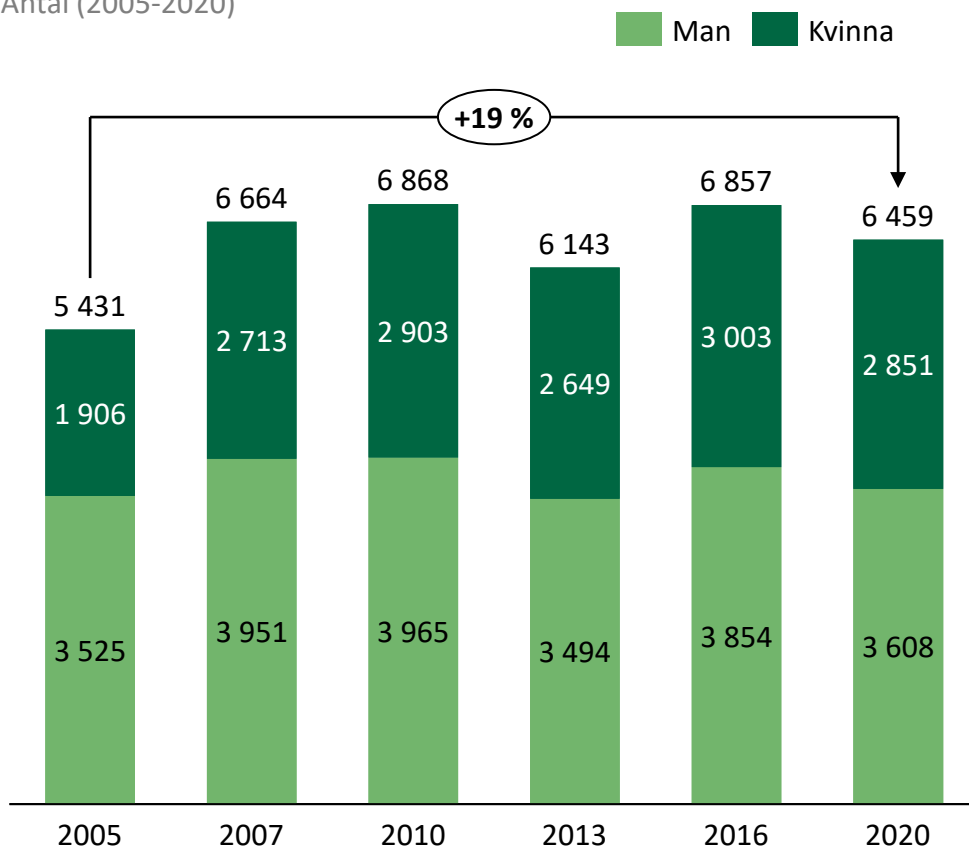


- 2022 var över hälften av jordbruksföretagarna över 60 år. Detta indikerar att **generationsskifte** blir en viktig fråga för att vända denna trend.
- Jordbruksföretag som drivs av juridiska personer redovisas enbart från 2020 och framåt. Därmed är det svårt att säga exakt hur många jordbruksföretag totalt som fanns före 2020.
- Tillgänglig statistik visar också att antalet **kvinnliga** företagare har ökat från 15 % 2005 till 26 % 2022 baserat på de som har enskild firma, ej juridisk person.

Antal sysselsatta i jordbruket ökar

Antal sysselsatta i jordbruket

Antal (2005-2020)



Procentuell förändring

2002-2022

+50 %

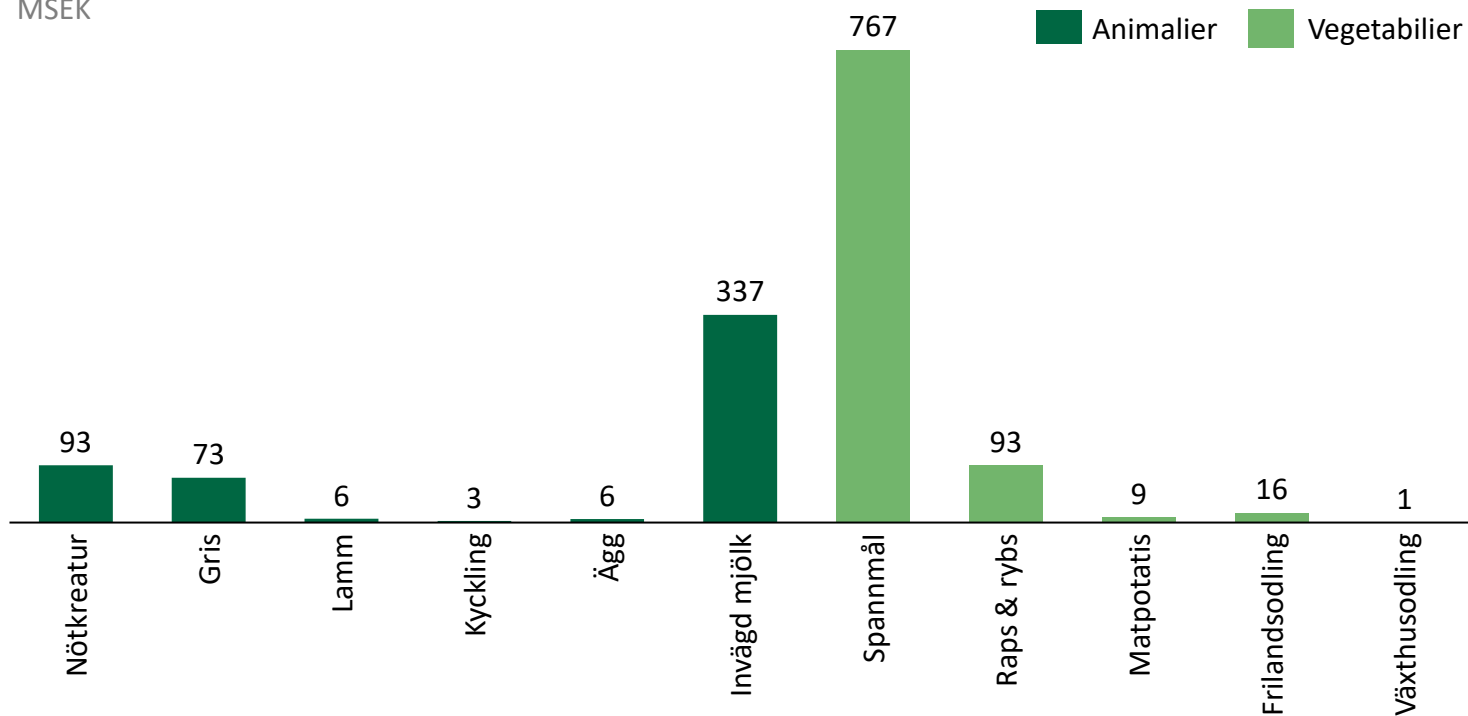
+2 %

- Det totala antalet **sysselsatta** i jordbruket **ökar** med **19 %** i länet. Detta är anmärkningsvärt då antalet sett till hela riket har **minskat** med 5 % under samma tidsperiod.
- Det är primärt de **kvinnliga** sysselsatta som ökat. Från 2005 till 2020 har antalet **ökat med 50 %** vilket innebär att det är nästan lika stor andel sysselsatta kvinnor som män i jordbruket. Tidigare var förhållandet 1/3 kvinnor och 2/3 män.
- I tillägg ses en trend där jordbrukare övergår till deltidsanställning i större utsträckning, vilket resulterar i att antalet heltidsanställda minskar med 23 % under 2003-2020.

Spannmål stod med god marginal för det högsta produktionsvärdet i Uppsala län 2021

Produktionsvärde för animalier och vegetabilier (2021)

MSEK



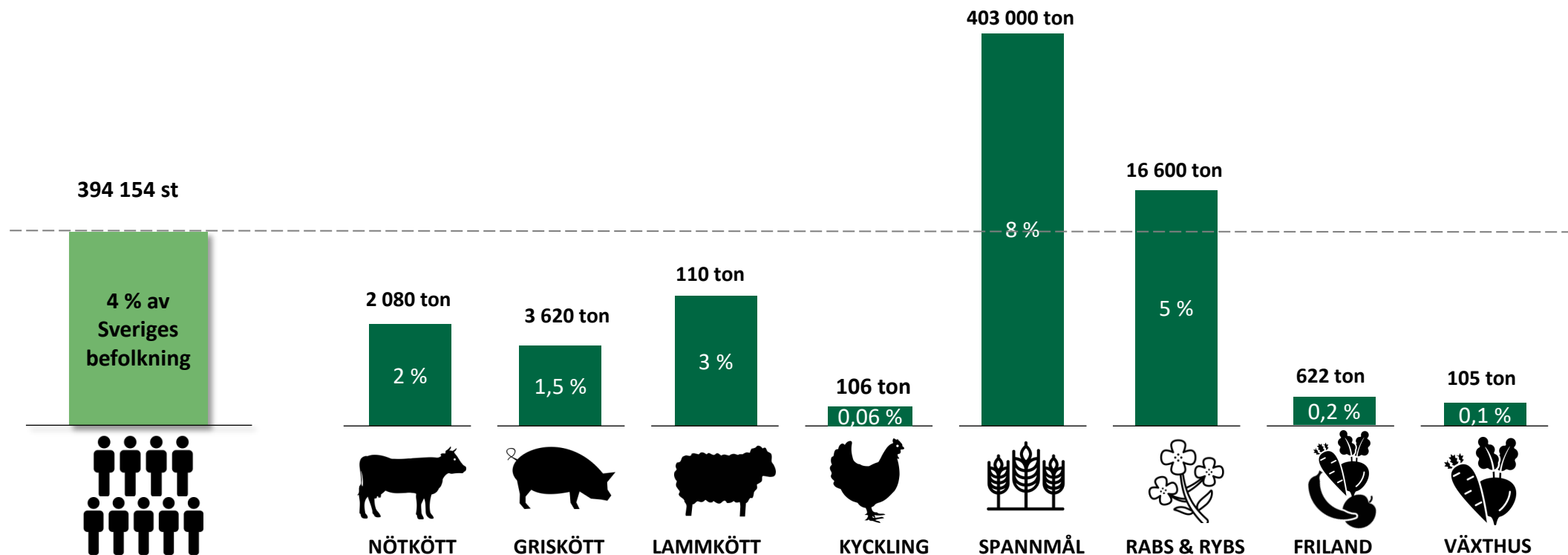
- Det är tydligt utifrån grafen att **spannmålsodlingen** i länet genererade det **högsta produktionsvärdet** 2021.
- **Frilandsodlingen** genererar ett betydligt **högre produktionsvärde** än växthusodlingen. Det förklaras delvis av att varken frukt eller bär odlats i länets växthusodling samt att länets växthusyta är avsevärt mindre än frilandsodlingens areal.
- Av animalierna hade **invägd mjölk** det högsta produktionsvärdet följt av nöt- och griskött.



Översikt över länets produktionsvolym i relation till länets befolkningsandel

BEFOLKNINGSANDEL UPPSALA LÄN*

ANDEL AV LANDETS PRODUKTIONSVOLYM SOM ÅTERFINNS I UPPSALA LÄN**



- För att kunna avgöra om andelen som produceras av respektive animalier och vegetabilier i länet är hög eller låg **relateras produktionsvolymen till andelen av Sveriges befolkning som bor i länet**. Således bör Uppsala län producera ungefär **4 %** av landets produktionsvolym för de olika animalierna och vegetabilierna för att produktionen ska anses vara på en **adekvat nivå**.
- Det är enbart **spannmål** och **raps & rybs** som **överstiger 4 %** av rikets produktion.

PRIMÄRPRODUKTION – ANIMALIER

Summering – primärproduktion animalier

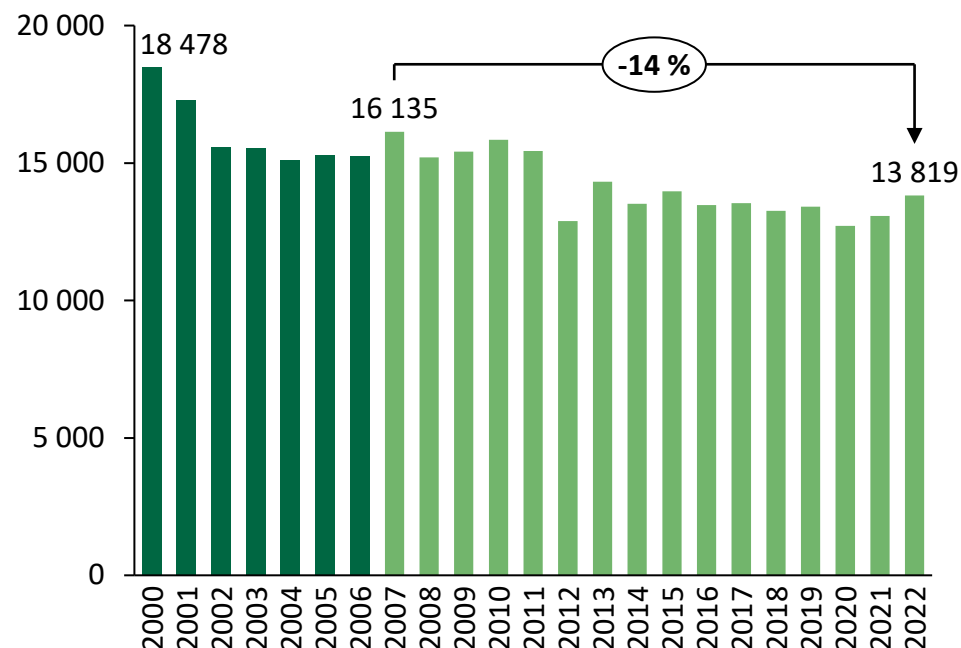
- Uppsala län har sammantaget en **köttproduktion** med god djurvelfärd och låg användning av antibiotika. Näringen bidrar även till flera andra mervärden för länet, däribland biologisk mångfald, öppna landskap och arbetstillfällen.
- Länets animalieproduktion består till övervägande del av **nötkött** följt av griskött och mjölk sett till **produktionsvärdet**. Det främsta köttslaget i **produktionsvolym** är dock **gris**, men det faktum att det är billigare än nötkött medför att produktionsvärdet blir lägre.
- **Antalet slaktkycklingar** i länet är **mycket lågt**, vilket förklaras av att de största kycklingslakterierna är belägna mer söderut och därmed inte har anläggningar/gårdar i länet. Detta försvårar även etableringar av nya anläggningar i länet
- Generellt har det varit en **negativ utveckling** för samtliga köttslag då **antalet djur minskat** under perioden 2007-2022. För vissa animalier – **gris, värphöns** och **slaktkycklingar**, ser man däremot en **positiv utveckling** under de senaste åren (2016-2021), vilket gäller antalet djur såväl som produktionsvolym och –värde.
- Antalet företag med djur minskar i större utsträckning än antalet djur för samtliga köttslag vilket resulterar i en **ökad genomsnittlig besättningsstorlek**, det vill säga en ökning av det genomsnittliga antalet djur per företag. Därmed blir generellt sett **lantbruksföretagen färre men större** vilket medför att djuren finns på färre platser än tidigare. Med anledning av detta kan det finnas risk att betesmarker överges i vissa delar av länet.
- Produktionsvolymerna för slaktkyckling, invägd mjölk och ägg har **estimerats** utifrån antalet djur i länet i förhållande till antalet i riket i kombination med slaktvolymen i riket. Estimaten visar en positiv utveckling för slaktkyckling medan produktionsvolymerna och –värdet för mjölk och ägg har minskat något under perioden 2016-2021.
- **Antalet djur av respektive sort är lågt** i jämförelse med hela landet, vilket indikerar att Uppsala län inte är en ledande region inom animalieproduktion. I stället är det Skåne, Västra Götalands och Hallands län som producerar mest nöt- och griskött samt Gotlands län, Skåne och Västra Götalands län som producerar störst mängd lamm- och fårkött. Det kan delvis förklaras av god tillgång på betesmark och det låga rovdjurstrycket.



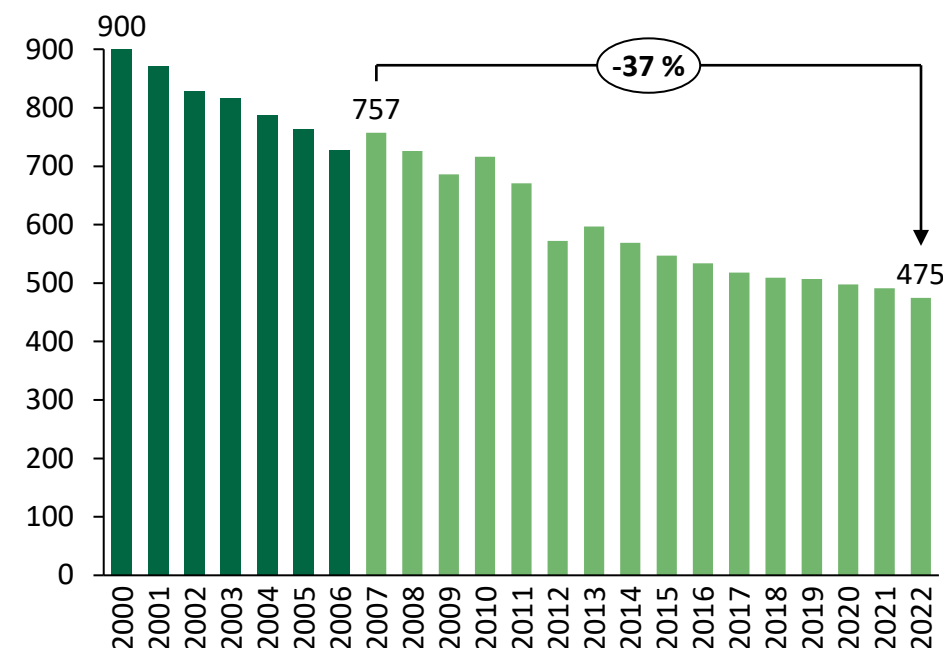


Antal företag med nötkreatur samt antal nötkreatur har båda minskat i länet

Antal kvigor, stutar och tjurar inom Uppsala län



Antal företag med kvigor, stutar och tjurar inom Uppsala län



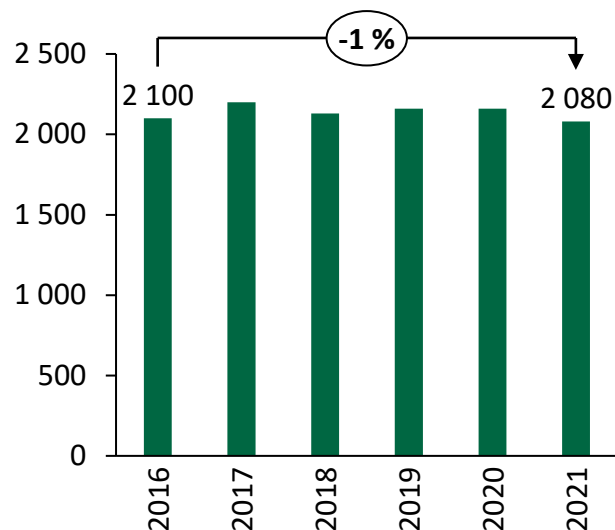
- **Nötkreatur har minskat i antal**, både i länet och i hela landet, med **14 %** respektive **7 %** under tidsperioden 2007-2022. Den procentuella **minskningen av antalet företag** som har nötkreatur är **över dubbelt så stor, 37 %** (38 % i hela Sverige).
- Den genomsnittliga **besättningsstorleken** har således ökat i Uppsala, från i snitt **21 till 29 kvigor, stutar och tjurar** per företag.
- Uppsala län följer alltså den förändring som sker i hela riket, då både antalet djur samt företag har **minskat i ungefär samma utsträckning som i riket**.
- Antalet kvigor, stutar och tjurar i Uppsala län motsvarade 2022 **2,9 %** av det totala antalet i landet.



Produktionsvärdet följer en liknande utvecklingskurva som produktionsvolymen

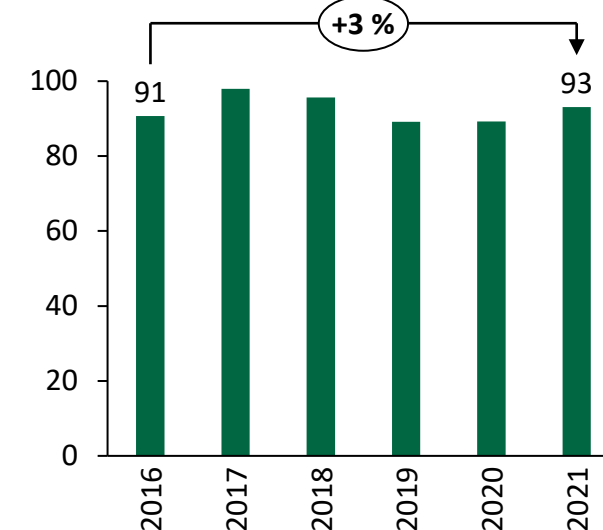
Produktionsvolym– nötkött

Ton



Produktionsvärde– nötkött

MSEK, baserat på avräkningspris



- Mängden producerat nötkött har varit **stabil** de senaste **5 åren** vilket resulterat i **1 % minskning** under tidsperioden.
- **Produktionsvärdet** följer en liknande utvecklingskurva som produktionsvolymen med skillnaden att produktionsvärdet **ökat** med **3 %**.

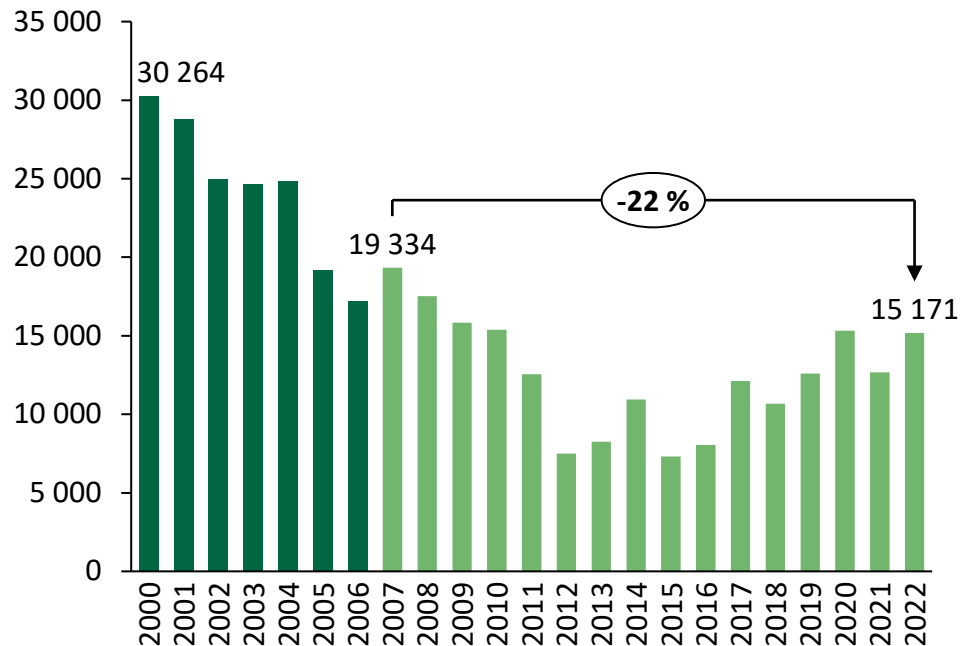




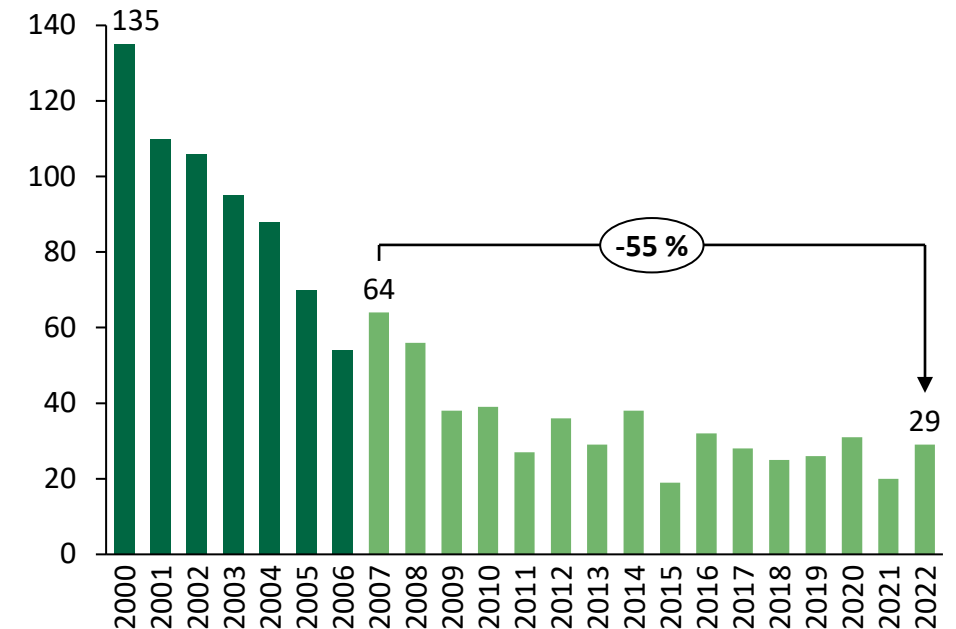
Antal företag med slaktsvin har mer än halverats från 2007 till 2022

Antalet slaktsvin har minskat mindre vilket har resulterat i en ökad besättningsstorlek

Antal slaktsvin inom Uppsala län



Antal företag med slaktsvin inom Uppsala län



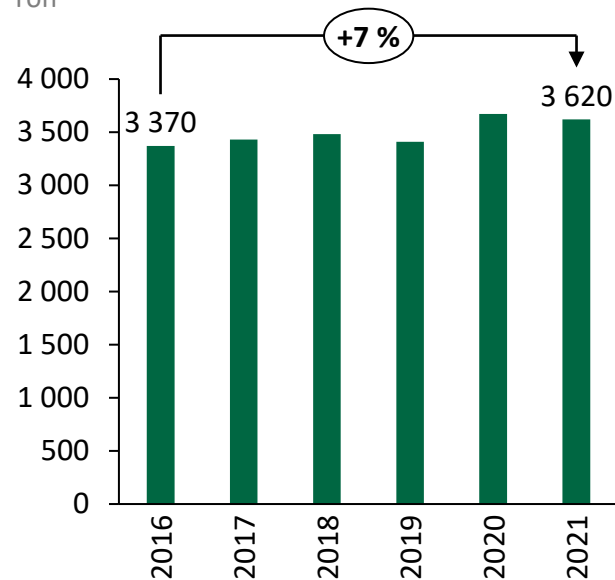
- Antalet slaktsvin i länet har **minskat med 22 %** under perioden 2007 till 2022 (jfr -12 % i riket). Detta kan delvis förklaras av att antalet företag med slaktsvin har **minskat med 55 %** under samma tidsperiod. Dock ses en positiv utveckling av antalet djur de senaste 10 åren.
- Den genomsnittliga besättningsstorleken per företag har ökat från **302 till 523 slaktsvin** som en följd av att antalet företag minskat mer än antalet djur i länet.
- Antalet slaktsvin i Uppsala län 2022 var **15 171 st** vilket motsvarade **1,7 %** av antalet i landet.

Produktionsvolymen och produktionsvärdet för slaktgris har ökat något under de senaste åren (2016-2021)



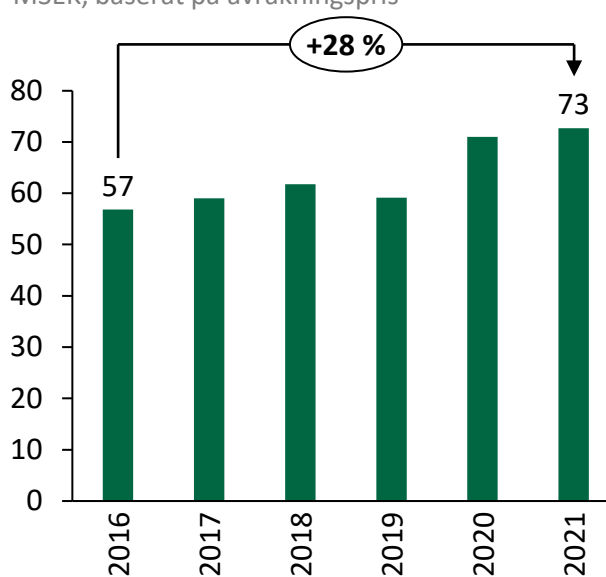
Produktionsvolym– slaktsvin

Ton



Produktionsvärde– slaktsvin

MSEK, baserat på avräkningspris



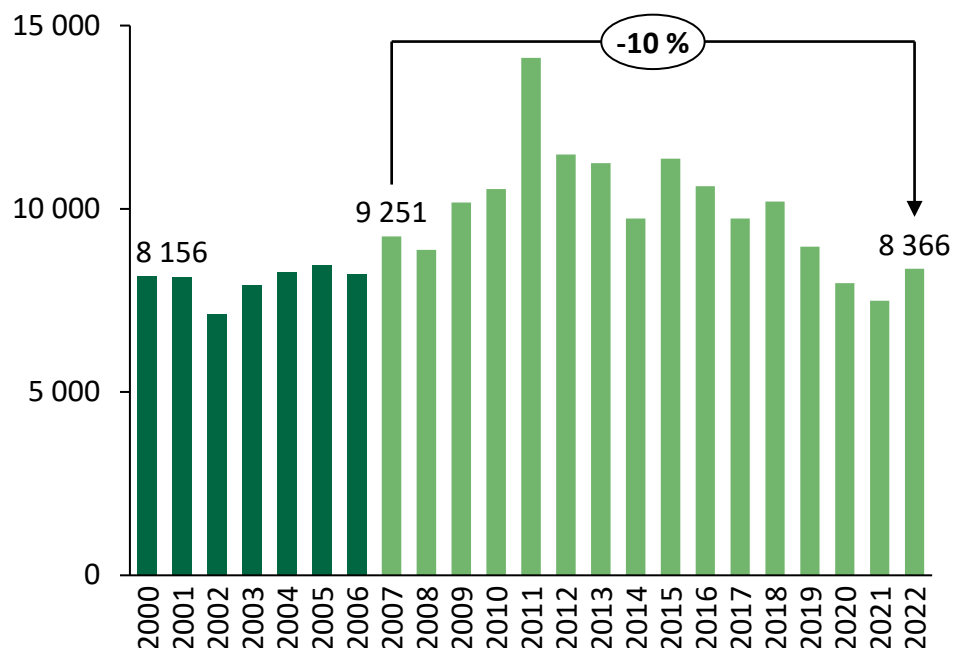
- Produktionsvolymen av slaktsvin har ökat något de senaste 5 åren. Liknande trend ses även i produktionsvärdet som följer en liknande utvecklingskurva.



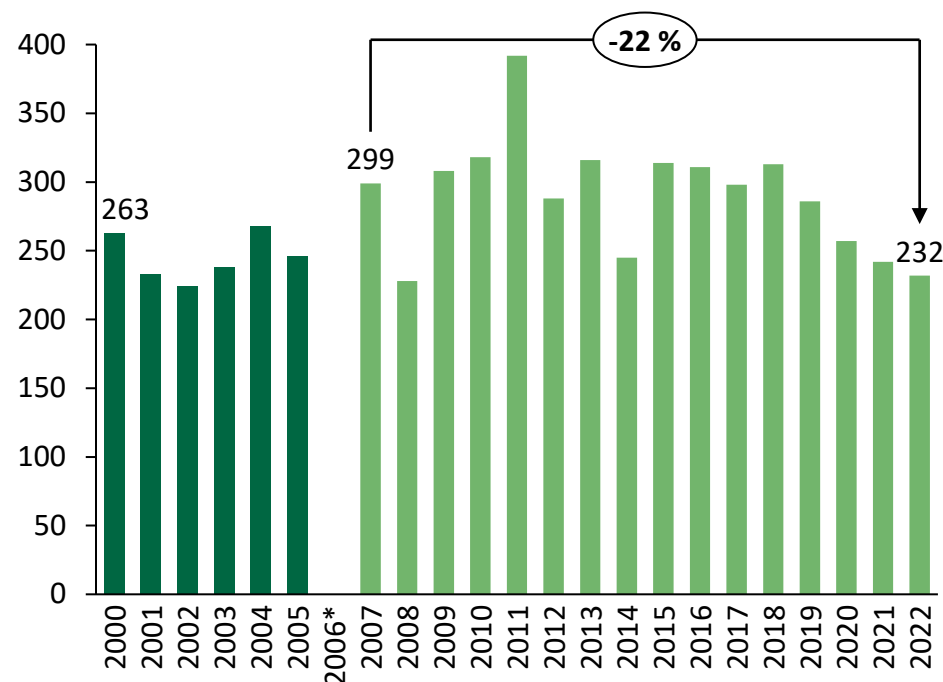


Antalet lamm inom länet har ökat fram till 2011 för att därefter minska

Antal lamm inom Uppsala län



Antal företag med lamm inom Uppsala län



- Det har varit en tydlig **tillväxt** i antal lamm i länet från **2000 fram till 2011**, då antalet började **minska**. Sammantaget **minskade antalet lamm med 10 %** under tidsperioden 2007-2022. Utvecklingen i hela Sverige har varit i princip densamma, en **minskning med 8 %**.
- **Antalet företag** med lamm har också **minskat**, men i större utsträckning än antalet lamm vilket resulterar i en ökning av den genomsnittliga besättningsstorleken. Under tidsperioden har besättningsstorleken ökat från **31 till 36 lamm per företag** i snitt.
- Antalet lamm i länet 2022 motsvarade **3,4 %** av det totala antalet i Sverige vilket är något högre än för nöt och gris.

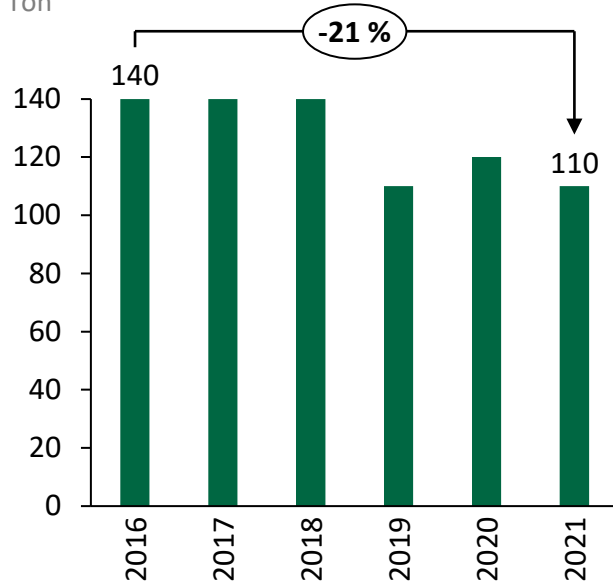
Produktionsvolymen för lammkött i länet har minskat medan produktionsvärdet ökat



Detta indikerar en ökning av avräkningspris

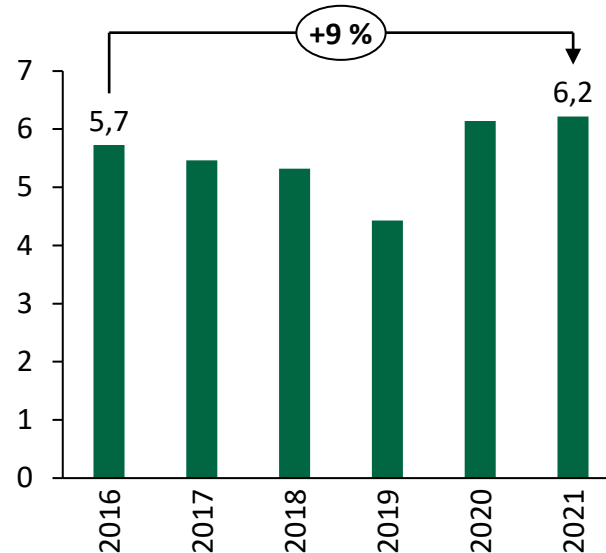
Produktionsvolym– lammkött

Ton



Produktionsvärde– lammkött

MSEK, baserat på avräkningspris



- Mängden lammkött som produceras i länet har **minskat** under tidsperioden 2016-2021. Till skillnad från detta har **produktionsvärdet ökat** under samma tidsperiod vilket indikerar en ökning av avräkningspriset, främst under 2020 och 2021.

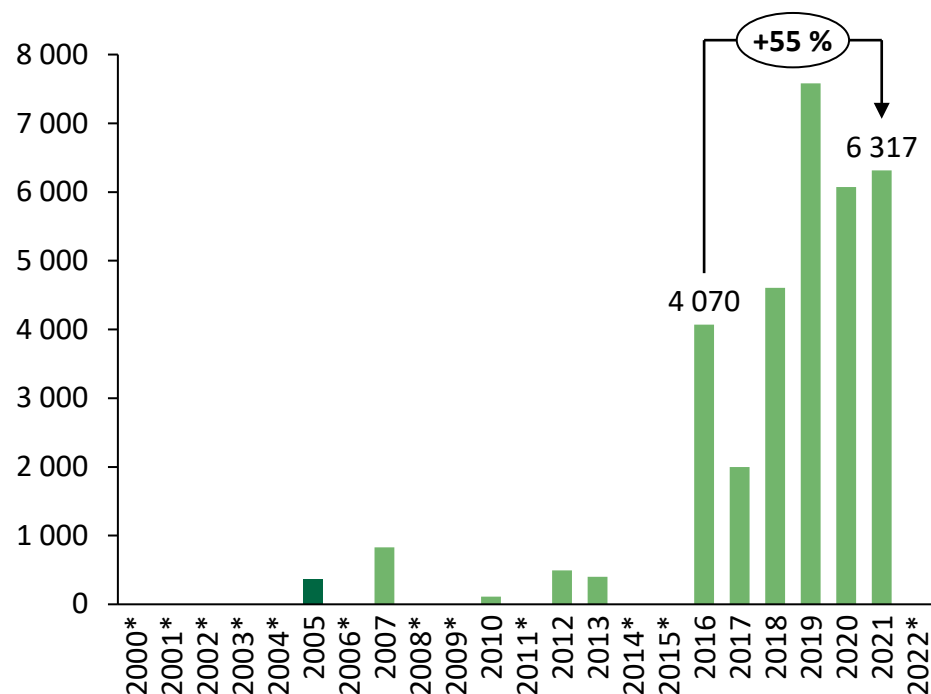




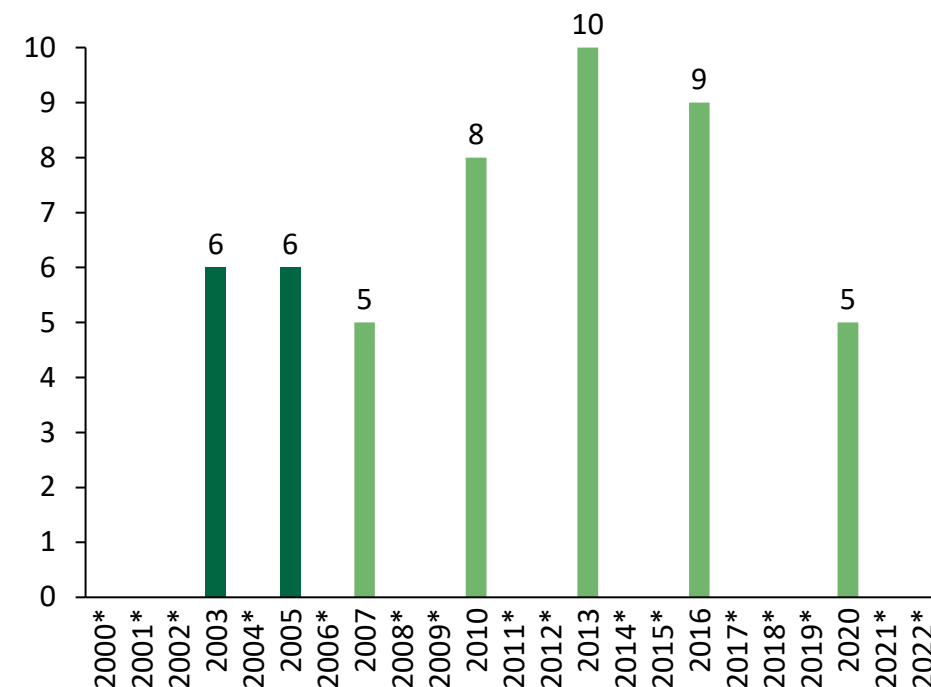
Andelen slaktskycklingar i länet är låg jämfört med antalet i hela Sverige

Det saknas data för att kunna avgöra hur antalet företag med slaktskycklingar har utvecklats

Antal slaktskycklingar inom Uppsala län



Antal företag med slaktskycklingar inom Uppsala län



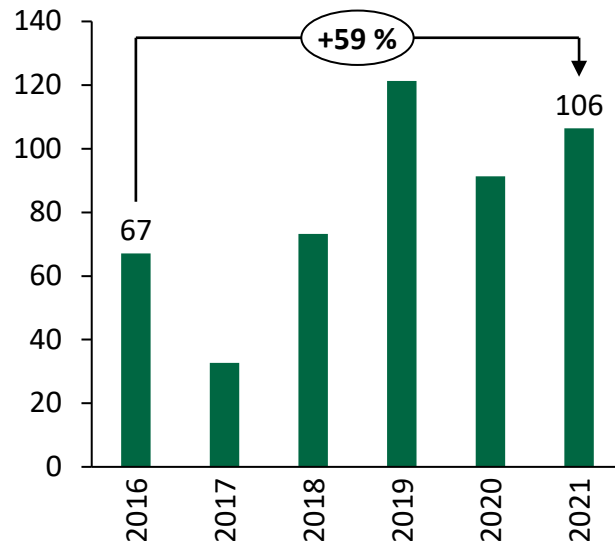
- Det saknas data för att avgöra utvecklingen för antalet slaktskycklingar de senaste 22 åren. De datapunkter som finns till förfogande indikerar dock en **ökning** med **55 %** under tidsperioden 2016-2021. Detta är en betydligt större ökning än utvecklingen sett till hela landet som var **15 %** under samma tidsperiod.
- **Kycklingproduktionen är koncentrerad** till ett antal geografiska områden i Sverige, kopplat till de stora slakterierna där Uppsala län inte är ett sådant område. **Antalet företag** med slaktskycklingar i Uppsala län verkar ha **minskat** de senaste åren men det saknas tillräcklig mängd statistik för att kunna dra en tydlig slutsats.
- **Antalet** slaktskycklingar är **anmärkningsvärt låg** i länet. Uppsala läns antal slaktskycklingar 2021 motsvarade **0,006 %** av det totala antalet i landet.

Produktionsvolymen för slaktskycklingar saknas på länsnivå och har därför estimerats



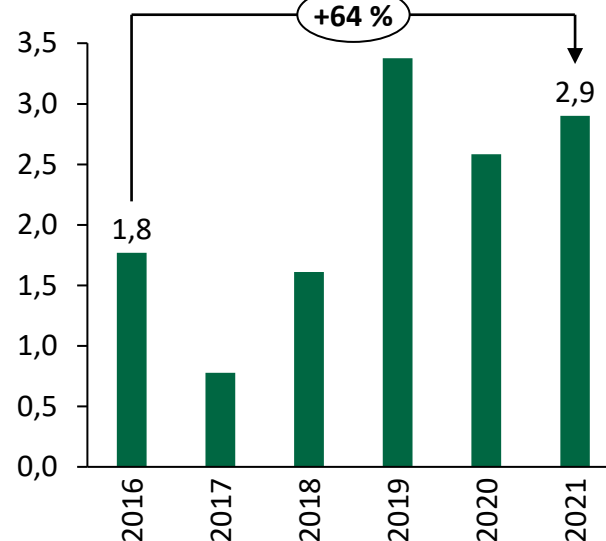
Produktionsvolym– slaktskyckling

Ton



Produktionsvärde– slaktskyckling

MSEK, baserat på avräkningspris



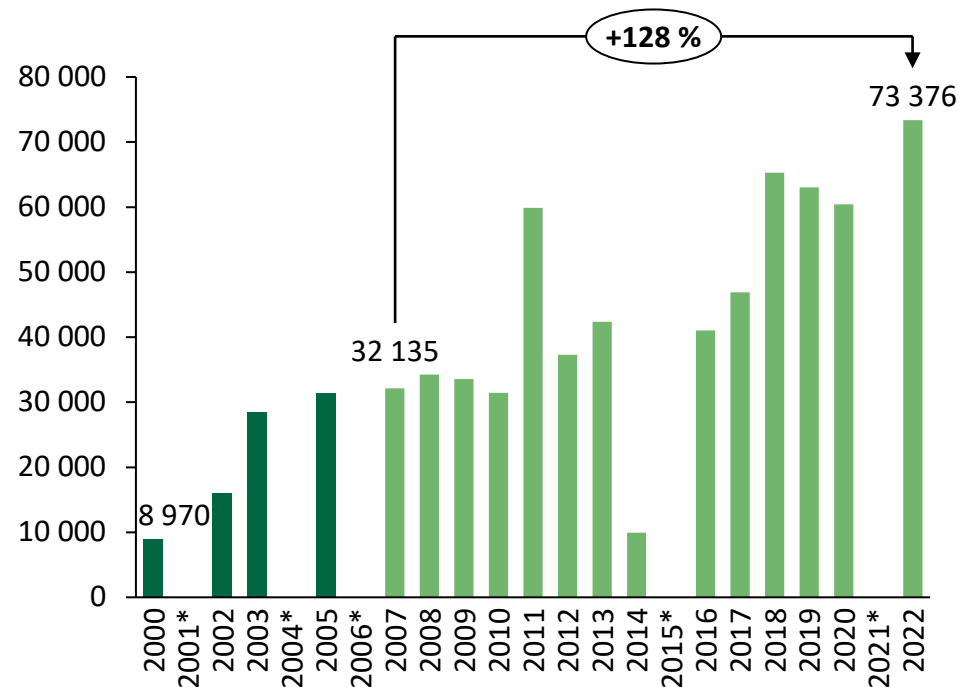
- Då det saknas data på produktionsvolym av slaktskycklingar har detta estimerats med en kvot: **Antal slaktskycklingar i länet** dividerat med **antalet slaktskycklingar i hela Sverige**. Kvoten användes för att beräkna hur stor del av kycklingproduktionen i landet som Uppsala län bedömdes stå för.
- Både **produktionsvolymen** och **produktionsvärdet** har **ökat** under åren 2016-2021 vilket bedöms vara ett resultat av att antalet slaktskycklingar ökade under samma tidsperiod.



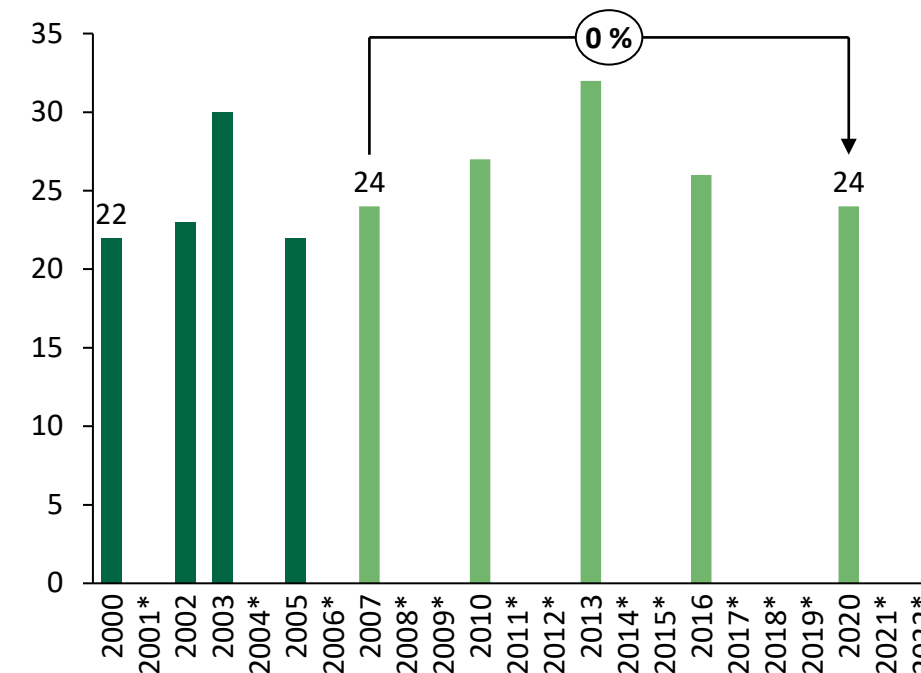
Antalet värphöns i länet har ökat markant samtidigt som antalet företag har varit konstant



Antal värphöns inom Uppsala län



Antal företag med värphöns inom Uppsala län



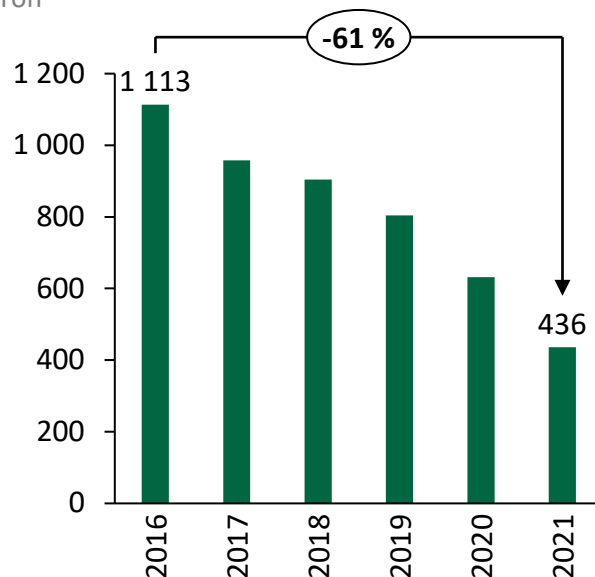
- Trots avsaknaden av data för vissa år ses en **tydlig ökning** av antalet värphöns inom länet under perioden 2007-2022.
- **Besättningsstorleken** har även ökat från **1339 till 2518 värphöns** under samma tidsperiod, vilket är ett resultat av att antalet företag inte ökat i lika stor utsträckning som antalet värphöns.
- Antalet värphöns i länet 2022 motsvarade **4,2 %** av antalet i landet.



Data för ägginvägning på länsnivå saknas och har därmed estimerats

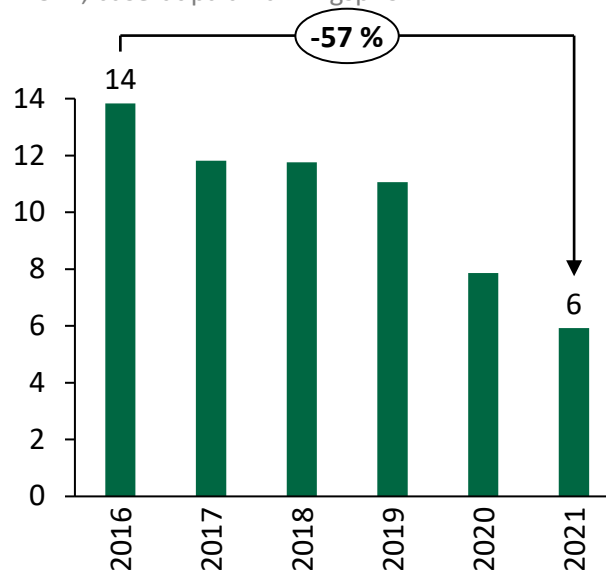
Produktionsvolym– ägg

Ton



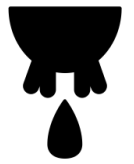
Produktionsvärde– ägg

MSEK, baserat på avräkningspris



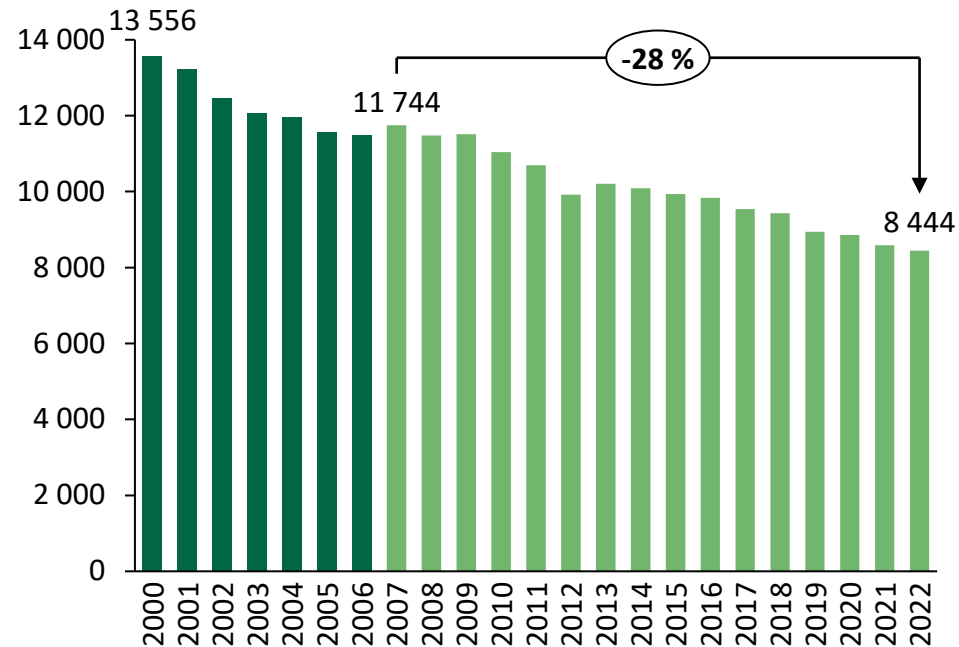
- Det saknas data kring ägginvägningen på länsnivå. För att beräkna antalet ägg som produceras i länet har en kvot räknats ut som motsvarar andelen värphöns i länet jämfört med i hela Sverige. Denna kvot användes för att uppskatta hur många ägg av den totala produktionen i landet som Uppsala län producerar. Därmed är dessa värden enbart ett **estimat**.
- Produktionsvärdet minskar i ungefär samma utsträckning som produktionsvärdet.



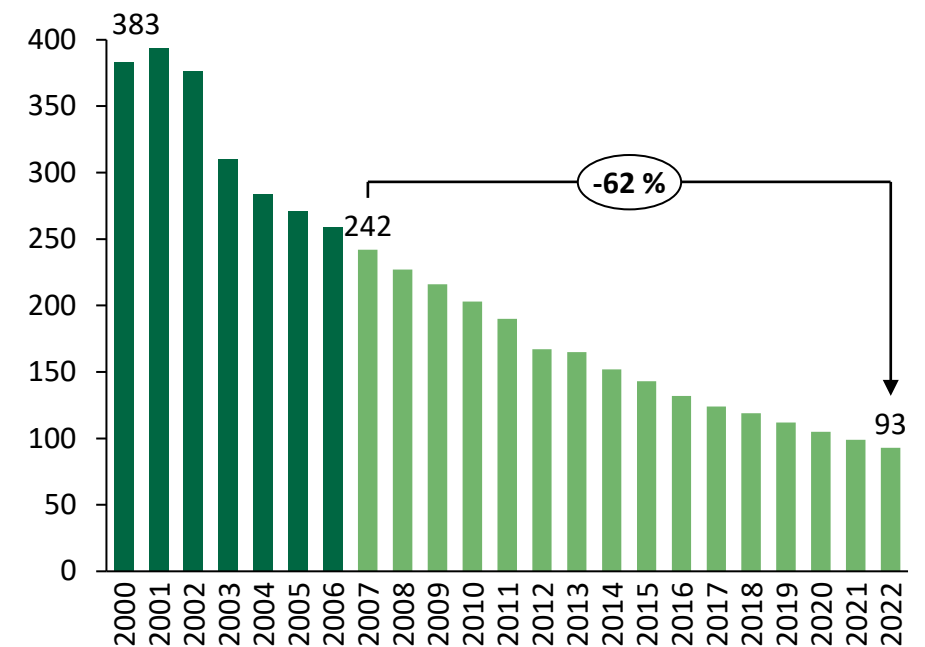


Antalet kor för mjölkproduktion samt antalet företag med mjölkkor har minskat

Antal mjölkkor inom Uppsala län



Antal företag med mjölkkor inom Uppsala län



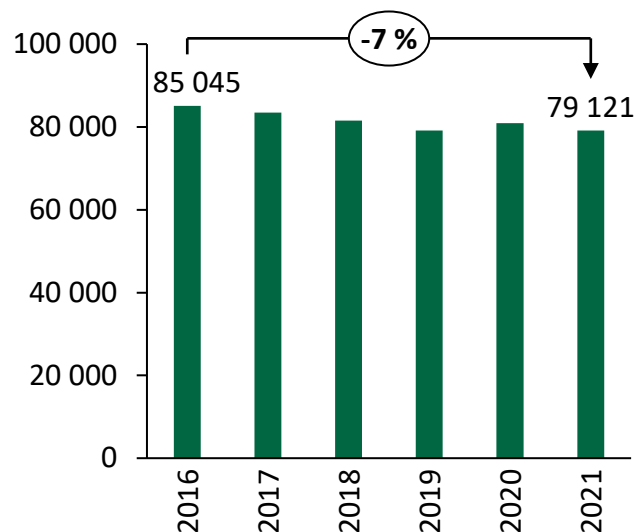
- Antal mjölkkor inom länet har **minskat** med **28 %** från 2007 till 2022, vilket ungefär motsvarar utvecklingen i hela Sverige som varit **-20 %**.
- Den procentuella **minskningen** av antalet företag med mjölkkor inom länet var drygt **dubbelt så stor** som minskningen av antalet mjölkkor. Den genomsnittliga **besättningsstorleken** har således **ökat** från **49 till 91 st** mjölkkor per företag under perioden 2007-2022.
- Antalet mjölkkor i länet 2022 motsvarade **2,8 %** av antalet i riket.

Produktionsvolymen är, likt slaktkyckling och ägg, ett estimat utifrån hur stor andel kor för mjölkproduktion som finns inom länet



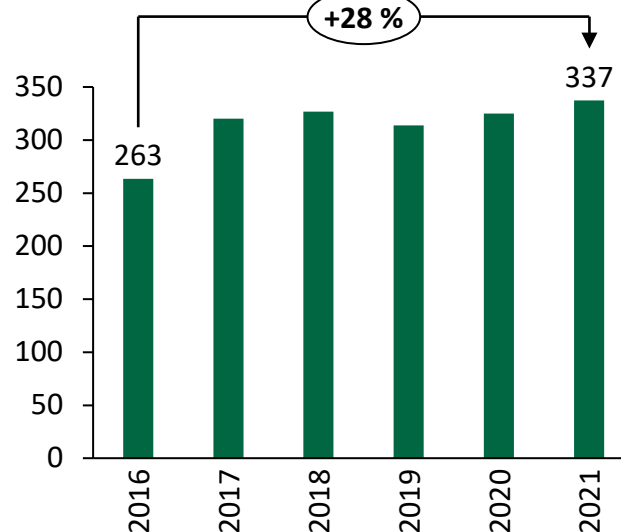
Produktionsvolym– invägd mjölk

Ton



Produktionsvärde– invägd mjölk

MSEK, baserat på avräkningspris



- **Det saknas data över mjölkinvägning per län.** Med anledning av detta har **produktionsvolymen estimerats** på samma sätt som för slaktkyckling och ägg, dvs genom att räkna ut en kvot som symboliserar andelen mjölkkor i länet i förhållande till det totala antalet i Sverige. Denna kvot multiplicerades med den totala mjölkinvägningen i Sverige för att få ut en genomsnittlig produktionsvolym för Uppsala län.
- Produktionsvolymen minskar medan produktionsvärdet ökar. Detta indikerar att avräkningspriset ökat under tidsperioden.



PRIMÄRPRODUKTION – VEGETABILIER

Summering – primärproduktion spannmål & vegetabilier

- Länets åkermark består till största del av **spannmålsodling** och det motsvarar drygt **60 % av åkermarken**, följt av vall- och grönfoderväxter.
- I tillägg till arealen är spannmål störst sett till både **skördad mängd** och **produktionsvärde**. Det vanligaste spannmålet är **höstvet** följt av **vårkorn**, i länet såväl som i riket. Det faktum att spannmål är så pass framträdande och framgångsrikt i länet förklaras av **jorden** som, likt andra platser i Mälardalen, domineras av **lera** och är **strukturkänslig**, vilket gynnar odlingen av spannmål. Även **klimatet** spelar en viktig roll för spannmåls- och primärproduktionen i stort och Uppsala län präglas av ett **torrare och kallare klimat**, som bidrar till kortare odlingssäsonger, torrare försomrar och kallare vintrar.
- Det **saknas data** på länsnivå över **skördad mängd matpotatis efter 2005**. Således har efterföljande år **estimerats**, men trots detta bedöms volymen och följaktligen produktionsvärdet spegla verkligheten relativt väl. Det är tydligt att matpotatisodlingen har **minskat** i länet då **arealen minskat med 64 %** mellan 2007-2022. Förklaringen till detta är att matpotatis trivs i lättare jord och i Uppsala län finns det mestadels jordar med styv lera vilket inte lämpar sig för potatisodling. Ett undantaget är norra delarna av länet, främst i Tierp, där majoriteten av länets potatis odlas.
- Länets odling av **raps och rybs** har varit mer **volatil** än matpotatis och spannmål. Odlingen har ökat fram till 2012 för att sedan minska kraftigt och från 2016 öka igen med undantag för 2018, då torkan påverkade majoriteten av odlingarna i Sverige.
- Sammantaget utgör Uppsala läns **spannmålsodling 6,2 %** av rikets areal.
- Minst är arealen för matpotatis som motsvarar **mindre än 1 %** av rikets matpotatisodling. I stället är det fyra län som dominerar odlingen av matpotatis: **Västra Götalands, Gotlands, Hallands och Skåne län** som tillsammans står för nästan **80 % av rikets potatisodling**.

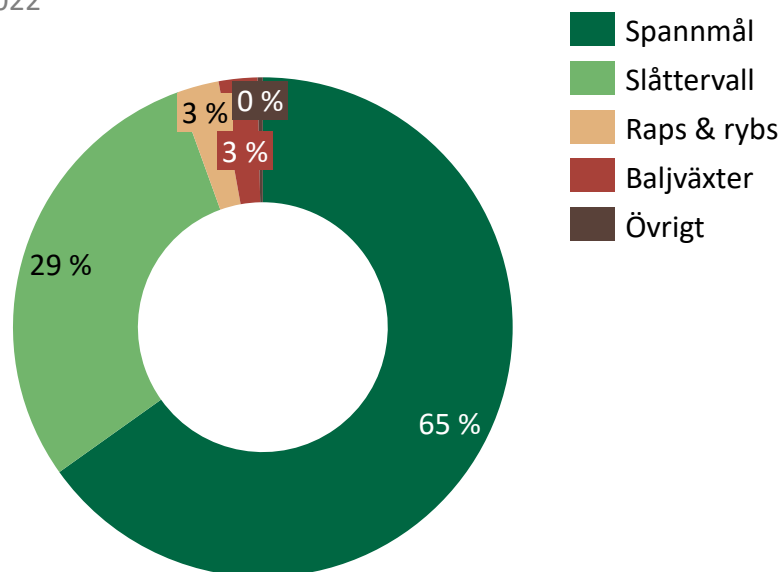


Åkermarken i Uppsala består främst av spannmål

Höstvete har en tydlig tillväxt över de senaste åren och står för hälften av spannmålsodlingens areal i länet

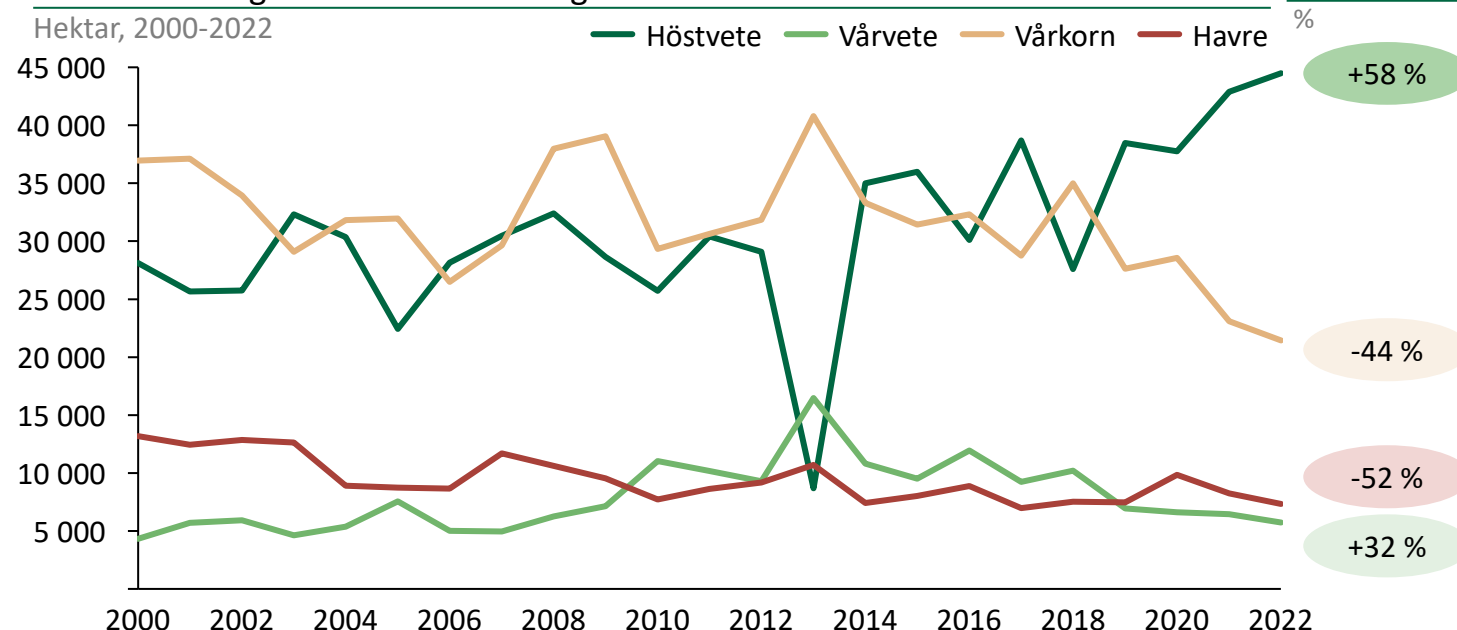
Åkermarkens arealfördelning i Uppsala län

2022



Arealutveckling för de mest odlade grödorna

Hektar, 2000-2022



- **Spannmål** upptar en stor del av åkermarkens areal i länet – motsvarande **65 % av hela åkermarken**. Näst störst andel av åkermarken har **slåttervall (29 %)**, följt av **baljväxter och raps & rybs (3 % vardera)**.
- **Höstvete** är den mest dominerande av spannmålsgrödorna i länet och står för **54 % av den totala spannmålsodlingen** sett till arealen. Det har dock inte alltid varit på detta vis då den **ökat med 58 %** de senaste 22 åren. Ökningen bedöms vara positiv. Höstvete är en **viktig gröda** eftersom det har en betydligt **högre avkastning** än de andra grödorna – ca **1 000 kg/ha** mer än havre och ca **1 500 kg/ha** mer än vårvete.
- **Vårkorn** var **2000** det spannmålet som hade **störst areal** i länet men har nu nästan halverat sin areal. Trots detta har vårkorn för närvarande näst störst areal av spannmålen, motsvarande **26 % av den totala spannmålsarealen**.
- Sammantaget har arealen för samtliga spannmål, dvs åkermarken, varit relativt stabil och enbart **ökat med 6 %** de senaste 22 åren.

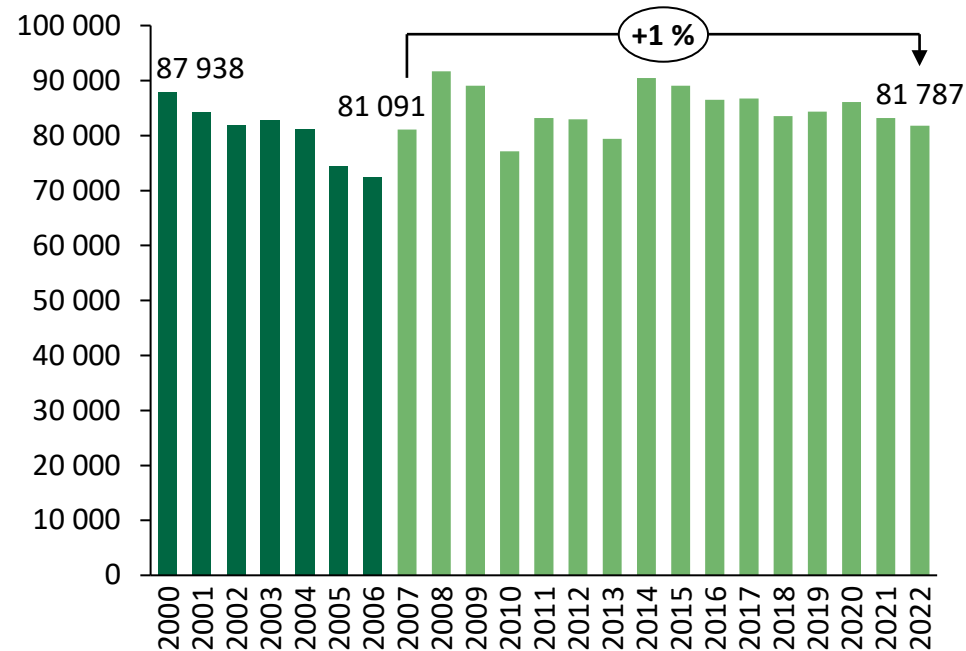


Spannmålsarealen i länet har varit stabil under perioden 2007 till 2022

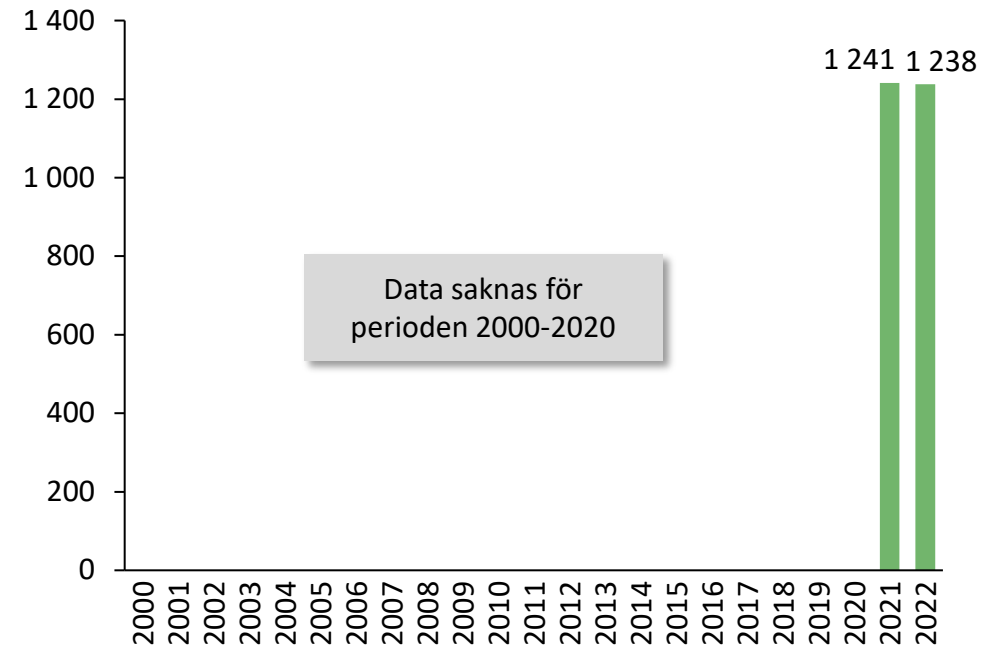
Ökningen i länet är mindre än i riket som helhet

Areal spannmålsodling inom Uppsala län

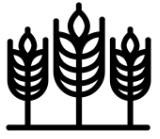
Hektar



Antal företag med spannmålsodling inom Uppsala län



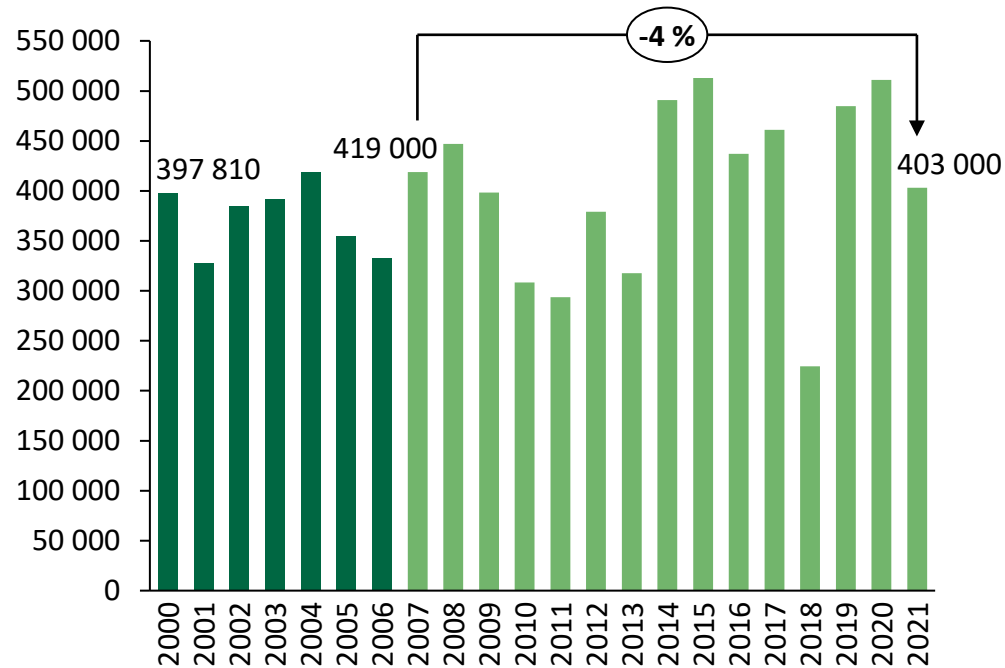
- Arealen för spannmålsodling i Uppsala län har varit relativt stabil. Det har skett en **1 % ökning** av arealen från 2007 till 2022 vilket motsvarar utvecklingen sett till riket som varit **-3 %**.
- Uppsala läns spannmålsareal 2022 utgjorde **8,5 %** av Sveriges totala areal för spannmålsodling.
- Det saknas data för att kunna avgöra hur utvecklingen för företag med spannmålsodling sett ut i länet under samma tidsperiod.



Både produktionsvolymen och -värdet har fluktuerat under tidsperioden

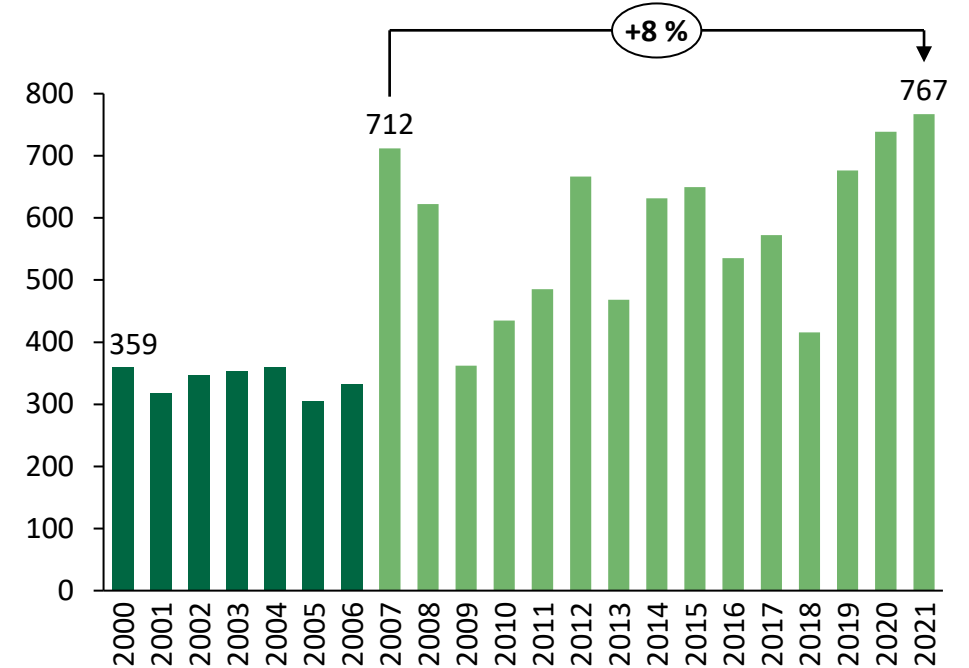
Totalskörd- spannmål

Ton



Produktionsvärde- spannmål

MSEK, baserat på avräkningspris



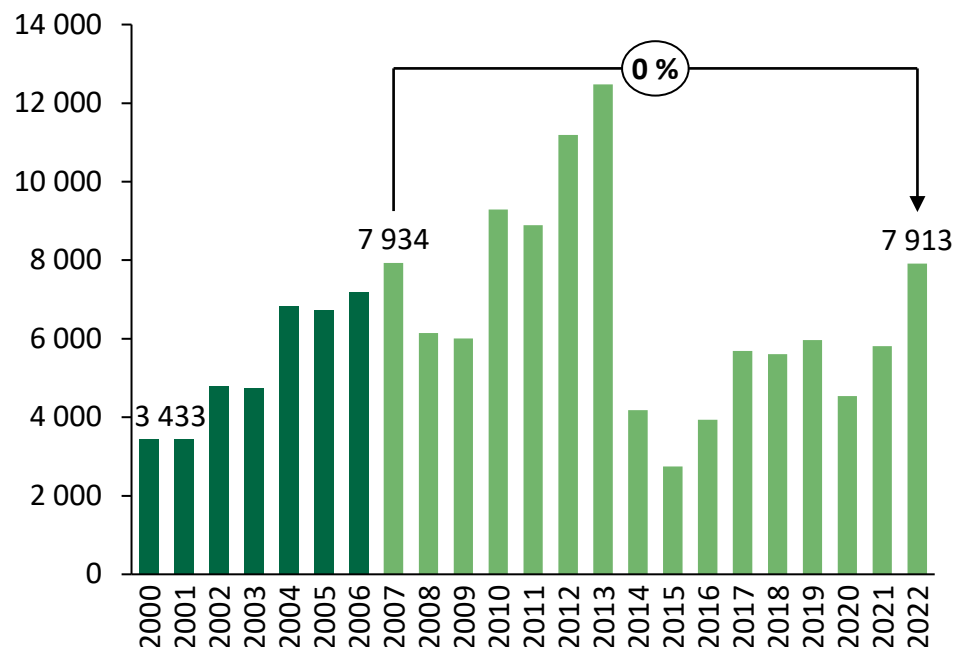
- Den årliga skörden för spannmål i Uppsala län har **fluktuerat** över en tidsperioden period och var 2021 tillbaka på liknande värden som 2000.
- Produktionsvärdet följer ungefär samma utvecklingskurva som skörden men har en betydligt tydligare ökning från 2007 till 2021. Ökningen kan förklaras av att avräkningspriset **ökade med 242 %** under samma tidsperiod.
- **Torkan 2018 påverkade skörden** och således även **produktionsvärdet** då skörden nästan halverades det året jämfört med tidigare och efterkommande år.
- Skörden av spannmål 2021 motsvarade **7,8 %** av den totala spannmålsskörden i riket.



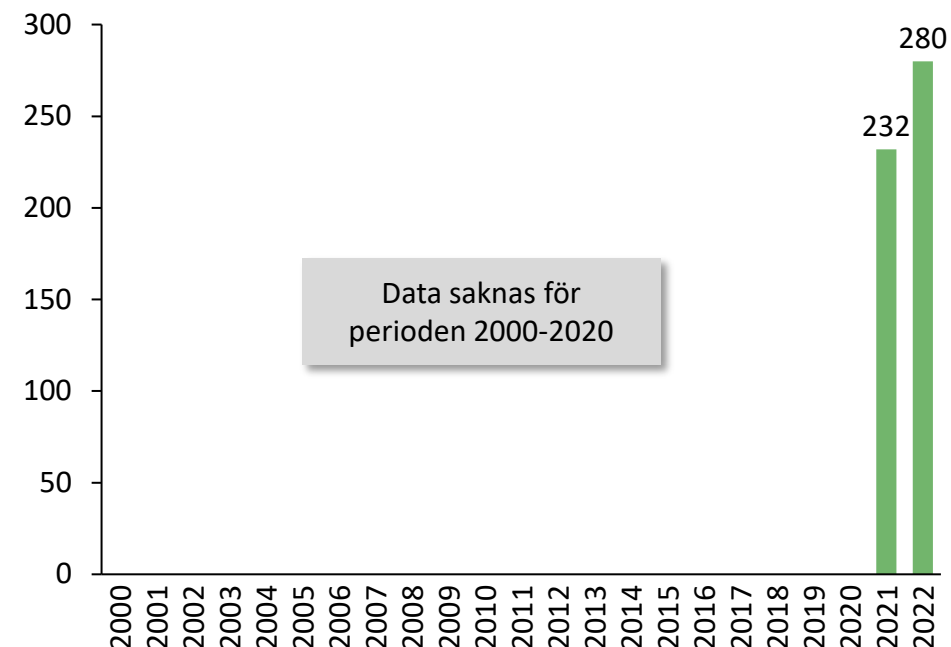
Arealen för raps- & rybsodling har varierat under tidsperioden

Areal raps- & rybsodling inom Uppsala län

Hektar



Antal företag med raps & rybs inom Uppsala län



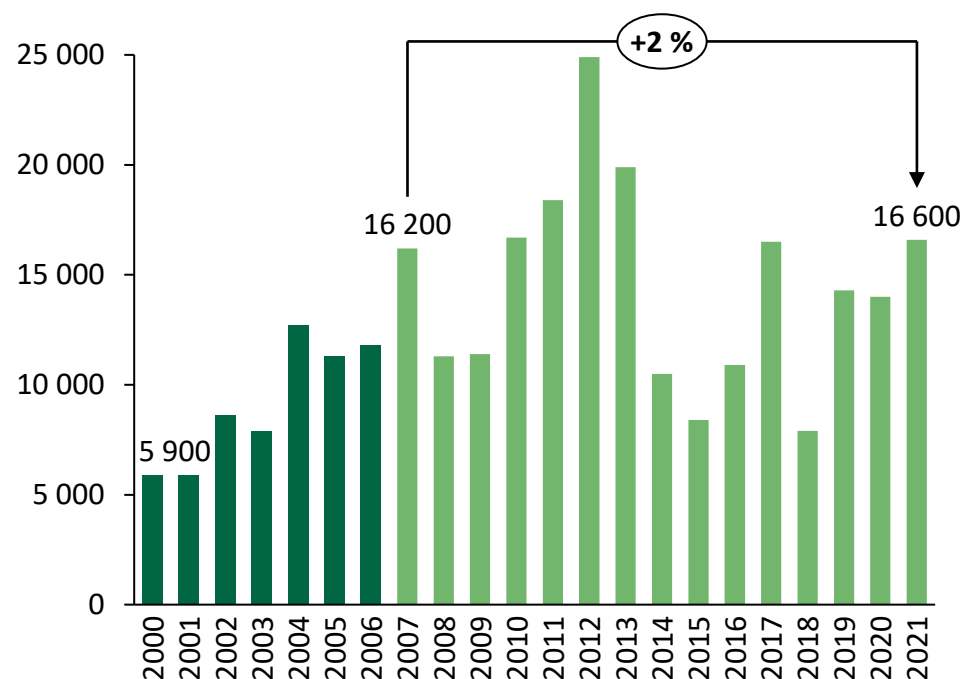
- Uppsala läns areal för raps- & rybsodling har varierat över en 22-årsperiod då den ökade kraftigt fram till 2013 följt av en markant minskning. **2022** var arealen **tillbaka på samma värde som 2007**. Sett till riket har arealen ökat med 45 % under perioden 2007-2022.
- Länets raps- & rybsodlingsareal 2022 motsvarade **6,2 %** av hela rikets areal av grödorna.



Den totala skörden av raps & rybs har likt arealen varit relativt stabil 2007-2021

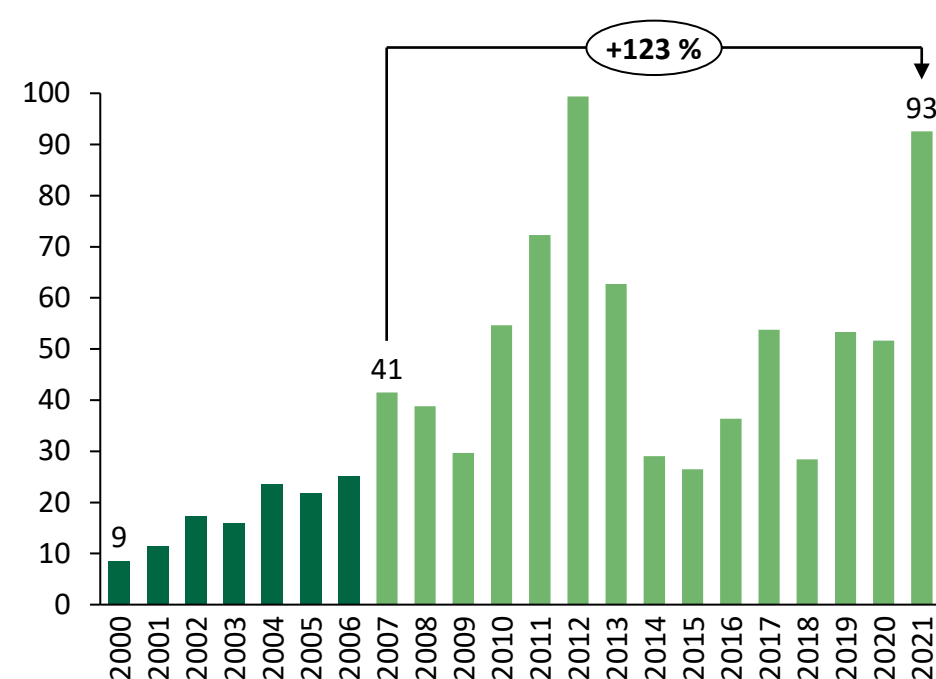
Totalskörd- raps & rybs

Ton



Produktionsvärde- raps & rybs

MSEK, baserat på avräkningspris



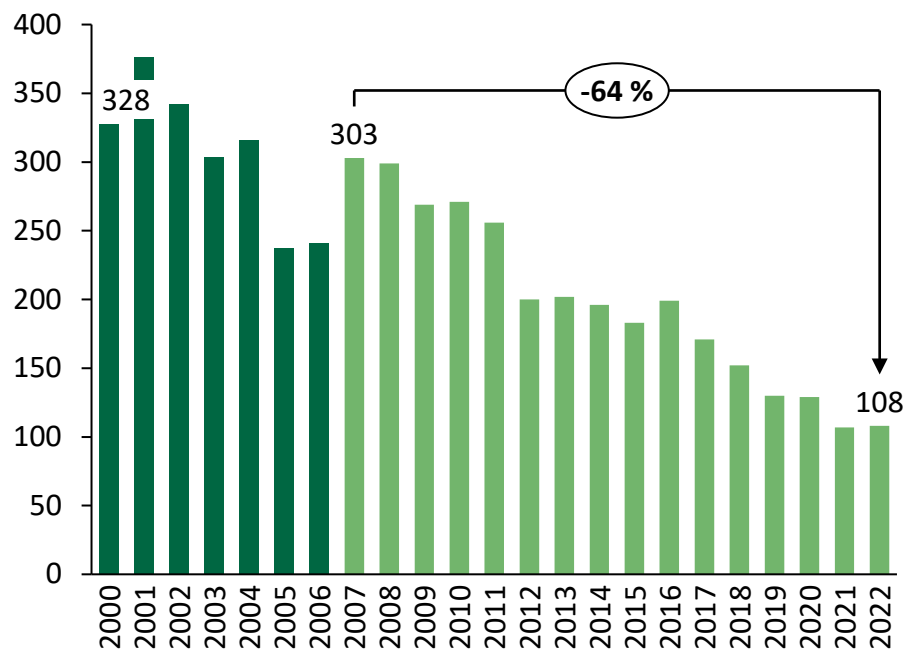
- **Produktionsvolymen** har likt arealen **ökat** fram till 2012 **för att sedan minska** och öka igen från 2015 och framåt.
- **Produktionsvärdet** har även det en **stark tillväxtkurva** fram till 2012 följt av en svacka och sedan en tillväxt igen från 2015.
- Totalsköörden i länet 2021 var **16 600 ton** vilket motsvarade **5 % av den totala skörden i landet**.



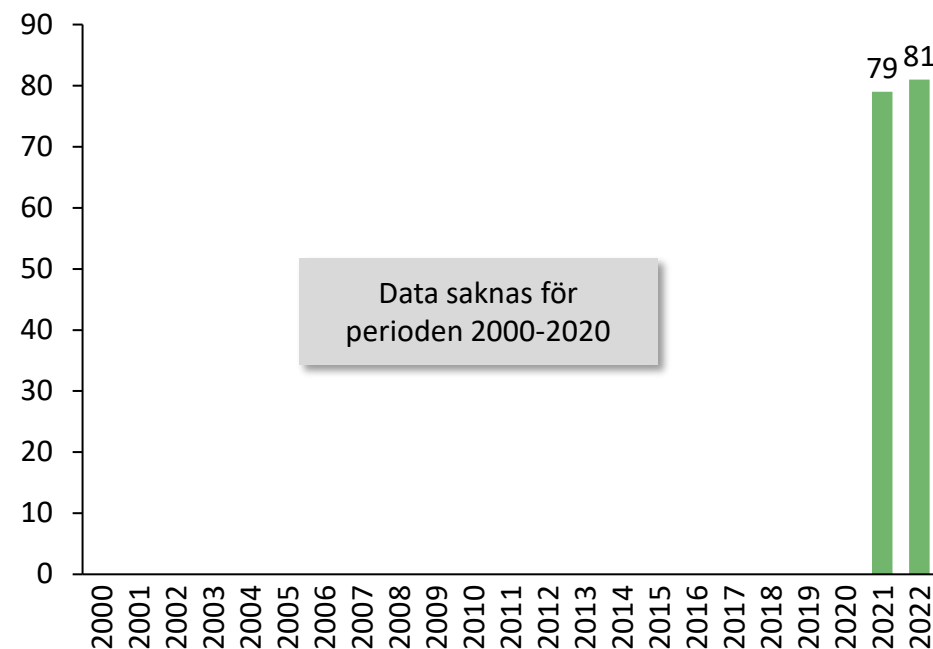
Arealen för matpotatisodling i länet har minskat kraftigt

Areal matpotatisodling inom Uppsala län

Hektar



Antal företag med matpotatisodling inom Uppsala län



- Arealen för matpotatisodling har minskat kraftigt under tidsperioden. **Minskningen på 64 %** i Uppsala län var betydligt större än minskningen i riket, som var **27 %** under tidsperioden 2007-2022.
- Uppsala län är därmed **inte** ett dominerande län sett till potatisodling då länets areal 2022 var **108 hektar** vilket **motsvarade 0,7 % av den totala arealen matpotatisodling i Sverige**.



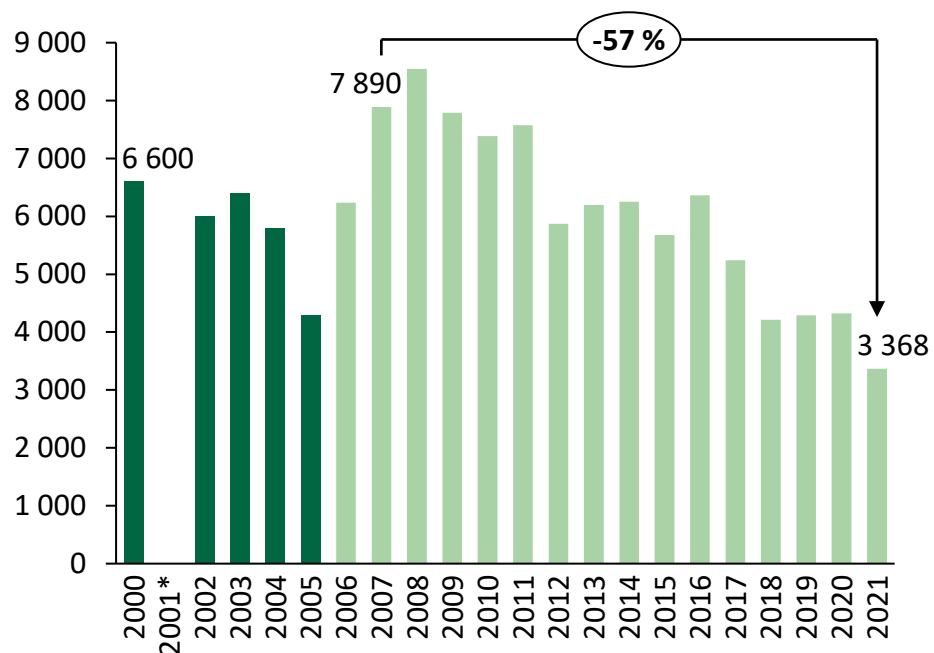
Den estimerade årliga potatisskörden har minskat kraftigt sedan 2008

Den negativa trenden förklaras av den minskande odlingsarealen för potatis

Totalskörd- matpotatis

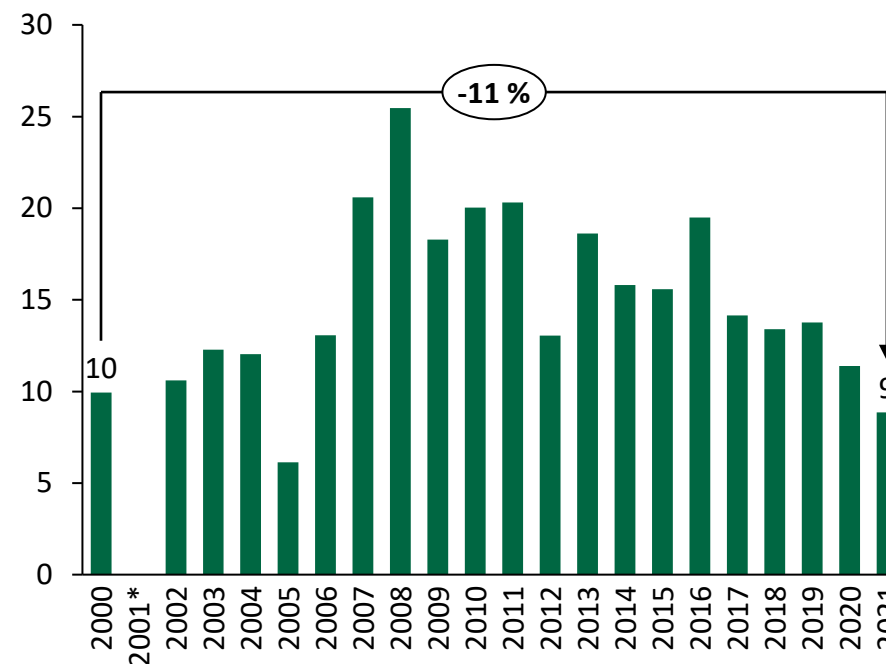
Ton

■ Faktisk skörd ■ Estimerad skörd



Produktionsvärde- matpotatis

MSEK, baserat på avräkningspris



- **Data saknas** för 2006 och framåt. Skörden estimerades genom att använda hektarskörden för riket för respektive år och multiplicera med antal hektar i länet.
- Trots att den estimerade skörden enbart ger indikationer på det faktiska utfallet är det tydligt att skörden och således produktionsvärdet har **minskat** över åren. Detta förklaras av den stora minskningen i antal hektar för matpotatisodling.

FRILANDS- & VÄXTHUSODLING – KÖKSVÄXTER OCH FRUKT & BÄR

Både frilandsodling och växthusodling sker i länet

Växthusodlingen består däremot inte av någon bärodling

FRILANDSODLING

- **Länets frilandsodling** består av både köksväxter och frukt & bär där de båda kategorierna genererar ungefär samma mängd skörd – något högre för **frukt & bär**. Däremot är det en större skillnad mellan de två vad gäller produktionsvärde då frukt & bär har ett betydligt högre produktionsvärde för samtliga år. Detta förklaras av det låga avräkningspriset som köksväxter generellt sett har.
- Köksväxterna som frilandsodlas i Uppsala län är: **Betor, blomkål, broccoli, bönor** och **ärtor, gurka, kålrot, majs, matlök, morot, purjolök, sallad** och **kål**. Den mest dominerande köksväxten vad gäller både skörd och areal var under åren 2002-2020 **morot** medan de resterande stod för en mycket liten skörd men med viss volatilitet.
- Inom frukt & bär odlas det främst **jordgubbar** och **äpplen** i länet. I tillägg odlas även hallon och svarta vinbär men enbart i mycket begränsad omfattning.

VÄXTHUSODLING

- I **Sverige** som helhet odlas det både bär och grönsaker i växthus. De grönsaker som odlas är främst tomat, gurka och paprika. I tillägg odlas även melon men mycket begränsat.
- **Uppsala län** skiljer sig något då **ingen noterad frukt- eller bärodling sker i växthus**. Däremot odlas köksväxter, mer specifikt tomat, gurka och paprika.
- Uppsala läns mest skördade köksväxt i växthusodlingen var mellan 2002 till 2020 **tomat**. Skörden stod 2022 för **0,1 %** av tomatskörden i riket vad gäller växthusodling.
- **Växthusodling** i länet sker i **begränsad utsträckning** och därmed blir totalskörden av köksväxter betydligt **mindre** jämfört med frilandsodlingen.

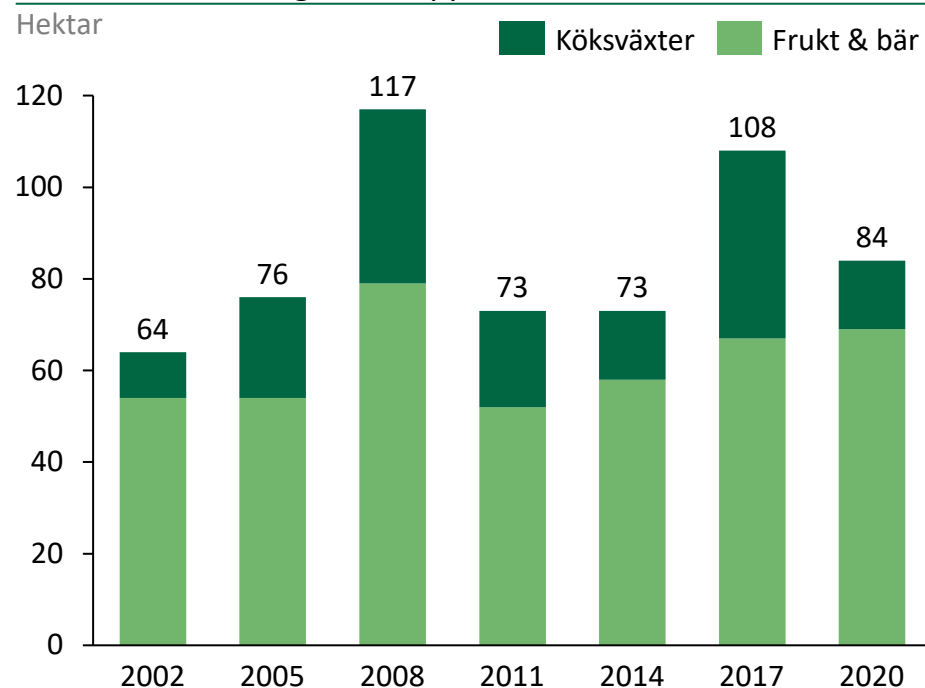
Länets sammanlagda skörd från frilands- och växthusodlingen motsvarade 2022 **mindre än 1 % av Sveriges skörd**. Sammantaget finns det många små odlare i länet men ingen aktör har tillräckligt stora skördar för att kunna lagerhålla sina köksväxter.

I stället sker majoriteten av odlingen av frukt och grönt i Skåne län, som står för över 70 % av landets frilandsodlingar. Främsta anledningarna är klimatet och de kalkrika jordarna som finns där.

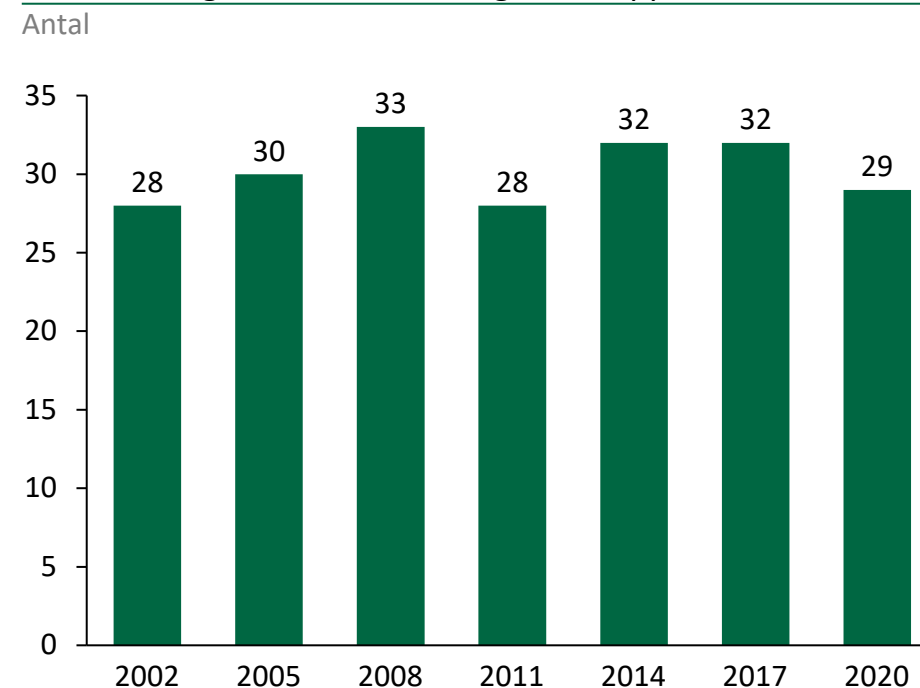


Frilandsodling- köksväxter och frukt & bär

Areal frilandsodling inom Uppsala län



Antal företag med frilandsodling inom Uppsala län

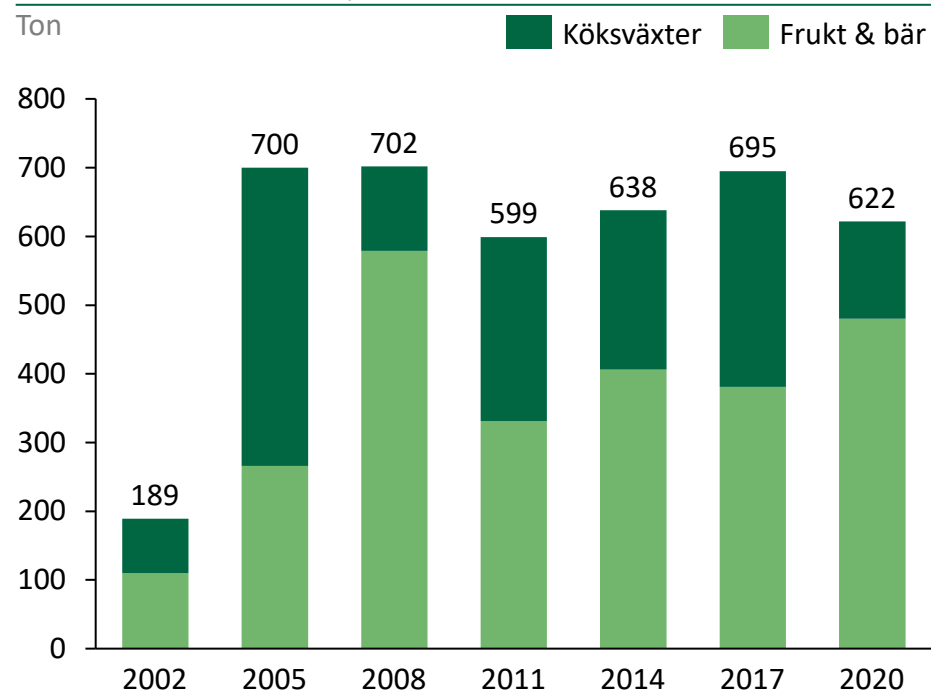


- Arealen för köksväxter och frukt & bär som odlas på friland har fluktuerat över åren. Två markanta ökningar av odlingarna har skett 2008 och 2017 medan antalet företag med frilandsodling i princip har varit oförändrad under samma tidsperiod.
- Vad gäller frilandsodling i länet dominerar frukt & bär över köksväxter vad gäller areal.
- 2020 var arealen frilandsodling i Uppsala län **84 hektar** vilket motsvarade **0,6 %** av den totala arealen frilandsodling av köksväxter och frukt & bär i landet.

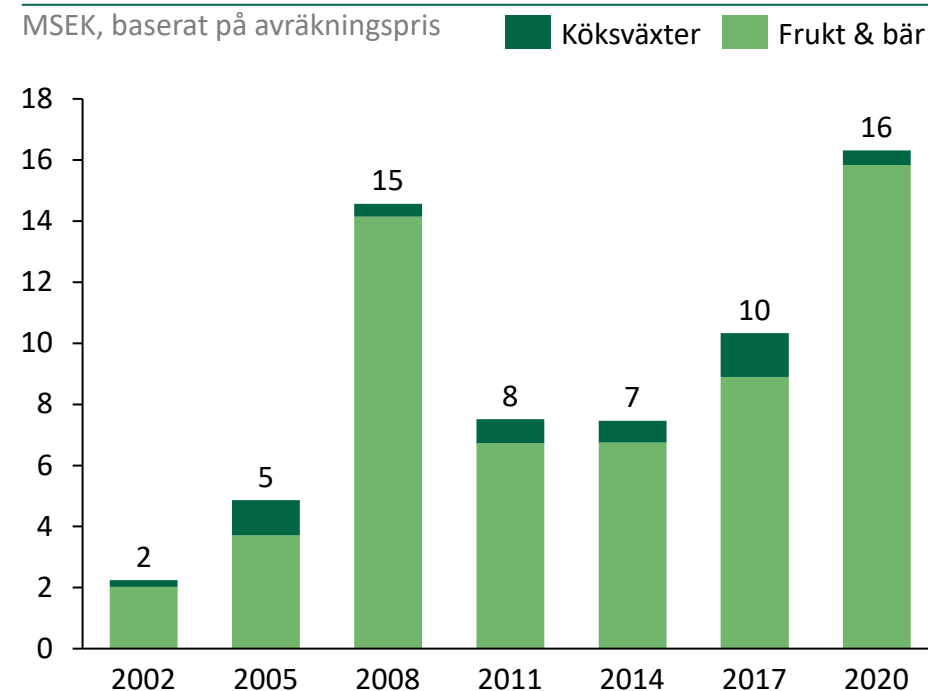


Frilandsodling- köksväxter och frukt & bär

Totalskörd- köksväxter, frukt & bär



Produktionsvärde



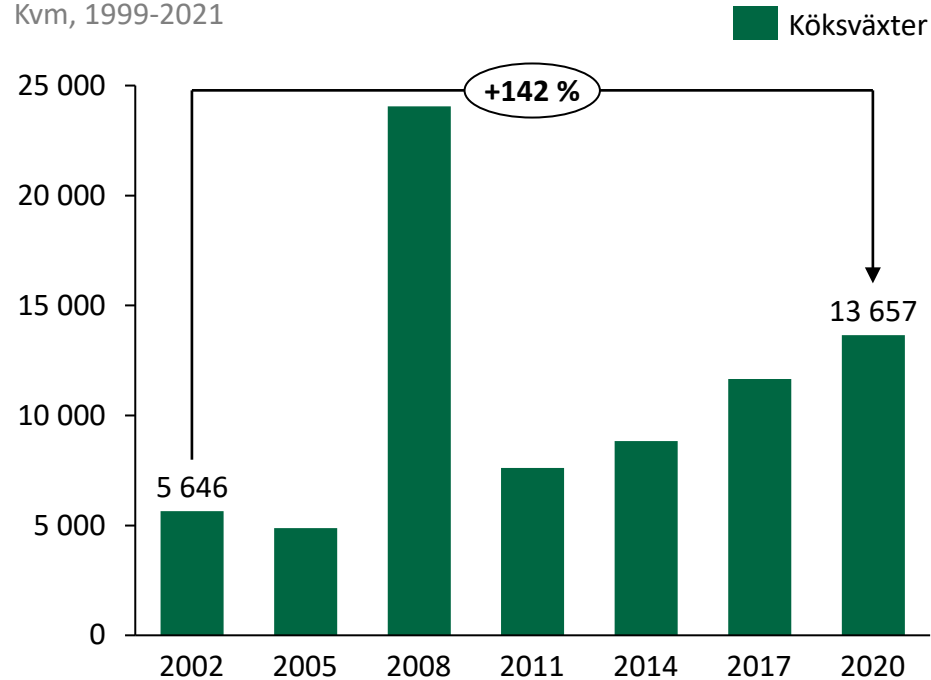
- Länets frilandsodling av köksväxter domineras av **morötter** som 2020 hade en totalskörd på **95 ton**, vilket motsvarar **67 % av totala skörden frilandsodlade köksväxter i länet** och **0,08 % av landets totala morotsskörd** från frilandsodling. **Jordgubbar** står för den övervägande delen av skörden i kategorin frukt & bär, följt av äpplen. Det skördades **285 ton** frilandsodlade **jordgubbar** 2020 vilket motsvarade **59 % av totala skörden frukt & bär i länet** (frilandsodling).
- Totalskörden visar inte samma markanta skillnad mellan de två kategorierna som arealen gör. Det är ungefär lika stor mängd skördade köksväxter som frukt & bär under perioden 2002-2020, vilket indikerar att det krävs en större areal för att odla frukt & bär jämfört med köksväxter.
- Det är tydligt utifrån produktionsvärdet att köksväxter inte genererar lika stort värde då de generellt sett är **billigare** och därmed har ett **lägre avräkningspris** jämfört med frukt & bär.



Växthusodling- köksväxter

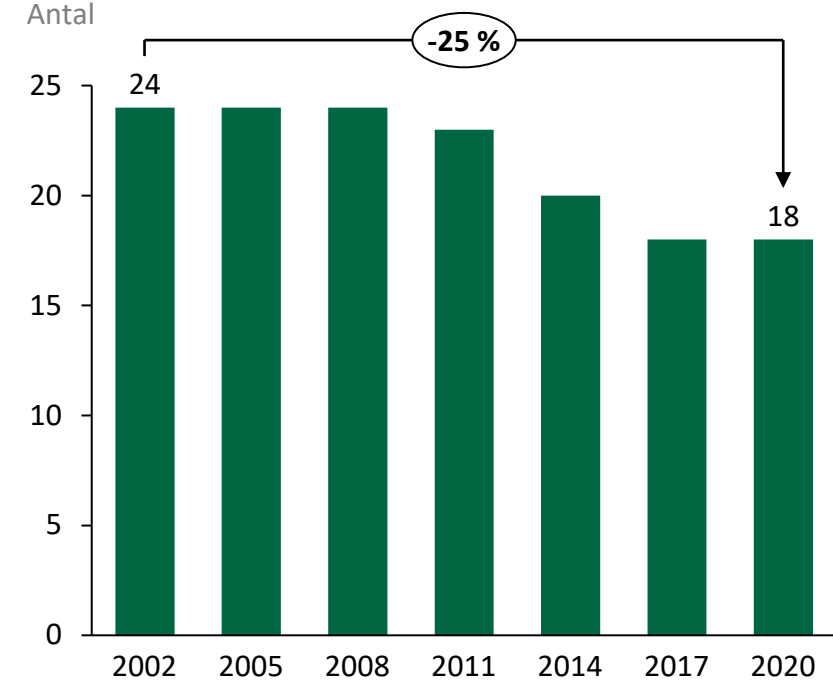
Areal växthusodling inom Uppsala län

Kvm, 1999-2021



Antal företag med växthusodling inom Uppsala län

Antal



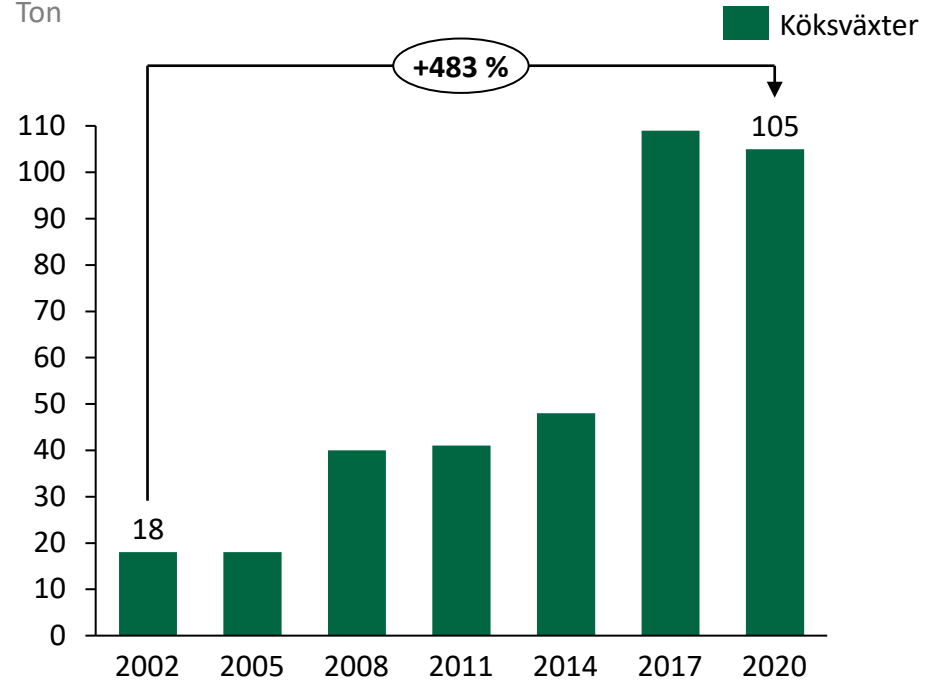
- Det förekommer **enbart köksväxter**, mer specifikt gurka, tomat och paprika, i länets växthusodlingar.
- Växthusodlingarna i länet har **ökat sett till arealen** under 2002-2020 och en markant ökning 2008 kan noteras. Ökningen förklaras av att en växthusyta på cirka 7000kvm tillkom för att odla kryddväxter. Dock verkade denna ha lagts ned eller flyttats då efterföljande års statistik inte inkluderar någon växthusyta för kryddväxter.
- Det är även anmärkningsvärt att antalet företag med växthusodling minskar något medan växthusytan ökar i länet. Detta indikerar att **växthusytan per företag ökar**.
- Uppsala läns sammantagna växthusyta 2020 var **13 657 kvm** vilket motsvarar **0,4 % av landets totala växthusyta**.



Växthusodling- köksväxter

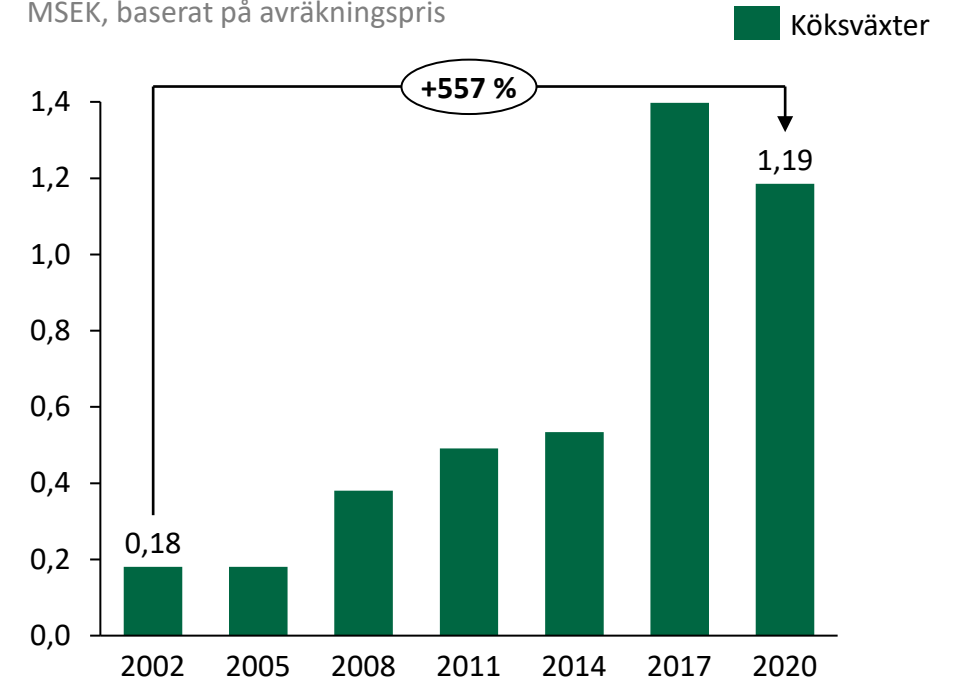
Totalskörd- köksväxter

Ton



Produktionsvärde

MSEK, baserat på avräkningspris



- Växthusodlingen i länet domineras av **tomat** som 2020 hade en totalskörd på **45 ton** vilket motsvarade **0,1 %** av landets totala tomatskörd (växthusodlad).
- **Totalskörden** från växthusodlingarna i länet har **ökat** mellan 2002 och 2020, likt växthusytans utveckling med skillnaden att skörden inte ökade 2008 när den sammantagna växthusytan ökade markant i länet. Detta indikerar att det nytillkomna växthuset för kryddväxter inte resulterade i någon skörd innan det lades ner.

PRIMÄRPRODUKTION – EKOLOGISKT

Uppsala läns primärproduktion består av en hög andel ekologisk produktion jämfört med riket

Detta gäller både animalier och vegetabilier

- Den ekologiska djurhållningen och odlingen i länet vad gäller animalier och vegetabilier är generellt sett i **paritet med eller högre än rikets nivåer**.
- **Andelen ekologisk nötkreatur och ekologiska mjölkkor är hög i länet** och de har båda en **positiv utveckling fram till 2021**. Andelen ekologiskt i dessa två kategorier är även betydligt högre i länet än i riket.
- **Andelen ekologiskt uppfödda grisar i länet har varit markant högre än i riket**. I Uppsala län finns det flera gårdar som enbart har **KRAV-grisar**. Dock har andelen minskat markant över åren vilket förklaras av att totala antalet grisar i länet har ökat under samma tidsperiod. **Antalet ekologiska grisar har alltså inte minskat**.
- **Det saknas data kring ekologisk slaktkyckling och värphöns** på länsnivå vilket är anledningen till att andelen ekologisk kyckling och ägg **inte redovisas**.
- **Andelen ekologiskt brukad betesmark i länet var högre än riket**. Vad gäller åkermarken har **riket högre andel** men det skiljer enbart **en procentenhet** mellan dem.
- Det finns **indikationer** på att **andelen ekologiskt uppfödda djur samt brukad jordbruksmark** inom länet har **minskat** det senaste året.

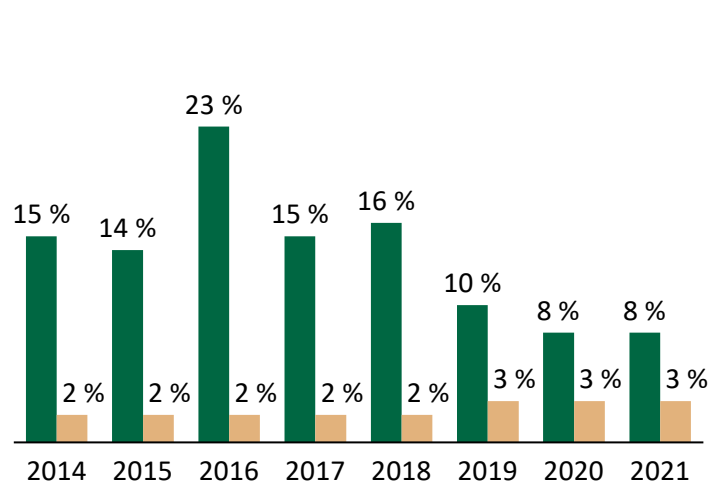


Uppsala län har procentuellt sett högre andel ekologisk djurhållning för gris och nöt jämfört med riket

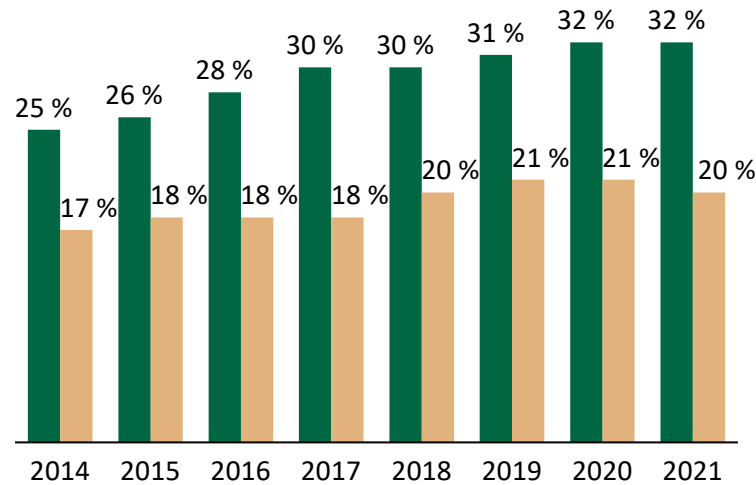
Andel ekologiskt uppfödda grisar, nötkreatur och lamm i Uppsala län jämfört med riket

%

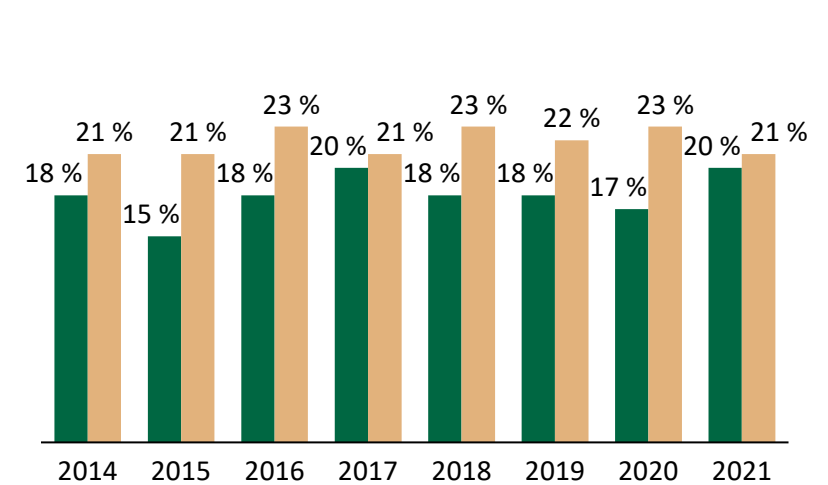
Uppsala län Riket



GRIS



NÖT



LAMM

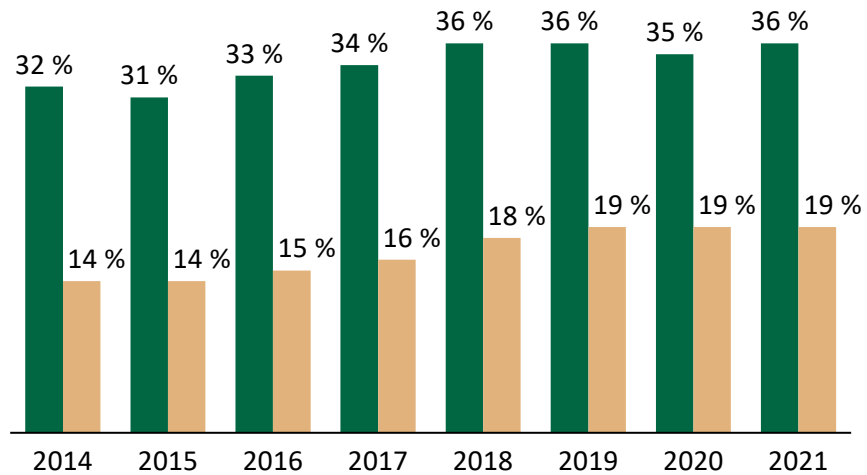
- Den ekologiska djurhållningen i Uppsala län är procentuellt sett högre än i riket för gris och nötkreatur. För lamm är andelen aningen lägre än rikets men andelen ekologiskt uppfödda lamm har ökat de senaste åren medan rikets andel har varit mer stabil. Därmed bedöms det inte vara omöjligt att andelen i länet överstiger riket om några år.
- En positiv utvecklingskurva ses för ekologiskt uppfödd nötkreatur vars andel har ökat över åren. Andelen ekologiskt uppfödda grisar i länet minskar däremot kraftigt är snart nere på rikets nivåer om inte trenden vänder.

Andelen ekologiskt uppfödda mjölkcor är betydligt större i Uppsala län än riket

Andel ekologiskt uppfödda mjölkcor i Uppsala län jämfört med riket

%

■ Uppsala län ■ Riket



MJÖLKKOR

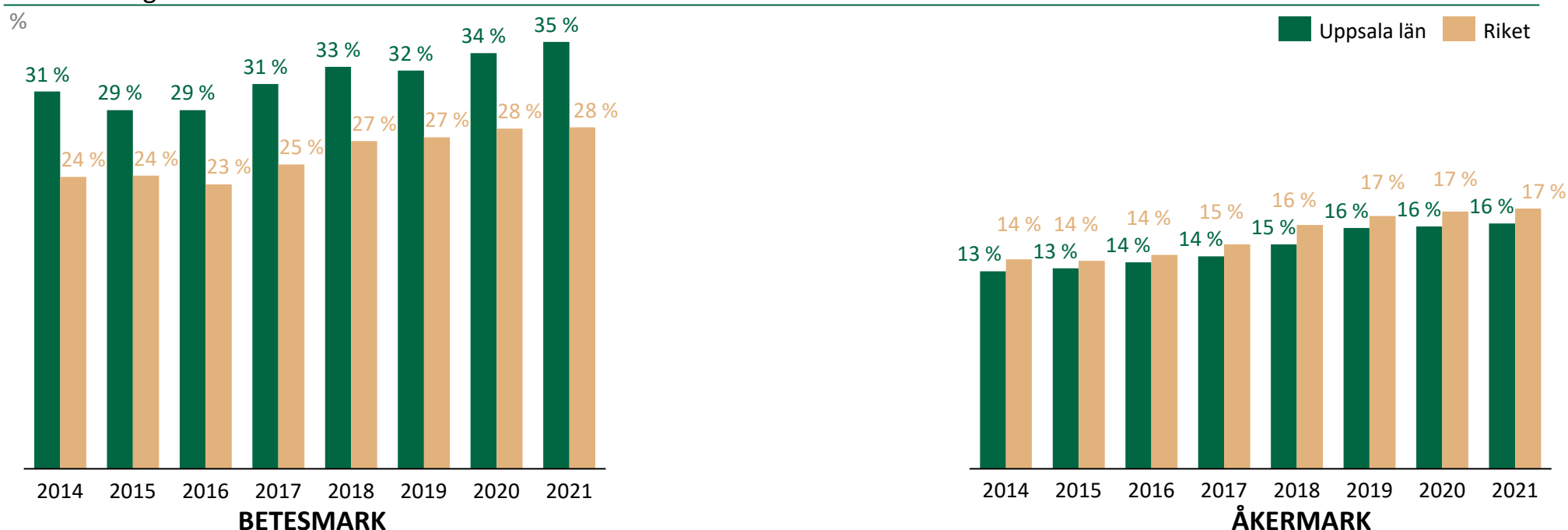
- Andelen ekologiskt uppfödda mjölkcor är **dubbelt så stor** i Uppsala län jämfört med riket. Utvecklingskurvan visar även en viss tillväxt över åren.



Andelen ekologisk brukad betesmark är högre i länet än i riket

För åkermark är andelen ungefär lika stor i länet som i riket

Andel ekologisk brukad mark

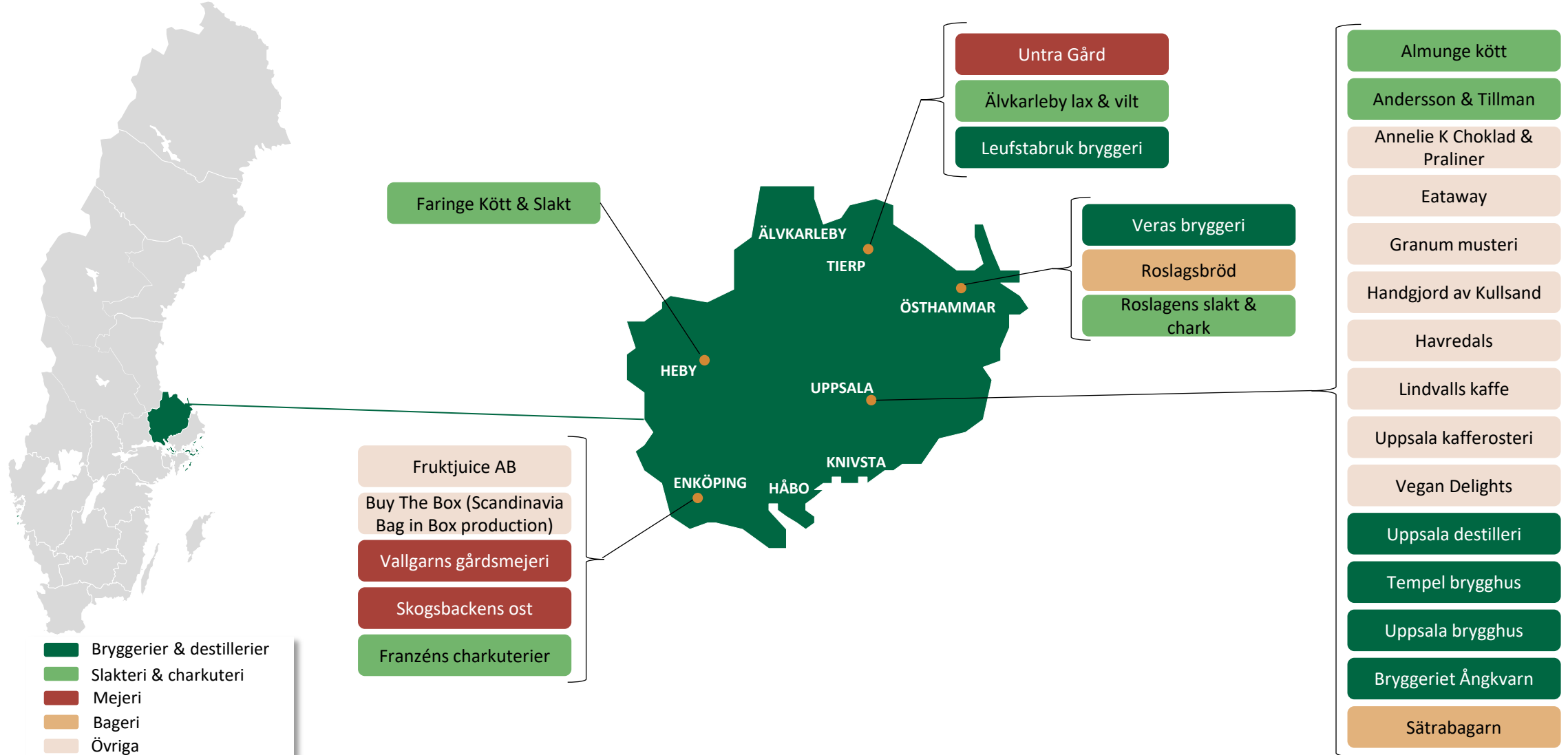


- Andelen ekologisk brukad **betesmark** är betydligt **högre i Uppsala län** än i riket. En **positiv utvecklingskurva** ses även, främst under **perioden 2016-2021**.
- **Riket** har däremot en något **större andel ekologiskt brukad åkermark** än Uppsala län men det **skiljer endast en procentenhet** mellan de två.

FÖRÄDLING

Det finns 27 företag som är inriktade mot livsmedelsförädling i länet och omsätter mer än 0,5 MSEK

(Kaféer och restauranger är exkluderade)



Det finns få stora företag inom förädlingsledet i länet

- Den övervägande delen av företagen i förädlingsledet finns i **Uppsala kommun**. Där finns det en blandning av företag som verkar inom olika branscher t ex. slakterier, bryggerier, chokladtillverkare, bageri och kafferosterier.
- Företagen inom förädlingsledet i länet är **relativt små**. Det finns **en** stor aktör som omsätter över 250 MSEK och det är Anderson & Tillman. Resterande företag omsätter **mindre än 100 MSEK** och det finns enbart **åtta företag** med en **omsättning över 10 MSEK**. Däremot finns det många bryggerier men dessa är av mindre karaktär och använder troligtvis inte lokalt odlad vete eller korn utan köper in färdig malt.
- Det är anmärkningsvärt att **det saknas ett större mejeri** med verksamhet i Uppsala län. De mejerier som finns i Enköping och Tierp är små och producerar enbart ost. Det har inte funnits ett mejeri sedan 1997 men mejerivaror och ost, baserade på mjölk från gårdar i Uppsala län, har funnits i butik. Exempelvis fanns Sju Gårdar, som producerade ekologisk mjölk och ost förädlad i Grådö i Dalarna, men som avvecklades 2022. Roslagsmjölk är ett annat initiativ med mjölk från fyra gårdar i Roslagen, varav tre i Uppsala län. Vidareförädlingen har tidigare skett på Åland men har nyligen flyttat detta till Grådö mejeri efter att Sju Gårdar avvecklats.
- Ytterligare ett förädlingssteg som saknas i länet är en **kvarn**. Uppsala län producerar en stor mängd spannmål, särskilt vete, och länet skulle **gynnas** av att ha en större kvarn för att kunna erbjuda olika sorters **mjöl för den lokala och nationella marknaden**. Det finns några enstaka lantbrukare som har en kvarn och maler sitt eget mjöl, men det saknas en kvarn med större kapacitet.
- Länet har en hamn, **Hargs hamn**, som främst används för att skeppa bränsle. På senare år har det även blivit en viktig utskeppningshamn av spannmål och Lantmännen köpte 10 % av hamnen 2019.



Stora förädlingsföretag i länet – 10+ MSEK i omsättning

	PRODUKTER	OMSÄTTNING (MSEK)	ANTAL ANSTÄLLDA	KOMMUN
Anderson & Tillman	Kött & chark (närproducerat, slaktar kött från Lövsta Kött)	251	52	Uppsala
Lindvalls kaffe	Kaffe	94	20	Uppsala
Faringe kött & slakt	Styckat kött	80	20	Heby
Eataway	Matvaror, t.ex. smörgåsar, wraps och sallader	36	29	Uppsala
Fruktjuice	Saft- och juicekoncentrat	28	8	Enköping
Almunge kött	Kött (styckdetaljer av nöt & lamm)	24	6	Uppsala
Sätra bageri	Bröd, konditorivaror och tårter	18	23	Uppsala

Mellanstora förädlingsföretag i länet – 2+ MSEK i omsättning

FÖRETAG	PRODUKTER	OMSÄTTNING (MSEK)	ANTAL ANSTÄLLDA	KOMMUN
Havredals	Växtbaserade mejeriprodukter och växtbaserat kött	8	6	Uppsala
Tempel brygghus	Öl och sprit	7	4	Uppsala
Veras bryggeri	Sprit och alkoholfria måltidsdrycker	7	-	Östhammar
Uppsala brygghus	Öl	6	4	Uppsala
Roslagsbröd	Knäckebröd	6	4	Östhammar
Bryggeriet Ångkvarn	Öl och cider	6	5	Uppsala
Untra gård	Glass och kött	5	1	Tierp
Buy the box	Drycker i bag in box	4	-	Enköping
Roslagens slakt & chark	Kött och chark (lamm, get, gris, nöt & vildsvin)	2,8	2	Östhammar
Handgjord av Kullsand	Choklad, fudge och lakrits	2,7	4	Uppsala
Vegan Delights	Veganska + glutenfria chokladkakor och -bars	2,3	1	Uppsala

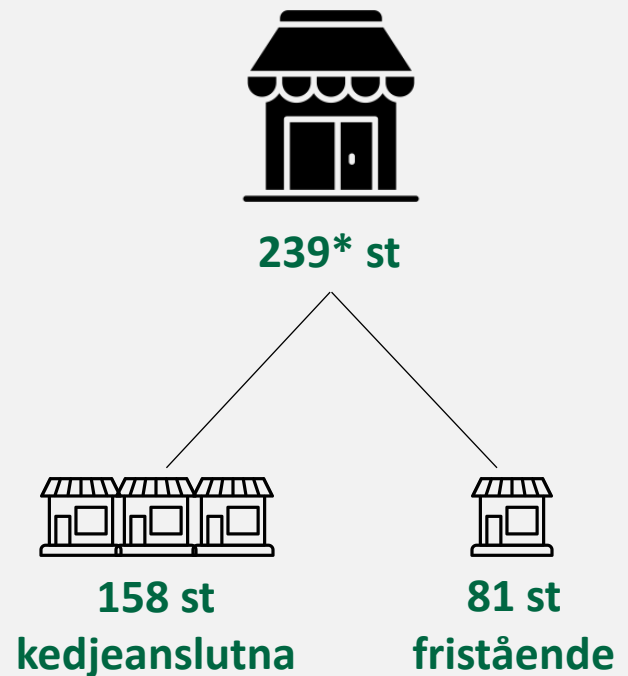
Mellanstora förädlingsföretag i länet – 0,5+ MSEK i omsättning

FÖRETAG	PRODUKTER	OMSÄTTNING (MSEK)	ANTAL ANSTÄLLDA	KOMMUN
Skogsbackens ost	Ost och smör	1,8	2	Enköping
Vallgarns gårdsmejeri	Ost från kor och getter	1,8	-	Enköping
Franzéns charkuterier	Korv och chark	1,8	-	Enköping
Älvkarleby lax & vilt	Fisk och chark	1,6	2	Tierp
Uppsala destilleri	Sprit (gin, whiskey, vodka & rom)	1,1	1	Uppsala
Leufstabruk bryggeri	Öl och läsk	1,0	-	Tierp
Annelie K Choklad & Praliner	Choklad, praliner & tårtor	0,9	2	Uppsala
Uppsala kafferosteri	Kaffe	0,8	-	Uppsala
Granum musteri	Äppelmust	0,7	1	Uppsala

I Uppsala län finns totalt 239 butiker inom dagligvaruhandeln

- I Uppsala län fanns det 2021 totalt 239 butiker inom dagligvaruhandeln (DVH). 66 % av dessa är bundna till en kedja, dvs till t.ex. Coop, ICA eller Axfood. De fristående butikerna är därmed färre, vilket är naturligt, men dessa har dock ökat med 8 % under 2021. Detta är en av de största ökningarna i de län som är belägna i Svealand eller Götaland.
- Jämfört med Jönköpings län, som bedöms vara lika stort som Uppsala län sett till yta och befolkning, har Uppsala något färre butiker. Jönköpings län har **275 butiker** inom DVH vilket är **15 % mer** än i Uppsala län. Däremot har antal butiker minskat med 1 % medan det i Uppsala län har ökat med 3 %.

Butiker i länet inom dagligvaruhandel



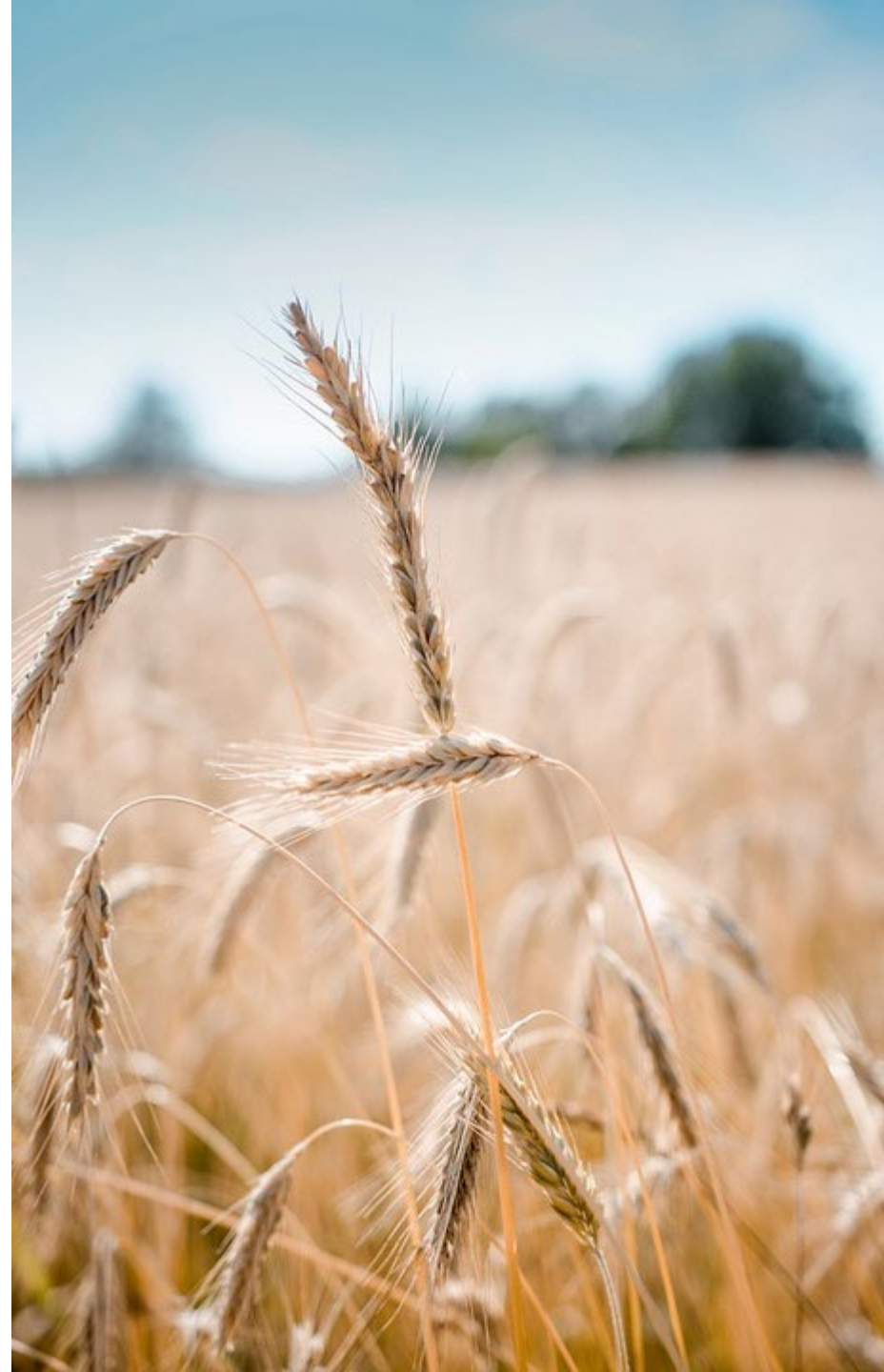
* Data från 2021

MARKNAD – TOTALKONSUMTION & SJÄLVFÖRSÖRJNING

Uppsala län är enbart självförsörjande inom spannmål

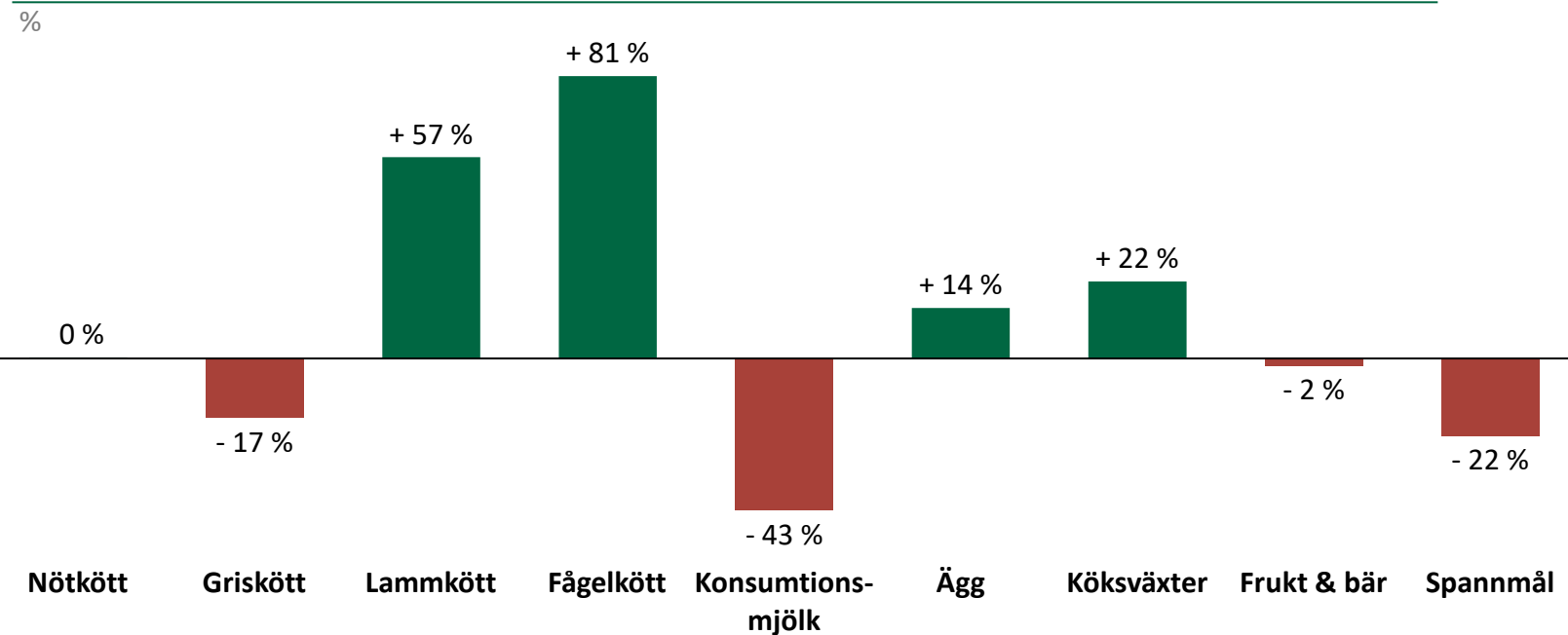
Självförsörjningsgraden är ett mått som illustrerar hur stor del av den totala konsumtionen som produceras inom en viss region. Även om en region skulle vara självförsörjande inom vegetabilier eller animalier krävs det ofta import av insatsvaror, exempelvis gödning och drivmedel, för att regionen ska kunna upprätthålla produktionen. Utan inflödet av rätt insatsvaror sjunker livsmedelsförsörjningsgraden drastiskt.

- **Självförsörjningsgraden i länet är mycket låg**, både för animalier och vegetabilier. Detta indikerades redan under rapportens avsnitt kring primärproduktionen där produktionsvolymen för respektive djur var låg och motsvarade någon enstaka procent av den totala produktionen i riket.
- Den låga självförsörjningsgraden kan förklaras av **bristen på större företag** inom **förädlingsledet** i länet. Detta bedöms sätta begränsningen för hur mycket som kan produceras i **primärproduktionen**. Självförsörjningsgraden påverkas även av antal och storlek på lantbruksföretagen, som inte bedöms vara tillräckligt för att producera den mängd som behövs för länets konsumtion.
- **Spannmål** är det enda produktionsslag som länet är självförsörjande av. Produktionen för humankonsumtion motsvarar nästan **500 % av vad som konsumeras** inom länet– *förutsatt att 30 % av det odlade spannmålet går till humankonsumtion, vilket är den andel som Jordbruksverket bedömer. Resterande del av spannmålet går till djurfoder och biogas.*



Översikt över konsumtionsförändringar i Sverige för de olika produktionsslagen

Procentuell förändring av genomsnittlig konsumtion per person i riket mellan 2000-2021

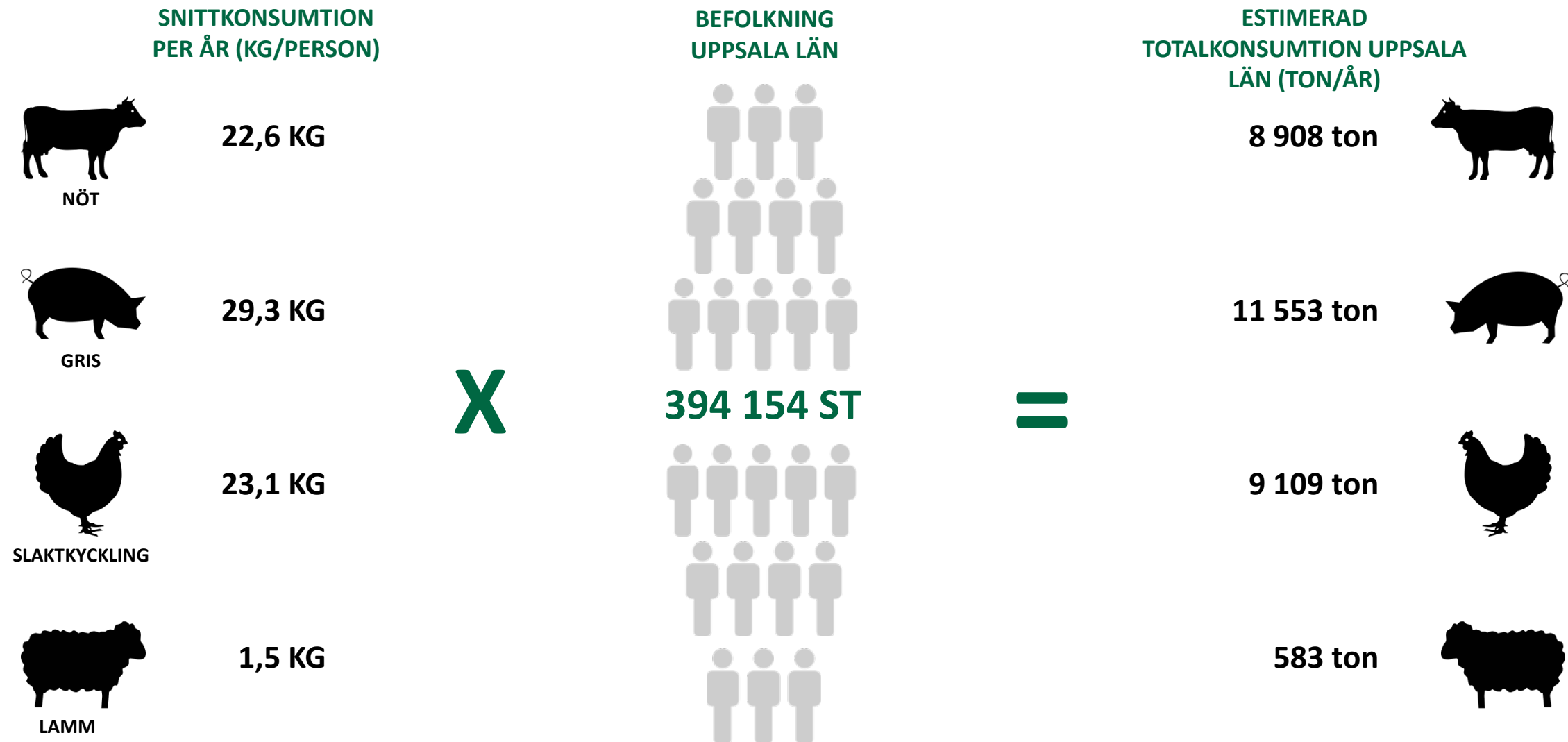


- Det saknas statistik på länsnivå kring konsumtionen av animalier och vegetabilier. Därmed har **snittkonsumtionen per person i riket** använts och graferna visar denna konsumtion.
- **Köttkonsumtionen** har sammantaget **ökat med 7 %** i riket under perioden 2000-2021. Konsumtionen av kött från **fjäderfän** har ökat mest (**81 % ökning**), medan **griskött** har **minskat (17 % minskning)**. Inom kategorin animalier har konsumtionen av **konsumtionsmjölk** minskat mest (**43 % minskning**).
- **Spannmål** är den kategori vars konsumtion minskat mest av vegetabilierna (**22 % minskning**) medan konsumtionen av **köksväxter** har **ökat** med **22 %**.



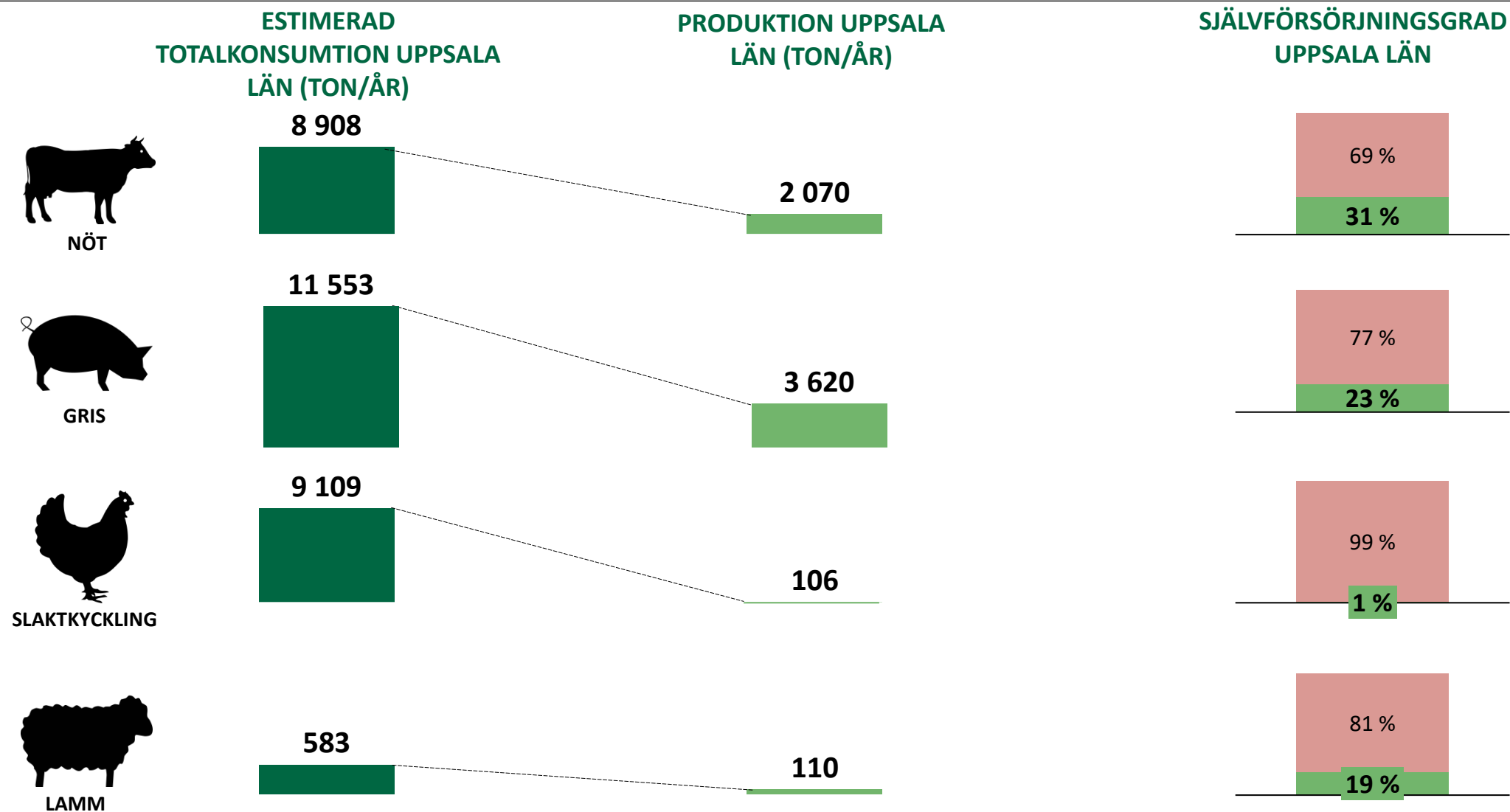
Konsumtion av kött i Uppsala län

Baserat på statistik från 2021



Produktion och självförsörjningsgrad av kött i Uppsala län

Baserat på statistik från 2021

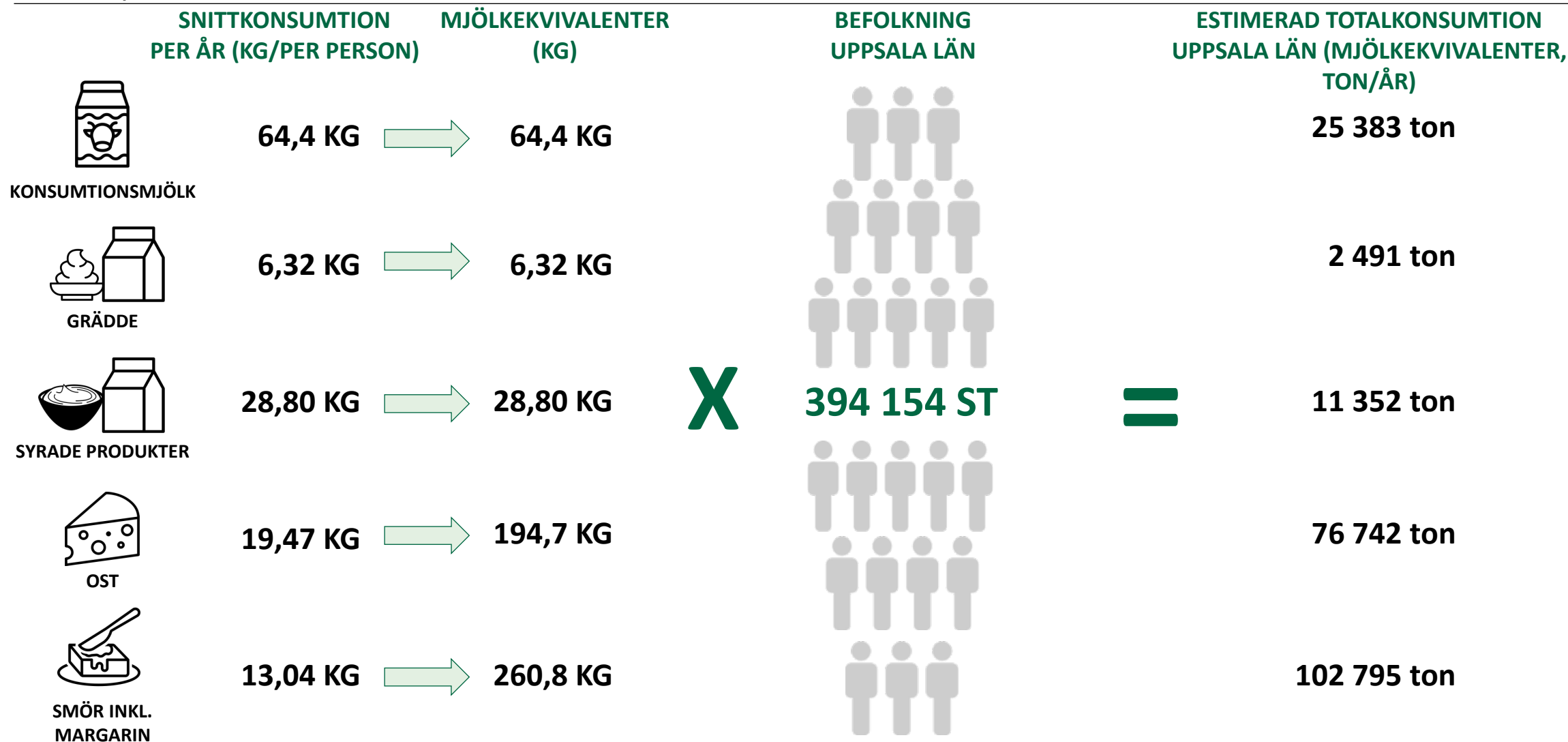


Konsumtion av mejeriprodukter i Uppsala län

Baserat på statistik från 2021

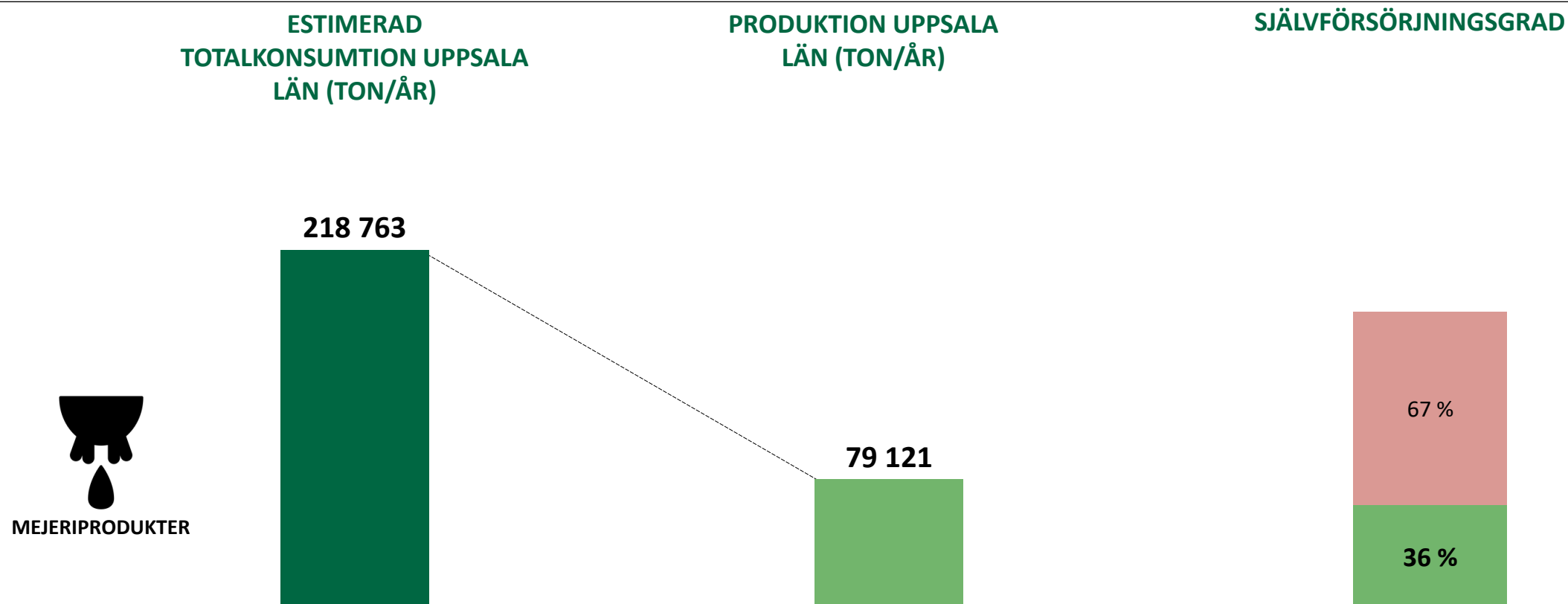
Följande schablontal antas vid omräkning av kg till mjölkekvivalenter:

Mjölk, grädde, syrade produkter	1:1
Ost	1:10
Smör	1:20



Produktion och självförsörjningsgrad av mejeriprodukter i Uppsala län

Baserat på statistik från 2021



Konsumtion och självförsörjningsgrad av ägg i Uppsala län

Baserat på statistik från 2021



ÄGG

SNITTKONSUMTION
PER ÅR (KG/PERSON)

13,7 KG

X

BEFOLKNING
UPPSALA LÄN



394 154 ST



=

ESTIMERAD
TOTALKONSUMTION
UPPSALA LÄN (TON/ÅR)

5 412 ton

ESTIMERAD
TOTALKONSUMTION
UPPSALA LÄN (TON/ÅR)

5 412



PRODUKTION UPPSALA
LÄN (TON/ÅR)

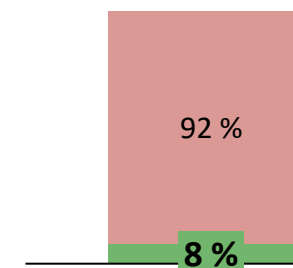
436



SJÄLVFÖRSÖRJNINGSGRAD

92 %

8 %



Konsumtion av spannmål och matpotatis i Uppsala län

Baserat på statistik från 2021



SPANNMÅL

61,9 KG

X

BEFOLKNING
UPPSALA LÄN



394 154 ST

=

ESTIMERAD
TOTALKONSUMTION
UPPSALA LÄN (TON/ÅR)

24 402 ton



MATPOTATIS

83,6 KG

32 951 ton

Produktion och självförsörjningsgrad av spannmål och matpotatis i Uppsala län

Baserat på statistik från 2021



SPANNMÅL

ESTIMERAD
TOTALKONSUMTION
UPPSALA LÄN (TON/ÅR)

24 402

PRODUKTION UPPSALA
LÄN (TON/ÅR)

120 900*

SJÄLVFÖRSÖRJNINGSGRAD

495%



MATPOTATIS

32 951

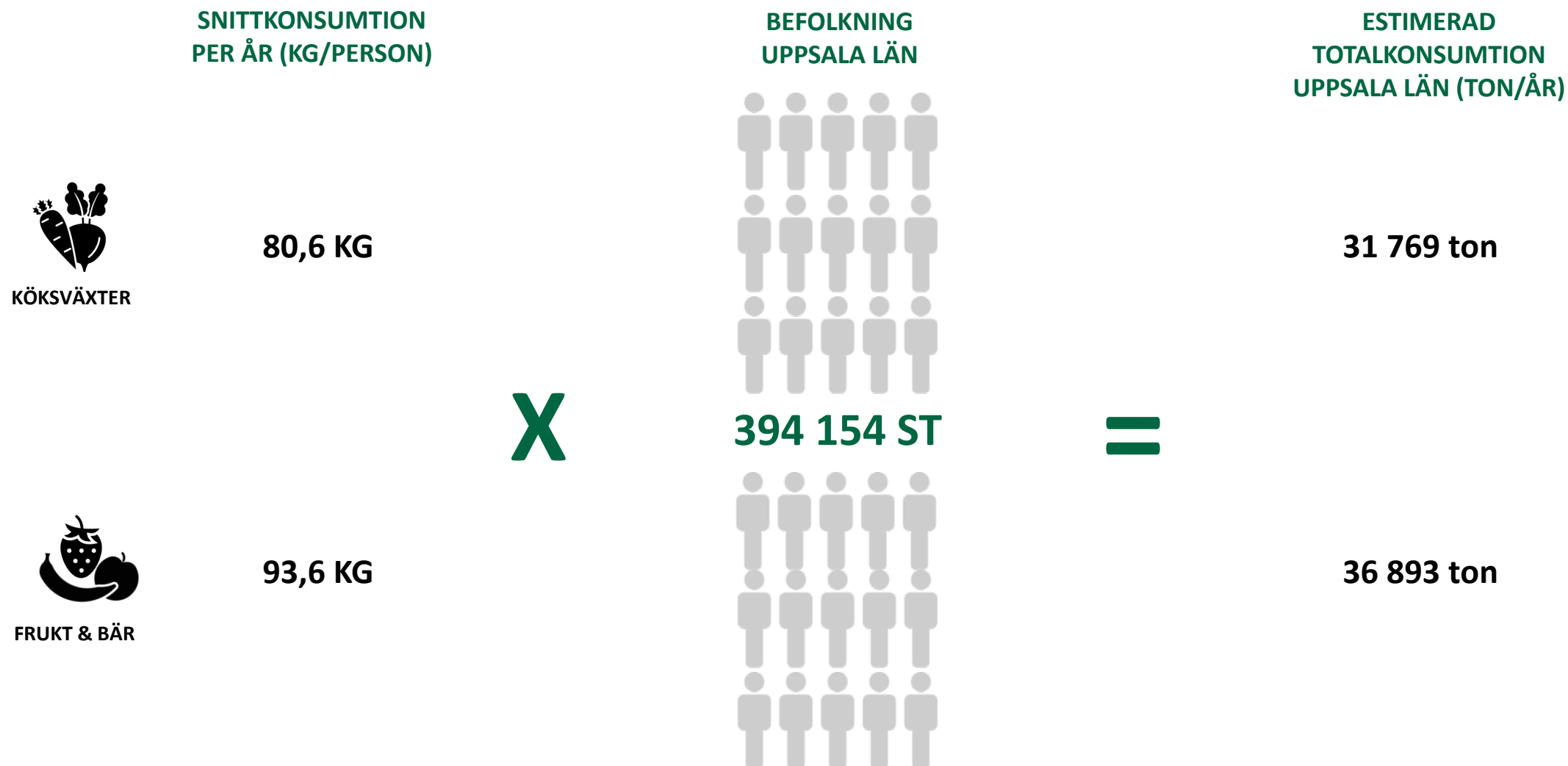
2 063**

94%

6%

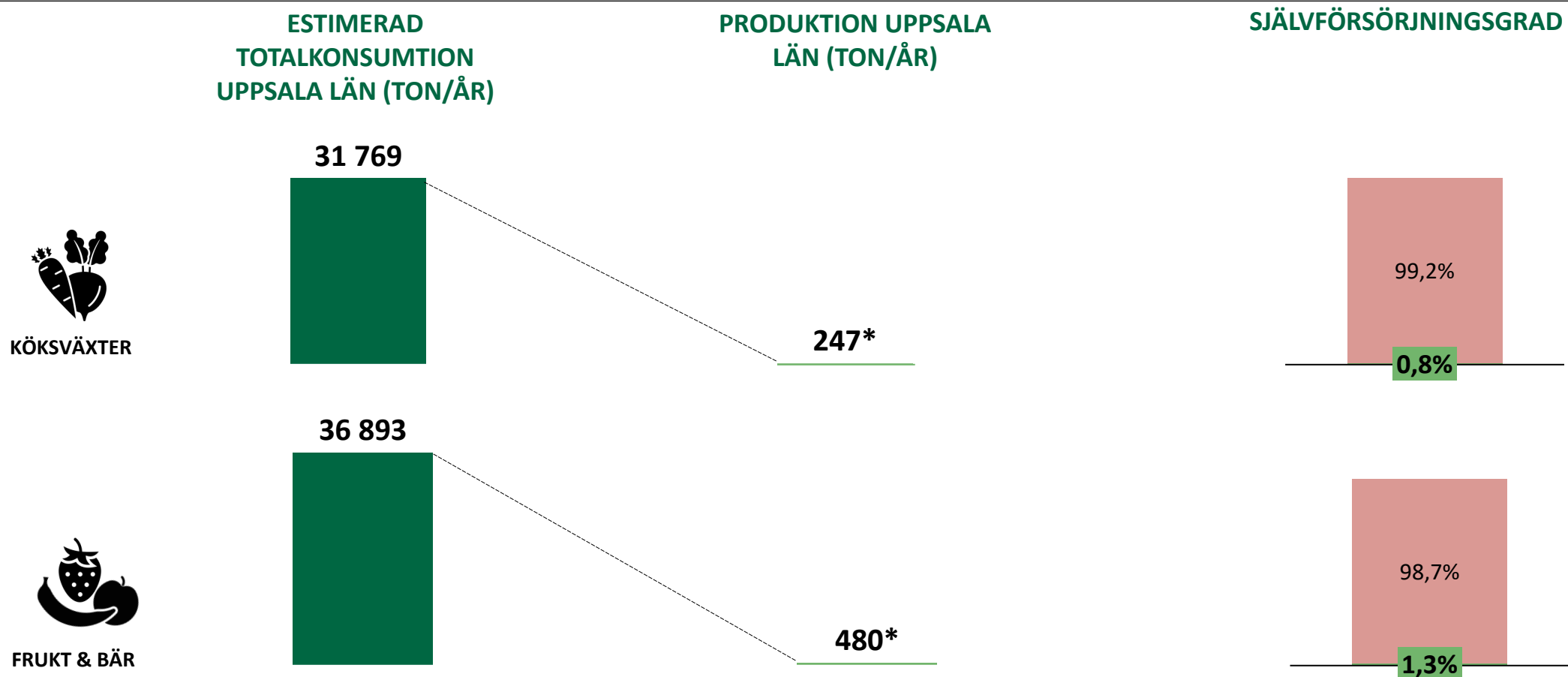
Konsumtion av köksväxter, frukt och bär i Uppsala län

Baserat på statistik från 2021



Produktion och självförsörjningsgrad av köksväxter, frukt och bär i Uppsala län

Baserat på statistik från 2021 (och 2020)



INTERVJUER

Utifrån intervjuerna identifierades faktorer som är viktiga att beakta när dialog förs kring livsmedelskedjan i Uppsala län (I/III)

TRENDER

- Diskussionerna kring **självförsörjning** kommer att fortlöpa, inte enbart på grund av kriget i Ukraina utan även med anledning av de störningar som finns inom den globala försörjningskedjan vilket bedöms resultera i en strävan att **försörja sig mer lokalt**. Detta kan således mynna ut i att "nya" grödor börjar odlas i Sverige (och i Uppsala län) som tidigare har importerats.
- **Energipriserna** kommer troligtvis fortsätta vara höga vilket bedöms påverka **matproduktionen** kraftigt då företagen behöver välja billigare alternativ vid inköp av t.ex. insatsvaror, maskiner och gödsel.
- Uppsala län har en betydande andel **småproducenter** som arbetar med **direktförsäljning** till kunden och konsumenter.
- Det finns en ökande konsumenttrend att köpa olika sorters **lokalproducerat mjöl**.

SPÄNNANDE INITIATIV

- **REKO-ringen** i Boländerna i Uppsala är **landet största**, även om verksamheten har minskat efter sina succéår under pandemin. Anledningen till framgången bedöms vara att den **marknadsförs mer** än andra REKO-ringar och att den är en av få som tidigt fastställde **krav på medverkande företag**. För att få medverka i REKO-ringen måste **producenten** bedriva sin verksamhet inom **10 mils radie** och **huvudråvaran** inom **15 mils radie** från Uppsala.
- **Fjärdhundraland** är en organisation som samlar **upplevelser, sevärdheter** och **utflykter** i Uppland och norra Mälardalen. Bland annat samlas information om många spirande småföretag, t.ex. inom **mathantverk, kaféer och gårdsbutiker**.
- **Vildsvinshelgen 2022** var ett initiativ som togs fram av Östhammars kommun där **jakten av vildsvin** i Uppsala län kombinerades med **lärande** kring hantering och distribution av lokalt viltkött. Exempelvis serverades viltfärsbiffar på utvalda ålderdomshem i Uppsala län som ett steg i att börja servera köttet i **offentliga kök t ex** skolor och äldreomsorg.

Utifrån intervjuerna identifierades faktorer som är viktiga att beakta när dialog förs kring livsmedelskedjan i Uppsala län (II/III)

FÖRDELAR

- **Många företag** inom livsmedelskedjan i länet är **både primärproducenter och livsmedelsförädlare**. Flera företag säljer även direkt till kund och konsument, exempelvis genom REKO-ringarna i länet. Tack vare REKO-ringarna har en del primärproducenter och företag inom förädlingsledet börjat som **hobbyverksamheter** och sedan vuxit till **större företag**.
- **Spannmål** odlas i stor utsträckning i länet. Det har även tagits fram initiativ kring odling av **"nya" grödor** (t.ex. baljväxter), mycket tack vare SLU, som bedriver forskning inom området.
- Uppsala län har **många** och **stora nötköttsslakterier**, dock har ett slakteri nyligen gått i konkurs på grund av de ökade kostnaderna.

FÖRUTSÄTTNINGAR

- **Dialog** bör ske kring **livsmedelsstrategin** för att fastställa specifikt **vilka delar** av livsmedelsproduktionen som bör öka i länet. Det räcker **inte** att enbart säga att livsmedelsproduktionen ska öka.
- **Inventering** av hur det ser ut inom primärproduktionen och förädlingsledet krävs i ett tidigt skede för att identifiera vilka **åtgärder** som krävs för att skapa en lokal och komplett livsmedelskedja.
- Länet har **få stora matproducenter**. Därmed krävs att **små företag och verksamheter går samman** och att **nätverk skapas** mellan primärproducenter och förädlare för att på så sätt stärka livsmedelssystemet.
- Fler verksamheter inom livsmedelssystemet behöver **våga testa nya vägar** för att förändringar ska ske. Detta gäller såväl primärproducenter som förädlare.
- Om **offentliga kök** börjar arbeta med lokala och ekologiska råvaror skulle det få stort genomslag och kunskap skulle förmedlas till barn och ungdomar redan i tidig ålder kring värdet av lokal mat. Det kräver dock ett annat arbetssätt för de offentliga köken och skulle medföra att flera olika lokala leverantörer används för att erhålla tillräcklig mängd av respektive råvara samt att maten anpassas ännu mer utifrån vilka råvaror som är i säsong.

Utifrån intervjuerna identifierades faktorer som är viktiga att beakta när dialog förs kring livsmedelskedjan i Uppsala län (III/III)

UTVECKLINGSSOMRÅDEN

- **Byråkratin** behöver **förenklas** och i större utsträckning anpassas till **mindre företag**. Den är i dagsläget främst inriktad mot större bolag och **kan hämma bildandet** av **nya företag**. Företagare anser kanske inte att det är mödan värt att starta företag inom de gröna näringarna, trots att det finns ett tydligt behov. Byråkratin kan således vara ett **hinder** för utvecklingen av **livsmedelssystemet**, så som den är utformad idag.
- **Kompetensbehovet** behöver **säkras** kommande år då det för närvarande råder en **brist på arbetskraft** inom de gröna näringarna. Bristen bedöms grunda sig i att det är få som utbildar sig till lantbruksarbetare och att det i många fall rör sig om **tidsbegränsad anställningar**, vilket innebär att de anställda behöver hitta annan försörjning under lågsäsong. Det finns således en **svårighet** att **attrahera arbetskraft** till de gröna näringarna, särskilt till jordbruket. Arbetsgivarna behöver hitta sätt att bli mer **attraktiva** som arbetsgivare.
- Om man börjar **synliggöra** de företag som finns i länet kan det skapa en **självförstärkande effekt**. Exempelvis genom att skapa en **berättelse** om Uppsala läns livsmedelssystem, där t ex historia, initiativ och nuvarande möjligheter med jordarna lyfts fram. Uppsala län har bra förutsättningar vad gäller vatten, åkermark och företag inom både primärproduktion och förädlingsled vilket bör förmedlas på ett tydligare sätt.
- Uppsala län **har få specialiserade** samt **storskaliga produktionsanläggningar**. I dagsläget finns i stället **många små företag** medan det råder brist på större, mer framträdande företag, främst inom förädlingsledet och det kan begränsa hur mycket som kan odlas/födas upp.
- Det **saknas** ett **regionalt mejeri** och en **kvarn** i Uppsala län. Det **saknas** även **större grönsaksodlare** då de odlare som finns inte har tillräckligt stor samlad skörd för att kunna lagerhålla produkterna. Det bedöms även vara en relativt **liten andel av grönsakerna** som kommer ut i **dagligvaruhandeln**, då den största delen av försäljningen sker via **direkthandel** till kunder och konsumenter.



FORSKNING & INNOVATION

Forsknings- och innovationscentra



- **Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU)** är ett universitet som har Uppsala som en av sina huvudorter men har även verksamheter på andra platser i Sverige. SLU är **topprankat internationellt** vad gäller forskning, utbildning och miljöanalys inom vetenskaper för hållbart liv.
- 70% av SLU:s omsättning går till forskning och utbildning av forskare.
- SLU stod 2017 för över **80%** av all forskning som görs i Sverige inom jordbruk, mjölk- och animalievetenskap.
- Likt Uppsala universitet har SLU ett holdingbolag knutet till sig (**SLU Holding**), vars syfte är att **utveckla forskningsresultat** till faktiska **produkter** eller **tjänster** på marknaden. Flera av de idéerna och företagen som startats med hjälp av SLU Holding är inom de gröna näringarna och livsmedelsindustrin.



UPPSALA
UNIVERSITET

- Uppsala universitet bedriver regelbundet olika forskningsinitiativ och innovationsprojekt, bland annat inom livsmedel och jordbruk. Inom universitetet finns även **Uppsala University Innovation** vars syfte är att främja innovation och tillvarata den stora innovationskraft som finns inom Uppsala universitet.
- **Uppsala University Invest (UU Invest)** är ett investeringsbolag kopplat till Uppsala universitet som särskiljer sig från andra riskkapitalbolag genom att **investera tidigt** och ha en **längre exitstrategi**. Bolaget bistår främst forskare och studenter vid Uppsala universitet med att etablera **nya forskningsbaserade företag**. Majoriteten av de bolag som skapats med hjälp av UU Invest är främst inom Life Science, men det finns ett antal bolag verksamma inom de gröna näringarna och livsmedelsindustrin.



- **Uppsala Innovation Center (UIC)** är en företagsinkubator och accelerator som stöttar innovativa start-ups och tillväxtföretag genom att bistå med affärsutvecklingsstöd, nätverk och finansiering för att **utvecklas** och **främja tillväxt**.
- UIC är en av landets främsta och rankas som **en av världens fem bästa företagsinkubatorer**.
- UU Invest äger 25% av detta bolag.
- Företag som erhållit stöd av UIC återfinns inom samtliga branscher. Ett exempel på företag är Havredals, som producerar växtbaserade mjölk- och köttsubstitut och som fick stöd från UIC 2020.

ÄT UPPsala län – en handlingsplan

- ÄT UPPsala län är en handlingsplan som beslutades 2021 med syfte att skapa en hållbar och konkurrenskraftig livsmedelsproduktion i Uppsala län. Den ska även agera länets Agenda 2030-strategi.
- Handlingsplanen utgår från den nationella livsmedelsstrategin och relevanta miljömål. Utifrån detta i kombination med diskussioner med relevanta företag inom livsmedelskedjan togs tre specifika mål för Uppsala län fram:
 - › *Produktionsvärdet från ekologiska livsmedel ska öka med 200 % till 2030.*
 - › *Produktionsvärdet från jordbruks- och trädgårdssektorn ska öka med 50 % till 2030.*
 - › *Produktionen från jordbruks- och trädgårdssektorn ska öka med 35 % till 2030.*
- Fem områden pekas ut som särskilt viktiga för att uppnå en hållbar och konkurrenskraftig livsmedelsproduktion:
 - › Från jord och vatten till bord
 - › Förenkla för företag
 - › Kompetensförsörjning och arbetskraft
 - › Konsument och upphandling
 - › Samhällsutveckling och hållbar livsmedelsproduktion
- Styrgruppen för ÄT UPPsala län har sammanträdanden löpande för att planera aktiviteter och samverkan utifrån handlingsplanens fem huvudområden. Utöver detta förväntas organisationerna representerade i styrgruppen genomföra gemensamma aktiviteter som bidrar till uppfyllandet av handlingsplanens mål.



SLUTSATSER- SWOT

SWOT-analys

STYRKOR

- I länet finns avancerad forskning och innovation inom livsmedelsområdet.
- Det finns en närhet till Sveriges största marknad.
- Företagen inom lantbruket blir större.
- Det finns goda förutsättningar för naturbetesmarker i länet.
- Länet har bördiga jordar, särskilt lämpade för spannmålsproduktion.
- Spannmålsproduktionen i länet är långt över riksgenomsnittet.
- Spännande nischer bland primärproducenter och förädlare finns i länet.
- Länet har många små företagare med direktförsäljning till konsument.
- Uppsala har två väletablerad REKO-ringar och det finns fler inom Uppsala län vilket främjar länets små livsmedelsproducenter.

SVAGHETER

- Kompetens saknas inom livsmedelskedjan och de gröna näringarna för att möta marknadens behov av arbetskraft.
- Låg produktionsvolym i förhållande till länets storlek, särskilt av grönsaker och frukt & bär.
- Företag verksamma inom förädlingsindustrin är koncentrerad till Uppsala kommun.
- Länet har få stora företag, framförallt inom livsmedelsförädling.
- Vissa verksamheter i förädlingsledet saknas i länet, exempelvis mejeri och kvarn.

SWOT-ANALYS

MÖJLIGHETER

- Öka attraktionskraften för unga att arbeta inom de gröna näringarna, exempelvis genom särskilt riktade utbildningar.
- Tätare samverkan mellan forskning, innovation och näringsliv. Forskning som omsätts i praktiken bidrar till innovation i länet.
- Goda möjligheter att utveckla livsmedelskedjan i länet och göra den mer komplett.
- Öka kunskapen kring lokalproducerat för att få både privatpersoner och offentliga kök att förstå dess fördelar.
- Samverkan mellan länets alla små företag kan bidra till en mer storskalig primärproduktion och förädlingsindustri.
- Införa mer lokala råvaror i offentliga kök, exempelvis genom temaveckor och tätare samarbete med lokala producenter.

HOT

- Byråkrati och regelverk för svensk livsmedelsproduktion hämmar, vilket främst påverkar de mindre företagen.
- Lantbrukarkåren blir äldre och företagen inom lantbruket färre.
- Ökade kostnader och lägre lönsamhet i primärproduktionen.
- Kompetens- och arbetskraftsbrist råder inom livsmedelskedjan, främst inom jordbruket.
- Uppsala län är en expansiv region där städer och tätorter växer, vilket kan påverka jordbruksmarken i länet negativt.
- Det finns många fåglar och djur i länet som påverkar primärproduktionen negativt, exempelvis vildsvin.



Eva Eriksson, VD & seniorkonsult
Tel.: 070-744 06 66
E-mail: eva.eriksson@macklean.se

Elin Ransjö Zander, konsult
Tel.: 073-723 10 91
E-mail: elin.ransjo-zander@macklean.se

www.macklean.se